

Per 1366/2011

10038968,1

COBISS

GORISKA KNJARNICA

OGLAR

= št. 1, kpl.

glasilo Kulturnega društva Zavratac

Zavratec

KAZALO

- UVODNIK - Maja Mivšek
AKTUALNO
 4 ANALIZA VPRAŠALNIK KD ZAVRATEC - Maja Mivšek
 6 OBČNI ZBOR KULTURNEGA DRUŠTVA ZAVRATEC - Barbara Leskovec
 6 OBNOVA STREHE GASILSKEGA DOMA - KS Zavrtec in Kulturno društvo Zavrtec
 7 NOVE ZAVESE - PGD, KS, KD Zavrtec
 7 DOGODKI V PRVEM POLLETJU V PGD ZAVRATEC - Mateja Lazar
 8 VAJE IN TEKMOVANJA MLADIH GASILCEV - Mateja Lazar
 9 POTRES 2011 - Lazar Jože, Z. 25
 10 ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2011 - Samo Čuk
 10 PRVO SVETO OBHAJILO - Damjana Bogataj
 11 PAPEŽ JANEZ PAVEL II. - BLAŽENI - Bogdan Berce
 12 SOOČIMO SE Z NASILJEM V DRUŽINI - Maja Mivšek
EKOLOGIJA
 14 ČISTILNA AKCIJA - Tjaša Kogovšek
 14 NAPOVEDOVALCI VREMENA - Tomaž Mivšek
 16 GOZDOVI, PLJUČA NAŠEGA ŽIVLJENJA - Jože Lazar (Z. 16)
 17 ONESNAŽENA NARAVA IN ZRAK - Olga Vehar
KULTURA
 18 ČEPICA SREČE - Darja Kogovšek
 19 KNJIGA HIŠ NA ŽIROVSKEM - Janko Rupnik
 20 GLASBA POVEZUJE - Anita Bezeljak
 20 PRIMORSKA POJE - Anita Bezeljak
 20 NOVA PODOBA PEVCEV IN UREJANJE ARHIVA - Andreja Kržišnik
 21 LOGATEC SKOZI OČI UMETNIKOV 2011 - Andrej Mivšek
INTERVJU
 22 SLAVKO KUNC, NAŠ SOSED ČEZ ČRNO - Andrej Mivšek
ČEZ PLANKE
 26 KLAGENFURT/CELOVEC - Matic Mrak
IZ ZGODOVINE
 28 KAKO SO ŽIVELI - Janko Rupnik
POEZIJA
 35 Pesmi Simona Gregorčiča
ŠOLSKE STRANI
 36 BIOTSKA PESTROST NA TRAVNIKU
 37 ZAKAJ-ZATO
 38 TO SMO MI, ČETRTRAJI, ODHODNI SPEV
JEZIKOVNI KOTIČEK
 39 PISANJE VELIKE ZAČETNICE - Andreja Kogovšek
PEČEMO
 39 BANANINA RULADA - Mateja Lazar
RAZVEDRILO IN PROSTI ČAS
 40 KRESOVANJE - Boštjan Kogovšek
 40 VICI - Olga Vehar, Jože Lazar (Z. 16)
ALI VESTE?
 40 ALI VESTE?

UVODNIK

Poletja v Zavrtaču so lepa. Tudi če v mestih žge utrujajoča vročina, se tu občuti prijetna toplota ogrelih gozdov in bahavih travnikov. Čas ima pri nas posebne dimenzije, še posebej pri tistih, ki so vezani na obdelovanje zemlje, košnja in pašo. Ritem, v katerem se zibljejo dogodki vsako leto, prinaša mir, spokojnost, zaupanje v življenje in prihodnost. Vesela sem, da sem del tega ritma. Čeprav me pogosto zamikajo tuji kraji, nova doživetja, novi ljudje s svojimi drugačnimi pogledi, se vendarle počutim dobro, ko se s kakega potepanja vrnem domov. Dobro je, če se držimo zdravega jedra naše tradicije, kdaj pa kdaj pogledamo nazaj in nadaljujemo v tisto smer, ki nas bo še vabila, da sodelujemo in skupaj ustvarjamo. Zelo dragocena je udeležba vseh vaščanov, ki čutijo, da lahko nekaj prispevajo, in v ponos nam je lahko pestrost vsebin, ki jih kot sestavljanka zlagamo skupaj vsako leto.

Še posebej sem ponosna na delovanje naših mladih, otrok in mladostnikov kot tudi posameznih odraslih, ki so mentorji različnim dejavnostim, ki se odvijajo v vasi, ali pa podpirajo otroke v sodelovanju pri različnih akcijah. Narava je svojevrsten dar, za katerega pravijo, da ga nismo podedovali od svojih dedov, temveč smo si ga izposodili od tistih, ki pridejo za nami. Vesela sem, da se veliko mladih vključijo v čistilno akcijo, saj s tem prispevajo k temu, da bo narava še naprej ohranjena, številne izkušnje pri akciji pa se vtisnejo v posameznikovo zavest, da bo tudi sam v prihodnje skrbel za čisto okolje. Ne samo v čistilnih akcijah, tudi pri prostovoljnem gasilstvu, raznih nastopih gledaliških skupin in drugih tekomovanjih, na katerih so naši mladi dosegli zavidljive rezultate, kažejo na to, da je naš duh povezan in da smo pripravljeni prostovoljno sodelovati, pri čemer ni v ospredju naša korist, temveč zadovoljstvo vseh po opravljenem delu. To pa ima močno vzgojno dimenzijo, saj se mladi danes preveč ubadajo s tem, kako nekaj doseči s čim manj napora in s čim večjim izkupičkom.

Življenje naših dedov brez močne volje in truda ne bi bilo mogoče, kar nam v vsaki številki znova dokazujejo prispevki o tem, ki spregovorijo o trdem in prizadevnem delu ljudi nekoč. Ob njihovih življenjskih usodah v nas zažari volja, ki nam vliva pogum, da vztrajamo v preizkušnjah na naši poti. Če ne bi bilo varuhov dediščine in zgodovine, se mladi ne bi imeli kje zgledovati. Hvaležni smo vsem, ki nas s svojimi zgledi učijo.

Maja Mivšek

DP 38.968 | 2017

OGLAR, letnik 12, št. 1, julij 2011

Glasilo izdaja Kulturno društvo Zavrtec dvakrat letno

Uredniški odbor: Tomaž Mivšek (predsednik Kulturnega društva Zavrtec), Kristina Bogataj, Maja Mivšek, Barbara Leskovec, Darja Kogovšek, Robert Rijavec, Andreja Kogovšek, Andrej Mivšek, Jože Lazar, Z. 25, Jasmina Kogovšek, Jože Lazar, Z. 16, Metka Lazar
 Jezikovna obdelava: Nataša Felc

Naslovna in zadnja stran: Andrej Mivšek / Fotografija: Robert Rijavec
 Tisk in oblikovanje: ABC Merkur d.o.o. Idrija / Naklada: 150 izvodov

Aktualno

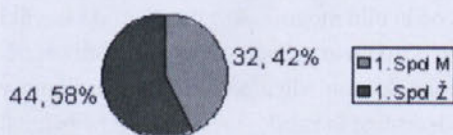
ANALIZA VPRAŠALNIK KD ZAVRATEC

V aprilu smo člani KD sestavili vprašalnik o našem delovanju, saj smo želeli pridobiti informacije o tem, kako vaščani vidite naše delo, hkrati pa smo želeli vzpostaviti most, preko katerega bodo prišle nove ideje in pričakovanja, v kakšni smeri naj društvo deluje tudi v prihodnje. Člani smo veseli vašega sodelovanja, vprašalnike smo razdelili in anketirali po hišah, nekateri ste jih reševali preko spleta.

Kljub temu da so nekateri rezultati vprašalnika pričakovani, bodo nekateri komentarji zagotovo pozitivno vplivali na nadaljnje delovanje KD.

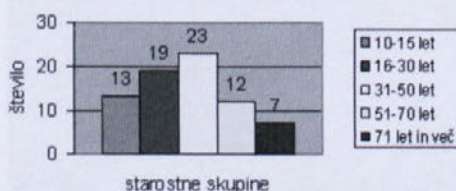
Skupaj je bilo rešenih 76 vprašalnikov, od tega jih je reševalo 58 % žensk in nekaj manj, 42 %, moških (Graf 1).

Graf 1: spol

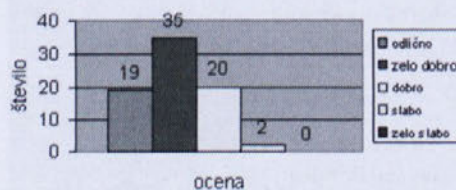
Vprašalnike so reševali vsi, od približno 10. leta starosti dalje. Največ anketirancev (30 %) je bilo starih med 31 in 50 let, 25 % anketirancev je bilo starih od 16 do 30 let (Graf 2).

Graf 2: starost

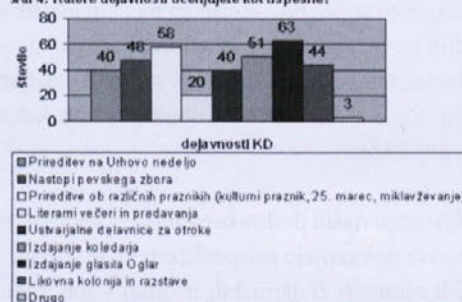
Največ anketirancev (46 %) meni, da KD deluje zelo dobro, približno enak odstotek je tudi tistih, ki menijo, da KD deluje odlično (25 %) ali dobro (26 %) (Graf 3).

Graf 3: ocena delovanja KD

Zanimalo nas je tudi, katere dejavnosti ocenjujete kot uspešne. Pri tem se je pokazala prevlada izhajanja vaškega glasila Oglar (63 %). Na drugem mestu so prireditve ob različnih praznikih, kot so kulturni praznik, prireditve za 25. marec, miklavževanje ... (58 %), sledijo izdajanje koledarja (14 %), nastopi pevskega zbora (13 %), likovna kolonija in razstave (12 %), ustvarjalne delavnice za otroke in prireditve na Urhovo nedeljo, najmanj pa so zastopani literarni večeri in predavanja (11 %). Dodatni predlogi, ki ste jih še navedli, so zapisani spodaj (Drugo) (Graf 4).

Graf 4: Katere dejavnosti ocenjujete kot uspešne?

Drugo:

- delo posameznih članov, ki delujejo tudi v smislu povezovanja ljudi,
- ko nastopa POŠ Zavratac,
- igrice POŠ Zavratac.

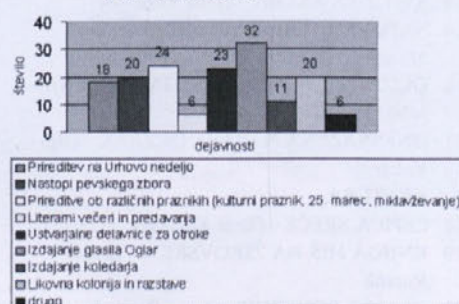
Vaše ideje in komentarji za popestritev programa so:

- dramska skupina za večje otroke in odrasle (dramske igre iz drugih vasi, skriti talenti v vasi) (5 x),
- ohranjanje starih obrti z medgeneracijskim in medsosedskim povezovanjem,
- vključevati mlade, da prevzamejo določene odgovornosti, ki bi jih veselile, da jim damo dihati,
- skeči, kratka igra,
- da bi mladi več pisali v Oglarja,
- več ljudskega petja,
- izleti, izlet v neznanu,
- športni programi, piknik za krajanje,
- pomoč starejšim,
- potopisna predavanja in druge predstavitve,

- več glasbenih prireditev,
- da se aktivno vključi čim več krajanov,
- lahko bi organizirali skupne igre ali šli smučat, na morje ...,
- bolj napeto,
- da bi se v prireditve vključila tudi sosednja kulturna društva.

Največkrat se pojavljajo želje po dramski skupini za starejše otroke (5.-9. razred), morda bi se pridružil tudi kakšen srednješolec/-ka, izražene pa so tudi želje odraslih, da bi se preizkusili v igranju. Mislim, da bi bilo v prihodnje smiselno oblikovati tako dramsko skupino, saj je interes zelo velik.

Graf 5: Pri katerih dejavnostih ste pripravljeni sodelovati?

Največ krajanov se vidi v sodelovanju s KD preko pisanja člankov za glasilo Oglar (20 %), velik interes za sodelovanje je tudi pri pripravi prireditev ob različnih praznikih (15 %), ustvarjalnih delavnicah za otroke (14 %), likovni koloniji in nastopih pevskega zbora (13 %). Najmanj interesa je pri pripravi literarnih večerov in predavanj. Dodatne dejavnosti, pri katerih so posamezniki pripravljeni sodelovati, so navedene spodaj (Drugo).

Drugo:

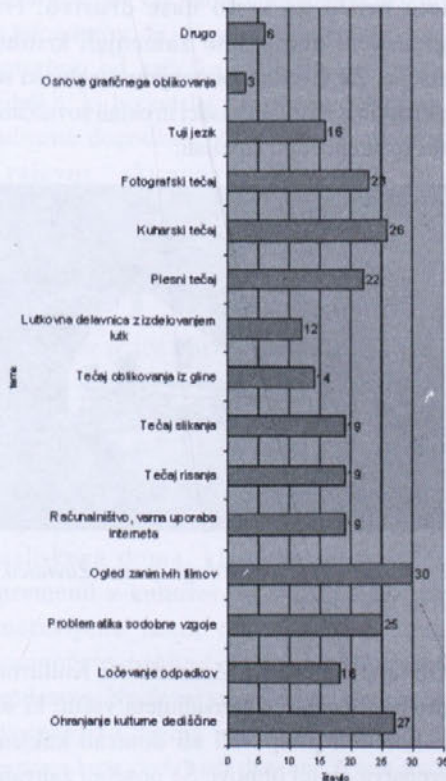
- čebelarstvo,
- dramska skupina za starejše otroke,
- nastopi otroškega pevskega zbora,
- pri igrici za materinski dan,
- sodelovanje z obiskom prireditev,
- mladinsko gledališče.

Ker člani KD včasih težko sami določimo, kakšne delavnice bi organizirali, smo o tem povprašali vas. Najbolj si želite, da bi si ogledali kakšen zanimiv film (11 %). Komentar ob enem izmed odgovorov je bil: »Kaj je zanimiv film?«. Morda bi bil lahko to

nekomercialen, nehollywoodski film ali pa po izboru gledalcev. To bi se dogovorili. (Najprej moramo dobiti sredstva za projektor.)

Za filmi je največja želja po tem, da bi organizirali delavnice v smislu ohranjanja kulturne dediščine (10 %) in kuharski tečaj (9 %) ter problematika sodobne vzgoje (9 %), zanimanje je tudi za fotografski tečaj (8 %). Druge teme so navedene spodaj (Drugo).

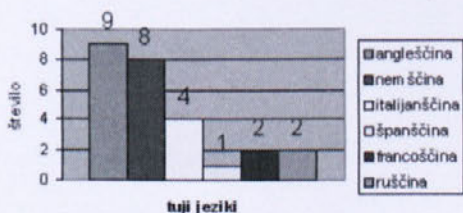
Graf 6: Katero teme predavanj ali delavnic bi si želeli?

Glede na interes za različna področja predavanj oz. delavnic bi bilo dobro, če bi vsak razmislil, ali bi bil pripravljen voditi katero od teh delavnic oz. predavanj. Zainteresirani, dobrodošli!

Interes se je pokazal tudi pri učenju tujih jezikov. Katere jezike bi se učili in koliko je kandidatov, prikazuje Graf 7. Največ anketirancev (9) bi se učilo angleščino.

Graf 7: Katere tuje jezike bi se želeli učiti na tačaju?

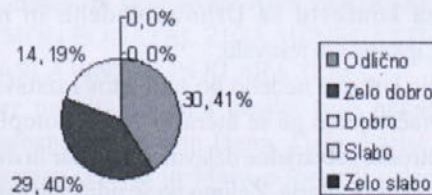
Drugo:

- čebelarstvo, biokmetijstvo,
- dramska skupina 7.-9. r.,
- smučarski tečaj, tečaj ličenja,
- dramski krožek za starejše otroke,
- potopisna predavanja,
- tečaj masaže,
- predavanje iz kmetijstva (varno delo s traktorjem, gozdarstvo).

Pri vprašanju, kateri dan se vam zdi najprimernejši za obisk prireditve, je večina anket vsebovala oba dneva, in sicer soboto in nedeljo. Pri pregledu in štetju, kateri časovni razpon vam najbolj ustreza, je bilo ugotovljeno, da je to v nedeljo, od 17. do 19. ure, temu pa sledi termin sobota, od 19. do 20. ure. Temu bomo skušali prilagoditi termine naših dejavnosti.

Glasilo Oglar ocenjujete skoraj v enaki meri odlično (41 %) kot zelo dobro (40 %). Približno petina meni, da je Oglar dober (19 %). Komentarji o tem, kaj bi spremenili oz. dodali, so navedni spodaj.

Graf 8: Kako bi ocenili kakovost glasila Oglar?

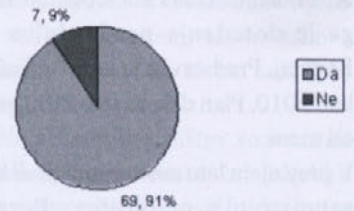

Kaj bi spremenili ali dodali?

- šale (lahko bi bile šale vsaj smešne, več vicov, več humorja ...) (5 x),
- križanke, sudoku (4 x),
- več vaških dogodivščin, osebnih zgodb krajanov, domačih dogodkov, intervjujev (4 x),
- naslovnico (4 x),
- vključitev zanimivih novic z občinskega nivoja (2 x),
- ničesar (3 x),
- dodati rubriko, ki bi vsebovala fotografije s kratkimi komentarji,
- kmečka tematika,
- mladi bi morali več pisati,
- ljudem približati pomembnost sodelovanja,
- zgodovina avtomobilov,
- zamenjava tiskarja in prehod na

- digitalni tisk,
- manj virov "internet",
- želim, da sodeluje čim več krajanov, ker mislim, da ima marsikdo veliko zanimivega dogajanja v svojem življenju.

Graf 9: Ali ste pravočasno in primerno obveščeni o prireditvah in dogajanju v KD?

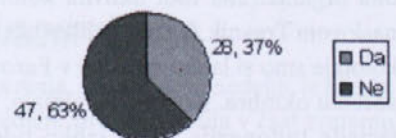
Večina vaščanov (91 %) meni, da so o prireditvah in dogajanju v KD pravočasno in primerno obveščeni, nekaj (9 %) jih meni, da ne. Njihovi komentarji so navedeni spodaj.

Komentarji:

- Ne, kot ne vedno: včasih gredo informacije od ust do ust le po centru Zavrata, kar se mi zdi premalo. Mislim, da bi morali dati večji poudarek na plakate in zloženke, tako da bodo novice lažje prišle do vseh.
- Ne vedno.

Spletno stran KD je obiskalo 37 % anketirancev, ostali še ne (63 %). Če jo želite obiskati, vtikajte v brskalnik Facebook Kulturno društvo Zavratac.

Graf 10: Ali ste že obiskali našo spletno stran (Facebook)?

Veseli smo vašega odziva in veseli bomo, če boste z nami sodelovali tudi v prihodnje!

Maja Mivšek

Aktualno

OBČNI ZBOR KULTURNEGA DRUŠTVA ZAVRATEC

Že dvanajsto leto teče od ustanovitve kulturnega društva v Zavratacu. Tako kot se vsako leto zberemo na občnem zboru, smo se zbrali tudi letos v kar lepem številu. Vodila ga je dotedanja predsednica Kristina Bogataj. Predstavila je letno poročilo dela v letu 2010. Plan dela za leto 2011 pa so slišali od mene.

V prejšnjem letu smo organizirali kar sedem samostojnih prireditev. Prva je bila namenjena spominu našega največjega pesnika Franceta Prešerna. Nastopila sta moški pevski zbor Alpina Žiri in DUO MIR. Na predstavi ob materinskem dnevu so otroci OŠ Zavratac pod vodstvom Darje Kogovšek in Nataše Pintar razveseljevali svoje starše in druge udeležence prireditve. Na Urhovo nedeljo, ki je bila 4. julija, sta nam prepevala pevski zbor Dr. Francišek Lampe iz Črnega Vrha nad Idrijo in otroški pevski zbor župnije Zavratac pod vodstvom Karmen Kogovšek in Darje Kržišnik. Kulturno društvo je obeležilo desetletnico, zato so člani tega društva predstavili pot od ustanovitve do danes. Rado Božič pa je podelil priznanje JSKD za 10. obletnico društva ter priznanje pobudnici društva Alenki Kotar. Na isti dan smo otvorili tudi razstavo starih fotografij Zavrataca. S pomočjo sokrajanov smo zbrali ogromno starih slik, ki sta jih Robert Rijavec in Maja Mivšek razstavila na zanimivi razstavi v Farovžu. Pod vodstvom Andreja in Maje Mivšek, Daria Cortese in Rafaela Terpina je bila organizirana tudi likovna kolonija z naslovom Travnik. Razstavo likovnih del te kolonije smo si lahko ogledali v Farovžu v začetku oktobra. Kogar je zanimalo, kako izgleda Indonezija, se je lahko udeležil

potopisa Maje Mivšek, ki je predstavila svoja popotovanja po tej deželi.

Oktobra smo organizirali izlet v Rezijo s Tomažem Pavšičem, otroci pa so lahko ustvarjali na delavnici v mesecu decembru. Mešani pevski zbor Zavratac se je v prejšnjem letu udeležil dveh pevskih dogodkov, in sicer Primorska poje ter pevskega vikenda.

Najbolj ponosni smo na izdajo dveh števil Oglarja in na izid koledarja. Na novo pa imamo tudi svojo facebook stran.

Za letošnje leto smo načrtovali tudi kar nekaj dogodkov. Naši mladi gledališčniki so že nastopili za materinski dan. Želimo pa še gostovati dramsko skupino.

Mešani pevski zbor Zavratac smo lahko letos poslušali na kulturnem prazniku, ko je skupaj z učenci osnovne šole Zavratac popestril Prešernovo popoldne, na reviji Primorska poje ter srečanju dekanijskih cerkvenih mešanih pevskih zborov. Nastopil pa bo še na koncertu za Urhovo nedeljo in na Čipkarskem festivalu.

Na Urhovo nedeljo bo tudi letos razstava. Načrtujemo pa še literarni večer, potopis, otroške ustvarjalne delavnice, koledar in dve številki Oglarja. Želimo pa se udeležiti tudi kuhanja oglarske kope na oglarski nedelji v Idrijskih Krnicah.

Pohvaliti moram vse, ki so se udeležili vseslovenske akcije Očistimo Slovenijo in poskrbeli, da je Zavratac čist. 30. aprila pa se je po Zavratacu lepo videl kres.

Imamo pa še dva predloga, ki ju bomo poskušali izvesti: izlet v neznano in plesni tečaj.

Barbara Leskovec

OBNOVA STREHE GASILSKEGA DOMA

Kot ste morda opazili, imamo na gasilskem domu v Zavratacu novo streho.

Ker gasilska zveza Idrija vsako leto nameni enemu od društev v zvezi nekaj denarja za vzdrževanje gasilskih domov, je tako letošnje leto prišlo na vrsto naše društvo. Na gasilskem domu smo zamenjali kritino strehe. Za izvedbo zamenjave strehe so se potrudili naši mladi gasilci in ostali sovaščani ter so akcijo lepo izpeljali.

Prenovljena streha gasilskega doma v Zavratacu. Foto Jože Lazar.

Ob tej priliki se KS Zavratac ter Kulturno društvo Zavratac zahvalujeta vsem, ki so kakor koli prispevali ali donirali kakšna sredstva ob tej obnovi. Še posebej zahvala zasebnemu podjetju Tavmar, ki je bilo vodilno gonilo ob tej akciji.

KS Zavratac in Kulturno društvo Zavratac

Aktualno

NOVE ZAVESE

Velika pridobitev celega Zavratca je posodobitev odra gasilskega doma. Na njem smo v začetku letošnje pomladi uredili vse potrebno za postavitve novih odrskih zaves, ki jih Zavratec, zlasti pa kulturno društvo, še kako potrebuje. Zasluge za realizacijo gredo pobudnikoma Mateji in Jožetu Lazarju, ki sta v ta namen porabila veliko ur in kilometrov, da sta priskrbeli in sešila vse potrebno od začetka ideje do končnega izdelka, ki bo odslej krasil slavnostne in kulturne dogodke v Zavratcu. Hvala tudi Krajevni skupnosti Zavratec ter Prostovoljnemu gasilskemu društvu Zavratec, ki sta razumela potrebo po prenovi in soglašala z montiranjem zaves.

Zavese so rdeče barve. Na strop smo jih pritrdili s privito konstrukcijo, na katero je vpeta jeklena vrvi. Zavese lepo drsijo po vrvi, nanjo so vpete s karabinčki. Tako bo vsakokratno obešanje in pospravljanje hitro in enostavno. Oder ostaja v prvi vrsti del gasilskega doma, ki se bo po potrebi spremenil v kulturni prostor. Zavese so postavljene tako, da v ozadju odra omogočajo prehod nastopajočim med predstavo. Na desni strani odra, gledano z dvorane, so zavese postavljene po liniji mrtvega kota gledalca iz dvorane. S tem smo dobili najboljše možno razmerje med velikostjo odrske igralne površine in spremljevalnimi zakulisnimi površinami.

Potrebno je še vzpostaviti primerno osvetljava odra, ki bo omogočala pestro paleto svetlobnih učinkov. S tem bi rešili tudi problem dosedanjšega fotografiranja odra, ki onemogoča nastanek-kakovostnih fotografij.

PGD, KS, KD Zavratec

DOGODKI V PRVEM POLLETJU V PGD ZAVRATEC

POROČILO OBČNEGA ZBORA MLADIH

V soboto, 19. 2. 2011, smo imeli mladi gasilci našega društva občni zbor mladih.

S svojo udeležbo so nas razveselili tudi predsednik in poveljnik PGD Zavratec Marjan Tavčar in Andrej Mivšek, predsednik Mladinske komisije Gasilske zveze Idrija Klemen Svetlik, predsednik mladinske komisije PGD Črni Vrh in nekaj naših mentorjev. Za udeležbo in spodbudne besede se jim najlepše zahvaljujemo.

Najprej smo sprejeli dnevni red in izvolili delovno predsedstvo. Nato je predsednica Mladinske komisije Zavratec Mateja Lazar podala poročilo dela v preteklem letu, sledila so še poročila mlajših in starejših pionirjev, mladincev ter udeležencev letovanja v Umagu. Sledilo je glasovanje za kandidata za današnji občni zbor in sprejem novih članov.

Med svoje vrste smo sprejeli pet novih pionirjev, in sicer so to: ANA BOGATAJ, SIMON BOGATAJ, ŽIGA MENEGATTI, KARLA PINTAR IN KLARA ZEBEC.

Ker pa imamo med gasilci tudi nekaj glasbenikov, so nam Hana, Tjaša, Larisa, Karmen, David in Maša popestrili urico druženja in nam zaigrali vsak po eno skladbo na inštrument, ki ga igrajo.

Na koncu smo se okrepčali z obloženimi kruhki in pijačo.

OBČNI ZBOR PGD ZAVRATEC

Prvo soboto v marcu je tako kot vsako leto potekal redni letni občni zbor gasilcev. Udeležili so se ga domači gasilci, predsednik GZ Idrija Damjan Kosmač in gasilci iz sosednjih društev – Dole, Črni Vrh, Godovič, Vrsnik, Medvedje Brdo, Rovte in Brekoviče. Po uvodnem delu in nagovoru predsednika Marjana Tavčarja so bila podana poročila predsednika, poveljnika, blagajnika, disciplinske in mladinske komisije o preteklem letu ter predstavnika mladih o občnem zboru mladih. Sledila so poročila o planih za letošnje leto.

Ker je dosedanji dolgoletni poveljnik Andrej

Mivšek izrazil željo, da bi funkcijo poveljnika predal kateremu od mlajših gasilcev, je po predhodnem dogovoru to funkcijo sprejel član Primož Leskovec. Vsi smo zamenjavo sprejeli z velikim veseljem, saj bo tako v društvu zapihal nov veter in bo tudi delo članov potekalo bolj resno.

Predstavniki sosednjih društev so čestitali novemu poveljniku in mu zaželeli veliko uspehov pri opravljanju nove funkcije ter uspešnem sodelovanju.

Na tem mestu bi se v imenu vseh gasilcev še enkrat zahvalila Andreju Mivšku za dolgoletno delo na mestu poveljnika. Sledilo je druženje ob narezku in pijači. Ker pa je bila ravno pustna sobota, tudi ob pustnih krofih.

ČISTILNA AKCIJA

Tudi letos smo se v začetku aprila lotili akcije Očistimo Slovenijo. K akciji so bili povabljeni vsi, tako mladi kot tudi starejši, torej otroci in starši, vendar je bil odziv, tako kot je v naši navadi, skoraj samo s strani otrok. Odrasli smo bili v manjšini. Organizirali smo štiri skupine, razdelili vrečke in rokavice, ki jih je prispevala občina Idrija, in se podali na pot. Ena skupina je odšla proti Mravljščam, druga proti Potoku, tretja proti Logu, četrta pa je ostala v gasilskem domu in čistila letega. Nabralo se je kar nekaj smeti, ki jih nevestni mimoidoči odvržejo v našo naravo. Hvala vsem, ki jim ni vseeno, kakšna narava je okoli nas!

FLORJANOVA PROCESIJA

Prvega maja, bila je ravno nedelja, je bila na Medvedjem Brdu procesija v čast svetemu Florjanu, zavetniku gasilcev. Udeležili smo se je tako mladi kot tudi starejši gasilci iz PGD Zavratec. Pri gasilskem domu je gospod župnik blagoslovil gasilce in gasilska vozila, nato pa smo odšli v procesiji v cerkev svete Katarine. Župnik je poudaril, da je leto 2011 leto prostovoljstva, kamor spadamo tudi gasilci.

Mateja Lazar

Aktualno

VAJE IN TEKMOVANJA MLADIH GASILCEV

Že v mesecu aprilu smo pričeli z vajami za gasilska tekmovanja. Prvo soboto v maju smo bili povabljeni na gasilsko orientacijo na Medvedje Brdo. Tja smo odšli s štirimi ekipami mlajših pionirjev in štirimi ekipami starejših pionirjev. Tekmovali smo z ekipami iz gasilske zveze Logatec in kljub velikemu številu ekip dosegli odlične rezultate. Mlajše pionirke prvo in drugo mesto, mlajši pionirji prvo in sedmo mesto, starejše pionirke drugo mesto, starejši pionirji prvo, šesto in sedmo mesto. Mislim, da smo lahko zelo ponosni na naše tekmovalce.

Ker je letos zopet na vrsti tekmovanje v gasilsko športnih tekmovalnih disciplinah, smo se z vso resnostjo lotili priprav na to tekmovanje. Ker je pri teh vajah potrebno precej orodja in opreme, le-te pa nam je še primanjkovalo, so nam fantje in možje pomagali in pripravili vse potrebno. Potrebno je bilo veliko ur, da se nam je uspelo naučiti vse vaje za tekmovanje.

Mladinci pri vaji v Črnem Vrhu.

Tako je v nedeljo, 5. junija, sledilo občinsko tekmovanje v gasilsko-športnih disciplinah v Črnem Vrhu nad Idrijo. Tekmovanja sta se udeležili desetina pionirjev in desetina mladincev. Zopet so sledili odlični rezultati, saj sta obe desetini v svojih kategorijah dosegli tretje mesto. Na koncu je sicer malo ponagajalo vreme, ki pa ni pokvarilo veselja nad dosežki.

Naši tekmovalci na Medvedjem Brdu.

Pionirji pri vaji v Črnem Vrhu.

Pionirji pri razvrščanju.

Mladinci pri razvrščanju.

V nedeljo, 12. junija, tako obe ekipi odhajata na regijsko tekmovanje, kjer jim želimo veliko sreče, o rezultatih pa bomo poročali naslednjič.

Z gasilskim pozdravom NA POMOČ!

Mateja Lazar

Aktualno

POTRES 2011

26. marca 2011 je minilo 500 let od silovitega potresa, ki je prizadel Idrijo in njeno bližnjo in širšo okolico. Prav v spomin na ta dogodek so v Idriji organizirali vajo s prikazom reševanja po rušilnem potresu. Sodelovala so vsa prostovoljna gasilska društva iz Gasilske zveze Idrija ter drugih gasilskih društev iz celotne Slovenije, gorski reševalci s psi, jamarji, zdravstvene službe ter helikopterji Slovenske vojske. Tako so na kraj dogodka odšli tudi naši operativni člani in reševali ponesrečence iz stavbe, ki je bila deloma poškodovana v potresu. Nekaj fantov je sodelovalo tudi kot statisti. Videli smo tudi, kako rešujejo iz avtomobilov, z višine, iz stavbe po ponjavi ... Zdravstveno osebje je nudilo pomoč svojcem pogrešanih s tolažilno besedo in psihično podporo. Z občinske stavbe je ponesrečence reševal helikopter, s potoka Nikove pa so prav naši gasilci s pomočjo Reševalne enote Nova Gorica rešili dekle, ki jo je odnesla voda. Jamarji so ponesrečence reševali iz rudnika, vse pa so nato prepeljali v mobilno reševalno postajo, kjer so jim nato nudili prvo pomoč in jih oskrbeli.

Po končani vaji je sledil zbor vseh sodelujočih na igrišču pred šolo, kjer jih je pozdravil župan Bojan Sever, predstavnik civilne zaščite Ivan Jereb ter ministrica za obrambo Ljubica Jelusič.

Sledila je zaslužena malica.

Četudi je bila to samo vaja, je bila dober pokazatelj pripravljenosti vseh ekip ob morebitnih katastrofah, kakršna se je zgodila leta 1511.

Lazar Jože, Z. 25

Nšli smo ponesrečenca.

Reševanje ujetih stanovalcev. Foto Jože Lazar, Z. 25.

Aktualno

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2011

V decembrski izdaji Oglarja je bilo v poročilu o delovanju Župnijskega pastoralnega sveta zapisano, da bo v poletni izdaji Oglarja predvsem govora o kulturi krščanskega pogreba ter o pastoralnem letu krščanske dobrotelčnosti in solidarnosti.

I) Pogovor o kulturi krščanskega pogreba.

Prav gotovo je smrt nekaj, kar prizadene vsakega človeka, posebej močno pa zaznamuje svojce, sorodnike in tiste, ki so bili najbližje pokojniku. Ker v današnjem »sodobnem« svetu umiranje pogosto ni več med svojimi najbližjimi, temveč v bolnišnicah, domovih itd., so se tudi spremenile navade pomoči ob umiranju, sprejemanje smrti, pri čemer je prisotnega več strahu, bolniško maziljenje in drugi obredi, ki so povezani s krščanskimi navadami. Vendar se je potrebno zavedati, da je tudi sprejemanje smrti v sodobnem času povsem drugačno. V neki skupnosti ne moremo vplivati na dogodke do nastanka smrti, lahko pa s skupnimi močmi poenotimo dostojni pogreb pokojnika, ki bo imel temelje krščanskega pogreba.

Pogreb pokojnika (cerkveni ali civilni) je obred, za katerega organizacijo v celoti poskrbijo svojci pokojnika. Pri pogrebu se morajo tako duhovnik kot tudi ostali, ki sodelujejo pri pogrebu, podrediti zahtevam svojcev pokojnika. S tega stališča smo si bili člani ŽPS enotni, da ob pogrebu pokojnika poskrbimo za večino stvari, ki so povezane s pogrebom pokojnika, kar pa zadeva cerkveni del obreda, delo prepustimo duhovniku – bo že opravil pogreb tako, da bodo zadovoljni vsi, ki pogrebu prisostvujejo. Zavedati se moramo, da duhovnik in ostali, ki sodelujejo pri pogrebu, niso organizatorji pogreba, temveč so samo povabljeni.

Skupaj smo ugotovili, da je potrebno pripraviti zgibanko o kulturi krščanskega pogreba s priporočili svojcem o izvedbi krščanskega pogreba. V njej naj bi bila zgolj priporočila svojcem pokojnika. Opisana bi bila priporočila glede zvonjenja, cvetja, o pogrebih z mašo ali brez nje, o obnašanju ljudi pri pogrebi, sodelavcih (bralci, nosilci luči, križa, zastav), petju pri pogrebu in

prijavi krščanskega pogreba.

Pri pripravi zgibanke pa je potrebno v celoti upoštevati navade krščanskega pogreba, ki so v navadi v naši župniji. Zgibanka, ki jo bodo svojci prejeli ob prijavi krščanskega pogreba v župnišču, bo zgolj v pomoč pri organizaciji pogreba. Ali se bodo svojci tudi držali teh navodil v zgibanki? To je vprašanje za vsakega posameznika.

II) Pastoralno leto krščanske

dobrotelčnosti in solidarnosti 2010–2011.

Septembra 2010 se je pričelo leto krščanske dobrotelčnosti in solidarnosti in bo potekalo pod geslom: »Nosite bremena drug drugemu«. Splošni cilj leta krščanske dobrotelčnosti in solidarnosti je umestitev in utrditev karitativne razsežnosti v življenju vsakega kristjana in v vse pore občestvenega življenja. To uresničujemo tedaj, ko živimo v medsebojni ljubezni in naklonjenosti, razumevanju in odpuščanju, v bližini človeka v vsakršni življenjski stiski: osebni, družinski, družbeni in gmotni. Socialne stiske naraščajo: revnim in zapostavljenim, bolnikom in ostarelim so se tačas pridružili številni, ki so izgubili službo in živijo na pragu revščine. Nič manjše niso duševne stiske človeka, ki tava brez cilja, se pogreza v ničevost življenja in razne oblike odvisnosti. To so posledice duhovne revščine in brezciljne družbe, v kateri vladata krivica in sebičnost.

Z iskanjem vzrokov nismo ničesar rešili. Poleg osebnega spreobrnjenja je potrebna nova družbena zavest, utemeljena na pravičnosti in solidarnosti. Pri tem ni nihče izvzet, ne posameznik, ne družba, ne družbene skupine. Osebna prizadevanja mnogih ljudi morajo imeti tudi družbeno podporo, z drugimi besedami – načrtno rešitev.

Tudi na področju dobrotelčnosti in solidarnosti smo v naši župniji dosegli napredek, čeprav so bili nekateri (zlasti Župnijska karitas) že v preteklosti prav tako dejavni na področju dobrotelčnosti. Nekaj posameznikov v župniji je ponudilo svojo pomoč tistim, ki jo potrebujejo ali pa jo bodo potrebovali. Člani ŽPS smo ugotovili, da velikih tovrstnih potreb v naši župniji še ni,

prav pa je, da smo o tem obveščeni. Prav tako pa tudi vsi župljani, ki bi morebiti potrebovali kakršno koli pomoč, da se obrnejo na pristojne in skupaj poiščejo rešitev iz stiske. Slovenski človek in kristjan je nešteto krat dokazal, da je pozoren na stisko bližnjega.

Čemu torej leto krščanske dobrotelčnosti in solidarnosti? Ali nismo dolžni delati dobro tudi brez posebnega leta? Vsekakor.

Samo Čuk

PRVO SVETO OBHAJILO

Prav vsi se spominjamo dne, ko smo prejeli prvo sveto obhajilo, pa naj bo to nekaj let ali desetletij nazaj.

To je bil poseben dan, na katerega smo se pripravljali. K maši smo odšli polni pričakovanj, ki so se mešala s strahom iz spoštovanja do zakramenta, ki ga bomo prejeli.

Tako so tudi naši otroci v nedeljo, 8. 5. 2011, odšli k sveti maši, kjer so prejeli zakrament prvega svetega obhajila. V cerkvi sv. Urha smo se zbrali vsi sorodniki in prijatelji prvoobhajancev, jim stali ob strani in jih opazovali, kako skrbno so se pripravili za ta dan.

Prvoobhajanci župnije Zavratac 2011.

Foto »Foto Viktor«.

Letos so prejeli prvo sveto obhajilo David, Marcel, Patricija in Matej. V belih pelerinah so odšli v skrbno okrašeno cerkev, ki jo je

Aktualno

polnila pesem otroškega pevskega zbora. Z gospodom župnikom so nam pripravili sveto mašo, polno simbolnih vložkov.

Na začetku maše je bilo zloženo na oltarju kamenje. Kamenje je predstavljalo grehe, zato so jih odstranili z oltarja tako, kot so iz srca s spovedjo odstranili grehe. Pred darovanjem so na daritveno mizo položili svoj dar, in sicer hlebček kruha. Pri samem darovanju so sodelovali z gospodom župnikom pri evharistični mizi. Brali so prošnje in zahvale. Po obhajilu pa so hlebček kruha odnesli z oltarja k staršem, ga razlomili in nam ga dali kot v zameno za vsakdanji kruh, ki jim ga dajemo. S svojim prizadevanjem so popestrili bogoslužje in nam dali vedeti, da je ta dan zanje poseben, saj so prejeli Jezusovo telo.

Bila je lepa nedelja, ki je naši prvoobhajanci ne bodo nikoli pozabili. Zato se ob tej priliki zahvaljujem vsem tistim, ki ste jo s svojim trudom naredili tako lepo in nepozabno.

Damjana Bogataj

PAPEŽ JANEZ PAVEL II. - BLAŽENI

Od »Ne bojte se!« do zadnjega »Amen«

Janez Pavel II. je prvi papež slovanskega rodu, iz mesta Wadovice na Poljskem, izvoljen 16. oktobra 1978. Ob nastopu svoje prve službe prvega pastirja katoliške Cerkve je zaklical vsemu svetu: »Ne bojte se! Odprite na stečaj odprte vrata Kristusu. Kristus ve, kaj je v človeku. In edino on to ve.«

Te besede so bile program njegovega papeževanja, ki je trajalo več kot šestindvajset let in pol. Vseskozi si je prizadeval Kristusa približati človeku in človeka pripeljati h Kristusu. To je opravljal prva leta kot božji »atlet«, poln moči, s svojimi številnimi in dolgimi potovanji; s svojo govornostjo in pisano besedo; zadnja leta pa predvsem tako, da je bil s Kristusom povezan v trpljenju, ki je bilo vir njegove moči. Na

oltarju boleznin in onemoglosti je ostal zvest do zadnjega »Amen«, ki ga je zašepetal pred svojo vrnitvijo k Očetu.

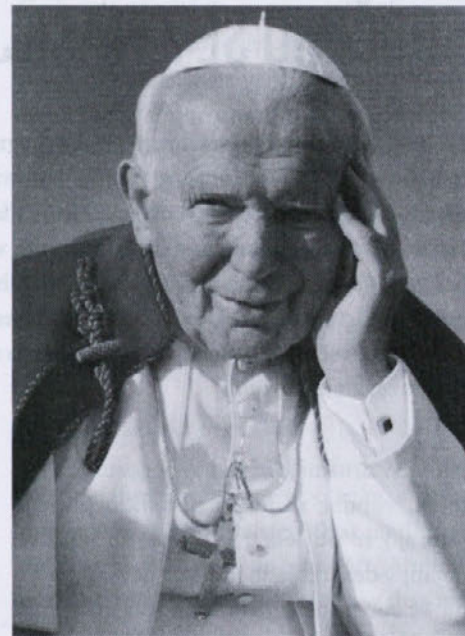
Naslednik apostola Petra je čutil potrebo, da po zgledu apostola Pavla gre po svetu oznanjat evangelij. V prvem letu svoje papeške službe je opravil štiri apostolska potovanja po svetu. Nato je po svoji presoji in po molitvi rožnega venca, ker je rekel: »Skozi njegove skrivnosti vidim ves svet,« prepotoval vse celine in neštete države, nekatere celo trikrat ali štirikrat, svojo domovino Poljsko pa devetkrat.

Zaradi svoje izredne vztrajnosti, široke razgledanosti, gorečnosti za pravico in svobodo je odločilno vplival na nov zemljevid Evrope brez berlinskega zidu in »železne zavese«. Njegov vizionarski duh je z iskrenostjo in odprtostjo omeščal neštete diktatorje, ki so svojim državljanom vračali dostojanstvo in svobodo.

Na žalost je bil 13. maja 1981 težko ranjen v atentatu v Rimu. Njegovo zdravstveno stanje se ni nikoli več izboljšalo, vendar je vztrajal, govoril, pisal, komentiral in osvajal srca vseh ljudi.

Največji shodi so bili prav z mladimi. V Parizu leta 1997 se je zbralo čez milijon navdušenih mladih iz vsega sveta. V jubilejnem letu 2000 pa je bilo v Rimu dva milijona mladih. Dvakrat je obiskal tudi Slovenijo. Prvič v letu 1996, ko se je ustavil v Ljubljani, Mariboru in Postojni. Tu je bilo okrog 50.000 mladih in 20.000 odraslih. 18. maja je obhajal svoj rojstni dan in smo mu peli Happy birthday to you. On nam je rekel: »Nisem vedel, da ste Američani, sem misli, da ste Slovenci.« In še dva njegova pomembna stavka s tega srečanja, ki ju je vzkliknil v slovenščini: »Korajža velja!« in »Papež, ma vas rad!« Drugi obisk v Sloveniji je bil leta 1999, ko je v Mariboru pred 200.000 ljudmi proglasil škofa Antona Martina Slomška za blaženega.

Njegovo poslanstvo kot voditelja Cerkve in zanimanje za človeka se je neprestano menjavalo v njegovi pisani besedi. Iz njegovih okrožnic, apostolskih spodbud, apostolskih pisem je vela sveža misel, ki mora biti posvečena človeku. »Prva skrb Cerkve je človek.« Ko je otrokom, ženskam in drugim stanovom vračal njihovo dostojanstvo, so

Vir internet

vsi začutili, da pri njem ne gre za prazne besede, temveč za tistega, ki neskončno zaupa v Kristusa, ki je prvi človek sveta in je hkrati njegov Odrašenik. Ves svet se je oziral vanj, ker mu je zaupal. Zaupali so mu državniki in zaupali so mu voditelji največjih verstev sveta. Zato jih je tudi vse sklical v Frančiškovo rodno mesto Assisi v letu 1986, kjer so skupaj molili za mir in za novo gledanje na različne vere, ker nas vse vodijo k Bogu. Posebno ljubezen je gojil do Matere Božje. Obiskal je največja svetovna Marijina središča in se udeleževal vseh molitev skupaj z verniki. Najbolj se je posvetil Fatimi, ki je čuvala še dve nerešeni skrivnosti. V pogovoru z vidkinjo Lucijo je razkril obe: posvetil je Rusijo Mariji in on je bil tisti papež, ki so nanj streljali, pa ni bil umorjen. V zahvalo za Marijino varstvo je dal kroglo, ki se je ustavila v njegovem trebuhu, vstaviti v krono fatimske Marije.

Posledice atentata so vedno bolj pritiskale nanj. Zdravje se je slabšalo in zadnji blagoslov na veliko noč leta 2005 je podelil brez besed. In v soboto pred nedeljo Božjega usmiljenja, ki jo je on razglasil v letu 2000, je ob 21.37 odšel na svoje zadnje potovanje - v Očetovo hišo, kjer ga je pričakala Mati Marija. TOTUS TUUS - VES TVOJ.

Bogdan Berce

Aktualno

SOOČIMO SE Z NASILJEM V DRUŽINI

Izobraževanja v okviru stalnega strokovnega izpopolnjevanja spremljajo učitelje vsako leto. Letos mi je pozornost pritegnilo izobraževanje o sistemskem soočanju z nasiljem v družini, ki je potekalo v izvedbi Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Izobraževanje je potekalo v štirih srečanjih v Novi Gorici. Vsebina izobraževanja je ves čas vzpodbujala k aktivni širitvi pridobljenih informacij, zato sem se odločila, da temo poleg predstavitve za zidovi OŠ Idrija prenesem tudi v naše glasilo. Informacije bodo prav prišle vsem, še posebej tistim, ki delajo ali nameravajo delati v vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Nasilje v družini je še vedno pogosto prikrita tema, vendar se je po podatkih policije (zbirajo se od leta 1999) število nasilnih dejanj v desetih letih več kot podvojilo. To pa še ne pomeni, da nasilje v Sloveniji narašča. Narašča namreč osveščenost ljudi o nasilju in pripravljenost žrtev nasilja, da ukrepajo in si poiščejo pomoč, kar kaže na postopno manjšanje tolerance do nasilnih dejanj.

V primerih, ko zaznamo sum nasilja v družini, se nam pogosto porajajo dvomi, s katerimi želimo upravičiti svojo ignoranco do problema, ali pa se preprosto bojimo. Sprašujemo se, ali sploh lahko posegamo v družino ali ne bo potem samo še slabše, strah nas je postopka, ker ga ne poznamo in ne vemo, kakšna je naša odgovornost pri tem, ali pa preprosto ne zaupamo institucijam, ki se ukvarjajo s temi problemi (policija, CSD, tožilstvo).

Z zakonsko ureditvijo problema so se vzpostavile povezave med posameznimi institucijami, znani so postopki, načini ukrepanja, pristojnosti in časovne omejitve.

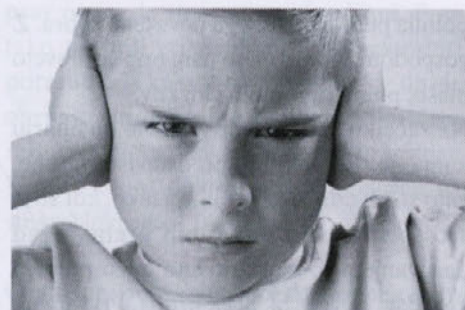

Čustvene posledice nasilja so hujše od fizičnih.

Od leta 2008 velja **Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)**, ki temelji na tem, da ima vsak otrok pravico, da odrasča v varnem in nenasilnem okolju (da je varen, močan in svoboden), zato smo dolžni v primeru, da opazimo znamenja nasilja v družini, ustrezno reagirati in po potrebi tudi ukrepati. Na podlagi tega zakona so nastali nato številni akti in podatki, ki povezujejo posamezna področja in določajo konkretne postopke (npr. Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode) in obvezujejo delavce k ukrepanju.

Kaj je nasilje? Nasilje je težko definirati, saj zajema različne oblike, različno intenzivna dejanja z različnimi posledicami. Pogosto je opredelitev nekega dejanja kot nasilje odvisna od posameznikove subjektivne predstave o primernosti medsebojnih odnosov. Ta pa izhaja iz subjektivnih vrednot in predstav posameznika o tem, kakšne so vloge posameznih članov družine. Predvsem pri vzgoji otrok se lahko dojemanja glede dopustnih dejanj močno razlikujejo (meja med postavljanjem meja otroku in nasiljem, npr. »vzgojna klofuta«). Na tej točki bi se lahko izgovarjali, da so medosebni odnosi v družini res stvar družine same, saj so družinski člani na tak način delovanja »navajeni«. Otroci, žrtve nasilja v družini, imajo res večjo toleranco do nasilnih dejanj, na stresne situacije v družini (in izven nje) se naučijo odzivati z nasiljem, nasilno vedenje moških sprejmejo kot primeren vzorec vedenja tudi kasneje, v partnerskih odnosih, ta vzorec pa se pogosto prenaša z generacije na generacijo.

Doživljanje nasilja v družini otroke zaznamuje s hudimi psihičnimi posledicami, ki se kažejo v njihovem vedenju, načinu

Nasilje med partnerjema je nasilje nad otrokom.

komuniciranja ter doživljanja sebe in drugih. Pogosto so obremenjeni z občutkom manjvrednosti, so nezaupljivi in niso večji sproščeni socialnih stikov. Otroci, žrtve nasilja v družini, imajo v šoli težave tako na socialnem kot tudi učnem področju, saj se težje koncentrirajo, pogosteje se pri njih kažejo tudi vedenjske težave. Nekateri znaki, ki nakazujejo na sum nasilja v družini, se kažejo zelo odkrito in neposredno (agresivna dejanja, učne težave ...), medtem ko so drugi znaki lahko prikriti in jih je težje opaziti, zato je pomembno, da smo pozorni in spremljamo otrokovo vedenje v različnih situacijah.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini v svojih izhodiščih obvezuje zaposlene v VIZ k **ničelni toleranci do nasilja**, ki vsako nasilno dejanje opredeljuje kot nasilje, ne glede na intenzivnost ali pogostost pojavljanja. Zato sem mora vsak zaposleni v VIZ odzvati na vsako povedano, videno ali opaženo nasilje pri otroku. Zaznava nasilja izhaja iz **doživljanja žrtve** in njene potrebe po pomoči, ki izhaja iz tega doživljanja. **Pri tem je odnos nasilneža do njegovega nasilnega ravnanja nepomemben**, zato se otroku, ki spregovori o nasilju, verjame in zaupa.

»Vsakdo mora, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja.«

Seveda pa moramo biti pri ukrepanju previdni, saj vsako nasilno dejanje še ne kaže na težavo z nasiljem v družini, pri tem tudi strokovnjaki poudarjajo, naj pri ukrepanju upoštevamo okoliščine, pogostost pojavljanja težave in intenzivnost.

Če se zavedamo, kakšne oblike zajema

Aktualno

nasilje, lažje razločimo problem. Iz zakona o preprečevanju nasilja v družini izhaja, da je nasilje »vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja oziroma opustitev dolžne skrbi proti družinskemu članu«. Prve tri oblike so znane in prepoznane že dalj časa, v novem zakonu pa se dodaja še dve novi.

- **Fizično** nasilje pomeni vsako dejanje, ki povzroči bolečino, strah, ponižanje, **ne glede na to, ali so nastale poškodbe.**
- **Spolno** nasilje zajemajo vsa ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena.
- **Psihično** nasilje vključuje vsa ravnanja, s katerim povzročitelj povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti, druge duševne stiske.
- **Ekonomsko** nasilje je neupravičeno nadzorovanje, omejevanje pri razpolaganju z dohodki oz. opravljanju s premoženjem. Žrtve take oblike nasilja so pogosto otroci, ki prejema pokojnino po umrlem staršu, pa ta denar ni porabljen v njihovo korist.
- **Zanemarjanje** je tudi oblika nasilja, ki jo je tako kot ekonomsko nasilje težko zaznati. Pojavi se v primeru, kadar oseba opušča dolžno skrb, ki jo nekdo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti ali drugih osebnih okoliščin.

Novost, ki ga prinaša nov Zakon o preprečevanju nasilja v družini, predstavlja posredna oblika nasilja, ki pravi, da je **otrok žrtev nasilja tudi v primeru, če ni neposredno izpostavljen nasilju, ampak je prisoten pri izvajanju nasilja nad družinskimi**

člani, kot tudi če živi v okolju, kjer en družinski član izvaja takšno nasilje nad drugim. Tako okolje namreč ni primerno za razvoj njegovih vrednot, neprimerno vpliva na razvoj njegovih socialnih veščin in pušča vse tiste posledice na otrokovem čustvenem in socialnem področju, kot če bi bilo nasilje nad njim vršeno neposredno.

Kaj torej narediti?

Na osnovi podzakonskega akta z naslovom Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (od 2. 1. 2010) izhajajo navodila, po katerih se morajo delavci v VIZ ravnati v primeru opaženih znakov pri otroku. To pomeni, da je vsak, ki opazi znake, dolžan **opažanja takoj zapisati** in o tem takoj **obvestiti šolsko svetovalno službo**, ki naprej obvesti CSD, lahko pa se tudi **takoj obrne na CSD ali policijo** (v primeru fizične poškodbe, pri spolnem nasilju ali hudi psihični stiski). V primeru, da je otrok v neposredni nevarnosti ali da izraža strah (se boji domov, vinjen starš pride po otroka), je potrebno o tem obvestiti policijo, ki se istočasno poveže tudi s CSD.

S tem zaposleni v VIZ poda sum na nasilje v družini, v nadaljevanju pa šola oblikuje interni tim (delavec, ki je podal sum, razrednik, svetovalni delavec, ravnatelj), ki oblikuje smernice, kako bo VIZ deloval v prihodnje, da bo otroku zagotovil čim boljše pogoje (oblikuje konkretne prilagoditve dela z otrokom, npr. preverjanje znanja, vključevanje v različne dejavnosti, organizacija medvrstniške pomoči ...). Vse ostalo je stvar CSD, policije in tožilstva, ki delujejo po načelu ocene tveganja (najhitreje se reagira pri tistih primerih, katerih ocena tveganja je najvišja). Zato so pogosto nekateri razočarani nad tem, da CSD ne naredi zadosti, vendar je velikokrat resnica v tem, da do CSD informacije ne pridejo (pogosto enkratna prijava relativno lažje oblike nasilja ni dovolj, v primeru, da pa se nasilje ponavlja, je potrebno tudi ponovno obveščanje).

Naše delovanje mora biti torej usmerjeno v zaščito otrok. Kljub temu da se nam ob zaznavi težav situacija pogosto zdi težka, je vseeno bolje, da si prizadevamo stvar izboljšati, predvsem pa, da poznamo postopke pri ukrepanju, kar olajša naše delo in nas razbremeni strahov.

Če bo otrok deležen v trenutku, ko nam zaupa neko stisko, ustrezne pomoči, bomo pri njem pomagali ustvariti občutek varnosti in razumevanja, upanja. V nasprotnem primeru bo zloraba otroka zaznamovala za vse življenje, otrok pa bo razvil nezaupanje v institucije in s tem občutek, da stvari niso rešljive.

Ob koncu predavanj nam je kriminalistka zaželela: »Srečno, pogumno!« Enako želimo tudi vam.

Uporabni kontakti in gradiva:

SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja **080 11 55** (deluje 10 ur na dan ob delavnikih in 4 ure dnevno ob sobotah, nedeljah in praznikih) <http://www.drustvo-sos.si/> (na tej spletni strani je možna tudi anonimna prijava nasilja na policijo)

CSD Idrija

tel.: 05373 46 00 gpcsd.idrij@gov.si

CSD Logatec

tel.: 01 759 06 70 gpcsd.logat@gov.si

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND):

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2009104&stevilka=4667>

Društvo za nenasilno komunikacijo:

<http://www.drustvo-dnk.si/>

<http://projekti.inst-krim.si/>

(o projektu Sistemsko soočanje z nasiljem v družini)

Viri:

Filipčič, K., Klemenčič, I. (2011).

Obravnavanje nasilja v družini. Priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Muršič, M. (ur.) (2010). *Znanje o čustvih za manj nasilja v šoli.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Maja Mivšek

Ekologija

ČISTILNA AKCIJA

V soboto, 9. aprila 2011, je potekala čistilna akcija v občini Idrija. Tako smo jo imeli tudi v Zavrnatcu. Zjutraj ob 9. uri smo se zbrali pred gasilskim domom. Večina nas je bilo otrok, nekaj pa tudi odraslih.

Na začetku je Mateja povedala, v katere barve vrečko bomo metali določene smeti. V rdeči vrečki so bili nevarni odpadki, v rumeni plastika in v črni vse ostalo. Dobili smo tudi vsak svoje rokavice, s katerimi smo pobirali smeti. Na koncu smo lahko rokavice odnesli s sabo domov. Zatem smo se razdelili v skupine. Vsaka skupina je šla v svojo smer. Nekateri so šli proti Mravljščem, drugi proti Spodnjemu Zavrnatcu, tretji pa proti Potoku. V skupini za v Potok sem bila tudi jaz. Bile smo: Metka, Hana, Lenča, Zala in jaz.

Lansko leto je Jože prišel s traktorjem in tisti, ki smo šli proti Spodnjemu Zavrnatcu, smo se peljali na njem. Letos tega ni bilo, zato je zavladalo manjše razočaranje, a kmalu je bilo spet dobro. Odpravili smo se.

Me smo mislile, da Potok ni tako onesnažen in tudi če bi bil, so tiste največje odpadke pobrali lansko leto. A ni bilo tako. Že smo nekaj časa hodile, ko je Hana v dolini zagledala manjši kup, pokrit z listjem, vejami ... Vse smo začudeno gledale. Zala in Hana sta se vneto lotili odkopavanja. Odkopali sta nekaj delov računalnika, televizije, štedilnika ... Bili so kosovni odpadki. Zvlekle smo jih k cesti. Zdelo se nam je smešno in tudi nenavadno ter grdo od tistih, ki to delajo. Odšle smo naprej. Ob vodi je bilo veliko polivinila, papirčkov od bombonov, tudi nekaj večjih odpadkov. Ob cesti je bilo veliko ogorkov cigaret, škatlic, papirčki čokoladic in še in še ... Pridno smo metale v vrečo, dokler ni bila polna. Nekaj časa smo hodile, potem pa se s polnimi vrečami obrnile. Zelo so bile težke. Začele so se trgati in odločile smo se, da jih pustimo ob cesti. Odšle smo. Ko smo prišle do gasilskega doma, smo povedale, katere smeti smo nabrale in kje smo jih pustile. Fantje so jih šli pobrat s traktorjem.

Ko so jih pripeljali jih smo jih zložili na en kup. Ostale pa so potem dali skupaj, kamor je kaj pa ustrezalo. Kristina in Maja sta ta čas počistili in pobrisali gasilski dom. Dobili smo tudi sok, potem pa odšli domov. Verjamem, da smo letos pobrali veliko odpadkov, a bo drugo spet enako.

Tjaša Kogovšek

NAPOVEDOVALCI VREMENA

Napovedovanje vremena je danes nepogrešljiva pridobitev moderne znanosti. Brez nje si skoraj ne upamo več v hribe, dopust ali pokositi travo. Napovedi temeljijo na fizikalnih izračunih. Računalniški modeli napovedovanja vremena veljajo za najzapletenejše modele z veliko spremenljivkami in dejavniki, ki vplivajo na trenutni ali dolgoročen razvoj vremenskih situacij.

V času naših dedkov in babic si z matematiko ali fiziko pri napovedovanju vremena niso belili glave, temveč so vreme napovedovali na podlagi opazovanja vremena in pojavov, ki so spremljali spreminjanje vremena. Določene naravne zakonitosti v naravi si sicer niso znali znanstveno razložiti, za kar tudi ni bilo realne potrebe, so pa jih opazili in uporabljali v vsakdanjem življenju. Pri napovedi vremena so upoštevali širjenje zvoka, vetrove, smer vetrov, vlažnost kamnin, potivremenskih front, jakost izvira studencev, širjenje neprijetnih vonjav iz greznic ipd. Veliko dela so imeli tudi t.i. vremenski svetniki, a o njih bomo razpravljali kdaj drugič. Tokrat nas zanimajo samo znaki v naravi, ki kažejo na spremembo ali stalnost vremena.

Širjenje zvoka

Ignac Rupnik (Z. 34) - po pripovedovanju Janka Rupnika je bil mnenja, da če se je ob oblačnem vremenu slišalo zvonjenje z Medvedjega Brda, je padlo veliko dežja. Ob jasnem vremenu pa je zvon sv. Katarine prinašal dolgo časa sončno vreme. Tudi kadar se je do Zavrnatca slišal cerkveni zvon iz Lučin, je bilo lepo vreme.

Leopold Mivšek (Z. 10) - po pripovedovanju Vinka Mivška je govoril, da zvonjenje iz Godoviča prinaša dež, z Vrsnika in Vrha Treh Kraljev pa lepo vreme. Znamenje prihajajočega dežja je bilo tudi, če se je s Črne slišalo govorjenje grabljic.

Da se zvok sliši različno daleč ob različnih dneh, je posledica vetrovnih razmer. Tako so lahko pravilno napovedovali predvsem smer prihajajoče spremembe vremena. Od juga je prihajalo večinoma poslabšanje vremena, če pa so se slišali zvonovi iz krajev, ki so severno od Zavrnatca, pa je to velikokrat pomenilo nadaljevanje lepega vremena. Kadar se je slišalo zvonjenje z Medvedjega Brda, kmetom še na misel ni prišlo, da bi se podali v košenje trave.

Izvir studenca

V bližini Šternskega griča studenec zlepa ni presahnil. Ko je pretok studenca v poletnih vročih dneh nenadoma padel ali celo presahnil, je Ignac vedel povedati: »Sedaj bo pa dež.« In je res bil, po navadi je nastopilo še veliko deževje. Tudi za studenec pri gasilskem domu je veljalo, da je presahnil največ za tri dni, nato je sledilo močno deževje.

Spremljanje potivremenskih front

Po opazovanju je Ignac pripovedoval, da se je preko letnih časov vreme obnašalo šablonsko, predvidljivo. Če je na začetku poletja dež prihajal z jugozahoda, je to veljalo čez celo poletje. Spet drugo leto je večina dežja prišla s severa, iz smeri Blegoša in Žirovskega Vrha. Tako so kmetje vedeli, s katere strani se bo verjetno dež razširil nad Zavrtaec in od kje ga kljub grmenju ni bilo pričakovati.

Leopold je v sušnih poletnih večerih spremljal večerno oddaljeno bliskanje tja čez Triglav, to je severna stran obzorja Zavrnatca. Ob tem je govoril: »K suši se bliska.« Nevihte z dežjem so ostale v Alpah. Nikoli ni maral »uscane burje«. To je govoril poleti, ko se je »naštimalo« megleno vreme, z malo dežja in šibkim jugovzhodnim vetrom. Ta vremenska situacija je trajala tudi cel teden.

Ljudje so v preteklosti pravilno opazovali, da imajo vremenske fronte določeno smer, svojo pot. Čez Slovenijo potekata dve glavni poti ciklonov, in sicer iz Sredozemlja čez naše kraje proti srednji Evropi (zlasti pozimi) ter iz severozahodne Evrope čez Alpe in naše kraje naprej proti Balkanu. Poleti potekajo poti ciklonov velikokrat severno od nas, takrat lahko pri nas opazujemo samo oddaljeno bliskanje ob večerih, nad Slovenijo pa vztraja azorski anticiklon z visokimi temperaturami. Če ostanejo zračne mase tako dolgo nespremenjene, nastopi suša. Ravno obraten pa je pojav ob »uscani

Ekologija

burji«, ko imamo cel teden slabo vreme. Takrat nastane malce vzhodnejše od nas za hladno fronto še sekundarni ciklon, ki povzroča dolgotrajno nestabilno vreme. Dolgotrajno slabo vreme lahko povzroči tudi stabilen ciklon, ki vztraja nad Balkanom. Slovenija leži na njegovem obrobju, zato je lahko količina padavin ob takem tipu vremena zelo različna.

Vlažnost kamnov

Ignac je vedel povedati, da kadar so bile »zavraške skale« ob poti nad Podklancem mokre, je bil potem dež. Prav tako je veljalo, da kadar so bila tla betona v hiši vlažna, je kmalu deževalo. Leopold je govoril o kamnih v cerkvi, ki so bili v sončnih poletnih dneh dobesedno mokri in nakazovali bližajoče nevihte.

Napovedovanje na podlagi kamnov, ki postanejo mokri ob poletnem vročem sončnem vremenu, ima znanstveno razlago v spremembi vlažnosti zraka. Kadar opazimo tak pojav, začne nad naše kraje pritekati vlažnejši zrak. V toplem vremenu je lahko absolutna vlaga nekajkrat višja kot pri temperaturah pod ničlo. Ker kljub visoki vlagi v vročem poletnem zraku – sopari še ni dosežena točka rosišča, ko se vlaga v zraku prične kondenzirati v drobne kapljice in naprej v oblake, lahko spremembo vlage v zraku zaznamo v začetni fazi samo na hladnih predmetih. Npr. hladni kamni v senci so precej hladnejši od okoliškega zraka, zrak se v bližini hladnih predmetov ohladi, vlaga v njem pa se prične kondenzirati v kapljice, ki se »prilimajo« na skalo, ki postaja mokra. Ko se delež vlage v zraku še naprej krepi, začno nastajati oblaki in prve nevihte, s hladnejšim zrakom pa tudi frontalno poslabšanje vremena.

Grmenje, toča, mavrica

Kadar pozimi grmi, se zima ponovi – ljudski pregovor. Zavračani so vedeli, da nevihta z Veharš rada »treska«, iz smeri Triglava pa pada toča.

Tudi pri napovedovanju toče so v preteklosti z opazovanjem pravilno ocenili, da je večja verjetnost nastanka toče ob vdoru hladnega zraka ob poslabšanju vremena s severa kot od jugozahoda. Čim večja je razlika med hladnim in toplim zrakom v vremenski fronti, bolj intenzivni procesi se lahko dogajajo. Z

močnim vzgonom se kapljice debelijo in v zgornji bazi nevihtnega oblaka zmrzujejo v kristale. Ta proces potovanja ledenega kristala se v nevihtnem oblaku lahko ponovi kar nekajkrat, za vsakim kroženjem po nevihtnem oblaku je zrno debelejšje. Tako lahko debelo točo prerežemo na pol in bomo videli, da ima strukturo kot čebula. Ledeni kristali se med seboj v oblaku tudi združujejo, zato nastaja toča tudi v obliki zlepljenih grozdov. Ko je ledeni kristal pretežak za silo vzgona, da bi ga držala v zraku, pade na tla. Če je kristal še majhen, se do tal stopi v kapljo. V skrajnem primeru lahko padajo na zemljo tudi kristali v velikosti kokošjih jajc.

Če se je mavrica pojavila zvečer, potem je bil dež šele čez tri dni. Če pa se je mavrica razkazovala že zjutraj, je deževalo že isti dan. Od tu ljudski pregovor. Če zjutraj pije, zvečer lije. Mavrica je svetlobni pojav na dežnih kapljicah, ki jih obsije sonce. Če je že zjutraj nestabilno vreme s plohami, je lahko tudi popoldan spremenljivo, ko se površje zemlje še dodatno segreje in povzroči novo dvigovanje vlage v višje dele ozračja. Tam se tudi ta kondenzira v kapljice in imamo plohe. Tako je lahko dobra napoved vremena samo tista, ki napoveduje ponovitev jutra.

Vetrovi

Po pripovedovanju Ignaca so se ljudje najbolj bali severnega vetra. Samo ti sunki vetra so povzročali tudi škodo.

Dež je prihajal večinoma z jugozahodne strani. Ko je med dežjem »obrnila burja« in je začel dež padati po okenskih šipah, ki gledajo proti cerkvi v Zavratacu, takrat je Leopold govoril: »Jutri bo sonce.« Če je veter pihal pri tleh in obračal liste grmovja in dreves navzgor, da si videl spodnjo belkasto stran listov, je to pomenilo bližajoče

poslabšanje vremena.

V bližini vremenskih front, v nestabilnem zraku veter hitro menjava smeri in je jasen pokazatelj, da se »nad nami« nekaj dogaja. Pa še to. Veter se pri nas obrne z JZ v SV smer takrat, ko naše kraje preide hladna vremenska fronta, in če ne pride do vremenskih »zapletov«, nastopi anticiklon s sončnim vremenom.

Živalski svet

Če je srnjak lajal ali pa je kukavičje petje preskakovalo in se je detel naglas oglašal z visokim piu, piu, piu, je Leopold govoril: »K dežju kliče.« Vedel je tudi, da če petelin predolgo zvečer poje in kure nočejo zvečer spat, potem je naslednji dan deževen. Kure hodijo ob lepih dnevih zgodaj spat. Znamenje dežja so bile tudi male črne mravlje z »repetnicami«, ki ob večerih prilezejo iz razpok in začno letati proti nebu. Za lastovke pa je veljalo, da če nizko letajo, ko lovijo mušice, naznanjajo dež. Če pa je grmelo in so lastovke visoko letale, potem ni bilo veliko dežja. Svoj vremenski status so imeli tudi hudourniki. Že njihovo ime pove, da kličejo k hudi uri. Kadar so ob bližajoči nevihti hudourniki še posebej kričali in divje švigali po zraku, so naznanjali hudo uro.

Če pravijo, da gobe rastejo po dežju, to v vseh primerih ne drži. Najboljši zavraški vremenoslovci so vedeli, da skrivnost napovedovanja vremena tiči v gobah, ki rastejo na kupu gnoja na domačem dvorišču. Dan, dva pred dežjem so beločrne, tanke in dokaj visoke glive zagotovo prikukale na plano in izdale prihajajoče deževno presenečenje. Ja, naši predniki so bili po svoje »šajt butli«, kot bi se izrazila naša stara mama Tončka (Z. 10). Pa da ne bo pomote, s tem izrazom je imela v mislih človeka, ki je bil premeten in pameten obnem, pa tega na zunaj ni hotel pokazati.

Opazovanje narave ali bolje rečeno živeti z naravo je bil del vsakdanjika naših prednikov. Sobivanje z naravo jim je koristilo in lajšalo težko življenje. Če pa so se v napovedih kdaj zmotili, tudi ni bilo konec sveta. Naravi so račun muhavosti vrnili tudi nazaj. Seno se je lahko zabasalo v »štante« kozolcev in se za silo sušilo, čeprav je pred napuščem lilo kot iz škafo.

Ne gremo še spat. Foto Tomaž Mivšek.

Tomaž Mivšek

Ekologija

GOZDOVI, PLJUČA NAŠEGA ŽIVLJENJA

Prihaja čas, da se pogovoriva. Gozd in jaz, ki sem otrok narave. Človek, ki se ji na vse kriplje upira in hoče biti njen gospodar. Ob tem si človek daje vzdevek pametnega. Sam sem ljubitelj narave, sprehodov ter opazovanja debelih dreves, pa tudi kak klop se dobi povrh.

Generalna skupščina Združenih narodov (OZN) je leto 2011 razglasila za mednarodno leto gozdov. V slovenski deželi je domala vso rodovitno površino prekril gozd. V kratki zgodovinski dobi človeštva so se naravni dejavniki malo spremenili, tako niso občutneje vplivali na razvoj gozdnega rastišča. Pač pa so človekovi posegi v gozd imeli dolgoročne posledice.

Iglavci pri nas zastopajo 55 % delež sestoja, listavci 45 %. Prevladujeta smreka in bukev z 32 %. Raznovrstni gospodarski ukrepi še vedno spreminjajo rabo tal. Prve pisane podatke o razprostranjenosti, sestavi drevesnih vrst in gospodarskem pomenu gozdov na Kranjskem je podal J. V. Valvasor v svoji Slavi Vojvodine Kranjske (1689). Natančnejši popisi gozdov v naši deželi sodijo k izdelavi zemljiškega katastra. Pomemben je gozdni kataster (1873), ki omenja gospodarsko izkoriščanje gozdov.

Drugi viri še poročajo, da je dežela bogata z gozdovi. Že Iliri in Kelti so les uporabljali za izdelavo naselij, pa tudi za pridobivanje kovin, zlasti železa. Rimljani so gradili ceste in pri tem izsekali trase skozi gozdove, hkrati pa pričeli trgovino z lesom tudi po rekah in morju. Zemljiška gospoda je vse do 17. stol. pospeševala krčenje gozdov za kmetijske namene, saj so kmetijske površine dajale več dohodka.

V obalnem pasu slovenskega Primorja je še v zgodnji fevdalni dobi začelo primanjkovati lesa. Gozdove so krčili s sečnjo, požari in pašo koz. S krčenjem gozda se je poslabšalo podnebje in vodni krogotok. Tako je nastal goli kras na Krasu. Vojvodina Kranjska je imela tudi svoj »gozdni red« (1771). Eden najpomembnejših naravoslovcev tedanjega časa J. A. Scopoli je bil med 1754–1767 rudniški zdravnik v Idriji. Bil je prvi znanstvenik, ki je obravnaval gozdno-gospodarska vprašanja pri nas in sodeloval pri pripravi gozdnega reda. Poleg predpisov proti samovoljnemu krčenju gozdov je red vseboval tudi navodila za gojitev, varstvo in gospodarno rabo gozdov. Za izvajanje reda so bili osnovani posebni gospodarski uradi. V Idriji so leta 1892 ustanovili višjo

Jože Lazar z družino pred orjakinjjo.

Foto Jože Lazar.

gozdarsko šolo v nemškem jeziku. Kranjski deželni odbor pa je uvedel gozdarstvo kot poseben predmet na slovenski deželni kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu.

V Sloveniji raste okoli 70 drevesnih vrst, ki so primerne za industrijsko obrt. Les ostaja pomembna industrijska in energetska surovina.

Naravni zakoni uravnavajo naše življenjsko okolje v trajno uravnoteženem stanju s skladnimi zunanji oblikami. Prostor, v katerem živimo, so še v davni dobi oblikovali naravni dejavniki. Ob vse večjem tehniškem napredku in sodobnem načinu življenja se naravni dejavniki na videz umikajo v ozadje. Medtem si človek misli, da je kot gospodar narave, da si bo pokoril tudi naravne zakone, a le-ti velikokrat silovito udarijo nazaj. Človeški posegi v naravo so deloma sicer potrebni za obstanek in napredek človeka. S posegi pa načenjamo tudi naravno ravnovesje. Človek in narava sta nerazdružljiva celota. Znotraj tega odnosa potekajo pospeševalni ali zaviralni procesi. Kljub temu naravna ravnotežja prevladujejo v gospodarsko koriščenem prostoru, posebno tam, kjer narava ne dopušča pridobivanja življenjskih dobrin.

Gozd je najvišja oblika rastlinske skupnosti in hkrati najpopolnejši primer naravne uravnoteženosti. Vse njegove sestavine,

Foto Andrej Mivšek.

Ekologija

živalski in rastlinski svet, so skupaj povezane. Morda so vse pomembne in številne naloge gozdov slovenskemu človeku premalo očitne. Imamo namreč zelo dobre pogoje za rast gozdov, kar dokazuje 60 % pokritost z gozdom. Imamo dovolj vlažno in toplo podnebje. Se zavedamo tega naravnega zaklada? Goli kras je nastal v preteklih obdobjih, enako velja tudi za velike kraške površine v naši bivši skupni državi. Benetke so potrebovale les za vzdrževanje svoje prestolnice in trgovanje. Ob koncu 18. stol. je bil obseg gozda v Sloveniji najmanjši, od tedaj pa so se začele razmere obračati v nasprotno smer. Sprva neopazno in počasi, pozneje pa vedno bolj hitro. Gozdovi so pričeli svojo osvajalno pot. Zaraščanje in opuščanje kmetijskih zemljišč se ne dogaja samo v Sloveniji, ampak tudi drugje po Evropi, predvsem v hribovitih območjih. Površinsko gozd v Sloveniji ni ogrožen. Ogrožen pa je v smeri onesnaževanja. Človek zaradi kratkega življenja ne more popolnoma razumeti, kako gozd deluje. Toda zaraščanje je ponekod tako naglo, da ga lahko zazna tudi mladina. Še posebno v zadnjih treh desetletjih. Gozd je v Sloveniji v tem času izjemno napredoval, povečal se je za več kot četrtino. Zaradi divjega zaraščanja se spreminjajo tudi naše gospodarske in življenjske razmere. Samonikla gošča je skoraj brez gospodarske vrednosti. Za gojenje in ureditev zaraslih površin bi potrebovali ogromno denarja. Nastaja pa tudi drug problem. S pozidavo in zaraščanjem rodovitne zemlje v Sloveniji ne zmoremo pridelati dovolj hrane. Od gozdov imamo torej korist v smeri varovanja biotske raznovrstnosti in gospodarske izrabe. Samo z interdisciplinarnostjo bo mogoče ohranjati gozdove zdrave. V dopustnih mejah je mogoče uravnavati tudi človekove posege v živo naravo gozdov. V razvitih državah se porajajo nova vprašanja o človekovi prilagoditvi naravi. Zaradi vse pogostejših duševnih bolezni se človeštvo znova obrača nazaj k naravi po zdravje, rekreacijo in nov smisel. Tudi v Sloveniji smo del tega novega odnosa do narave. Oddiha željnih v gozdu je vedno več, število sprehajalcev gobarjev in zeliščarjev narašča. Naši gozdovi so velika zakladnica pestrosti. Gozdovi dajejo čebelam zavetje in cvetni prah, vanj se zatečejo pobegli roji.

Vračamo se v gozdove, tam so skrite moči za premagovanje težav, posebno še v današnjem tempu življenja. Če vidim kako debelo drevo, ga moram objeti in vprašati: »Koliko si staro?« Gozdovi molčijo. V Gozdovih je še veliko izgubljenih grobov, ki jih preraščajo mah in rastline. Mogočne spremembe v človekovem dojemanju narave narekujejo drugačen odnos tudi do narave in ljudi. Gozd nam lahko pomeni vero v življenje in upanje ter tolažbo za dušo in telo.

Jože Lazar (Z. 16)

ONESNAŽENA NARAVA IN ZRAK

V stanovanju težak in čudno ubijajoč zrak, vse postaja tako zatoхло. Pa se zamisliš. Pojdi ven v naravo, da te veter malo prepriha, zbistri in osveži to obremenjeno glavo. Greš malo po gozdu, opazuješ rastline in živalce vseh vrst, kako hitijo, se trudijo, kako prenašajo zanje velike tovore in si gradijo svoje domove. Ptički veselo prepevajo svoje melodije. Majhne rastline se bojujejo, da ujamejo kakšen sončni žarek, saj jim košata drevesa s svojimi košatimi vejami zastirajo pot, da ujamejo vsaj malo te sončne svetlobe. Počasi hodiš naprej po gozdni poti in se veselo oziraš okrog sebe ter opazuješ naravo. Kar naenkrat skoraj ne moreš verjeti. Pred očmi se ti pojavijo razni odpadki. Ko se približaš cesti, sploh težko verjameš. Toliko je govora, naj očistimo naravo, a ni videti nobenega večjega uspeha. Ob cesti ležijo škatle od cigaret. Že v avtu kaditi ni olikano in zdravo, nato pa še naravo onesnažujemo. Ko je škatla prazna, se samo odpre okno od avta in »bumf« škatlo ven, pa naj pade, kamor hoče, da se le odpadkov znebim. Ravno tako se dogaja s pločevinkami od piva in raznih sokov. Ko v avtu nastopi žeja, odpremo pločevinko, popijemo, odpadka se pa rešimo na najlažji način. Še veliko drugih odpadkov se najde. Kdo bo vse to počistil in pospravil, se ne vpraša noben malopridnež. Če bi vsi šoferji imeli v avtu vrečke in odložili to

ropotijo, kamor spada, koliko bi bila narava ob cestah lepša in prijaznejša. Še drevesa žalostno zdihujejo in povešajo svoje veje, ko se pod njihovimi krošnjami znajde kup smeti. Še tako lepa roža žalostno povesi svoj cvet, ko se ob njenem stebelu znajde pločevinka od piva ali škatla od cigaret, ki ima še zoprni duh po cigaretah, in prepreči, da bi ona širila svoj lepo dehteči vonj.

In ta naš ubogi zrak. Na to sploh nobeden ne pomisli, kako je danes onesnažen. Kaj mi ubogi ljudje danes vdihavamo, sploh ne vemo. To je skrito našim očem, da ne vidimo, kaj vse miglja po zraku. Znanstveniki, ki imajo razne priprave in to raziskujejo, vedno opozarjajo, v katerih krajih je preveč onesnažen zrak. Saj čistega zraka sploh ne more biti. Toliko avtov, vlakov, traktorjev, tovarn, vsak po svoje prispeva k tej nečistoči. Veliko bi že lahko prispevali k čistejšemu zraku, če bi se malo potrudili in vozili pametno. Po svetu se širijo razne bolezni, že po rastlinah se pozna vse več bolezni, nimajo več prave rasti. Še živali obolevajo in poginjajo.

Kako danes nekateri divjajo. Zelo dobro se jim zdi, da pritisnejo na plin, da na vso moč zaropota, izpušna cev pa spusti cel oblak dima. Posebno če je makadam, je za njim še toliko več prahu.

Poskrbimo za čist zrak in okolje. Vsakdo po svojih najboljših močeh, pa bo boljše in lažje to naše zemeljsko življenje.

Največja nagrada za trud ni tisto, kar zanj dobiš, temveč kar z njim postaneš!

Olga Vehar

Kultura

ČEPICA SREČE

Ste si že kdaj zaželeli, da bi imeli čepico sreče? Mladi gledališčniki so si jo zaželeli, pa ne samo to, odšli so jo iskat ... zase in za kralja, ki se je naveličal vladati.

Ko kralju postane vladanje dolgočasno, ga niti dvorni norček s svojimi vragolijami ne more spraviti v dobro voljo. Še dobro, da se je dvorni norček spomnil na čepico sreče, ki bo kralju zopet vrnila izgubljeno veselje do vladanja. Hčere gredo v svet. Dve pametni in ena neumna, a glej, glej, čudežno čepico je dobila pogumna, dobrosrčna in prav nič neumna Jurka. Med potjo je rešila mesto pred zmajem, ki je pojedel že devet mladeničev in žalostno mesto spremenila v mesto veselja. Rešila je jablano pred črvički in v zameno dobila čudežno čepico ter zlato jablano pravičnosti. No, pri vsem tem ji je malce pomagala tudi sraka.

Ko je kralj poveznil čepico na glavo, je v trenutku začutil veselje do vladanja. Začelo ga je zanimati, kaj se dogaja v kraljestvu.

Hura za čepico sreče!!!

Zgodbo je napisal Andrej Rozman Roza, predelala pa Mira Stušek. Gre za otroško pravljичno igro, kjer se prepletata domišljjski in realni svet. »Kam pa pridemo brez domišljije?!« nas je pred leti nagovarjala televizijska reklama. Res je, mi smo se v tem svetu zelo zabavali. Poskusite!

Tako, za kralja smo našli čudežno čepico. Kaj pa za nas? Iskali smo jo na vajah, pri pripravi scene, prebrskali smo cel kup idej in ...

Karmen, Mitja, Janže, Jakob, Ana, Žiga, Simon, Maruša, Alen, David, Larisa, Karin, Marcel, Robi, Aljaž, Klara, Karla, Mojca, Zala, Lenča, Maša in Andraž so našli čepico sreče! Ampak mladi gledališčniki vedo, da se sreča pomnoži, če jo deliš (pri matematiki to ne drži)! V nedeljo, 17. 4. 2011, so zato delili svojo čepico sreče, v kateri je bil zavit trud, tudi vam, obiskovalcem, ki ste si prišli ogledat igrico.

Ponosne igralka lastne režije. Foto Robert Rijavec.

Grajski prepir. Foto Robert Rijavec.

Želimo si, da to čepico shranite in si jo po potrebi poveznete na glavo.

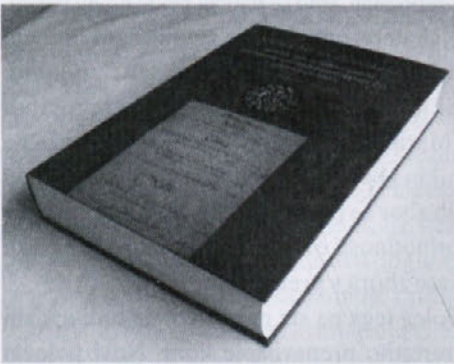
Darja Kogovšek

Nastopajoči, zadovoljni s svojim nastopom. Foto Robert Rijavec.

KNJIGA HIŠ NA ŽIROVSKEM

Vedno se najde med ljudmi nekdo, ki ga zanima zgodovina. Bodisi raziskuje o svojih prednikih ali na splošno o preteklosti krajev z določenega zemljepisnega področja. Kronike dogodkov so v veliki meri zapisovali tudi župnijski upravitelji – župniki, ki so znali pisati, obenem pa tudi čutili potrebo da važnejše dogodke zapišejo. Kdor koli je to naredil, so danes njegovi zapisi velike vrednosti za sedanje zgodovinarje, saj zapisi pokažejo sliko preteklosti. Ljudsko izročilo zmora prenesti le določene dogodke, pri tem se podrobnosti rade pozabijo, glavno sporočilo pa marsikdaj tudi ostane.

'Knjiga hiš na Žirovskem', nov zgodovinski vir za naše kraje. Foto Janko Rupnik.

Kar precej literature že imamo o zgodovini Loškega gospostva, kamor so v preteklosti spadali naši kraji. Najdemo jo objavljeno v študijah ali v glasilih lokalnega značaja. Ob koncu leta 2010 smo za naš kraj in okolico dobili knjigo z natančno popisano zgodovino lastnikov domačij, **Knjiga hiš na Žirovskem**, avtorjev dr. Lojzeta Demšarja in Petre Leben Seljak. Knjiga našteje prvenstveno vse grunte in ostale manjše domačije, mline, bajte, kočje od leta 1500 dalje, hišne številke, za okolico Žirov in ostale kraje, ki so spadali pod hlevnovrško županijo, torej tudi Zavratac z okolico, poda tudi zgodovinski opis katastrov. Našteje vse obrti tega obdobja, kje je bila kakšna obrt bolj prisotna, skratka poda sliko o splošnem načinu življenja iz tega obdobja iz teh krajev. Knjiga je tudi bogata s fotografijami hiš, krajev in ljudi, pa tudi s fotografijami arhivskega

značaja, ima fotografske letalske posnetke krajev sedanjega časa. Vsebuje tudi lastništva oziroma vpisane upravitelje gruntov od leta 1500 dalje, torej za čas, ko še ni bilo rednega dedovanja le-teh po naslednikih gospodarjev, in za poznejši čas tudi kar natančne rodovniške povezave med nasledniki. Na osnovi teh podatkov lahko vsak lastnik sedanje kmetije, ki so bile osnova – začetek naših naselij, v knjigi dobi podatke, kdo vse se je pred mnogimi leti pehal po njivah in gozdovih njegove domačije. Navedeni so tudi podatki vseh takrat obstoječih bajt, mlinov, torej povzetek vseh starih zapisov o lastništvu. Če nekdo išče rodovne podatke za svoje prednike, mu je na osnovi naštetega knjiga v veliko pomoč. Knjiga ima 478 strani.

Kdo sta avtorja knjige Knjiga hiš na Žirovskem. Dr. Petra Leben Seljak je po stroki fizična antropologinja, po statusu pa zasebna raziskovalka, po rodu Ločanka. Za Žirovski občasnik je napisala že več člankov z zgodovinsko tematiko, je tudi strokovnjak s področja čitanja starih dokumentov – gotske pisave. Dr. Alojz Demšar je redni profesor za anorgansko kemijo na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo (FKKT) Univerze v Ljubljani, kjer tudi živi. Po rodu pa je Žirovec, zelo zagnan pri nastajanju tega projekta.

Najti toliko verodostojnih podatkov iz zgodovine za tako obsežno delo ni mačji kašelj. Treba je vedeti, da so urbarji in zapisi o rodovnih povezavah po župnijskih arhivih napisani ročno, v nemškem jeziku in s staro gotsko pisavo, ki ima kar nekaj drugačnih črk v svoji abecedi. Knjiga vsebuje nešteto številke – letnic, hišnih številke in črkovnih oznak, razporeditvenih vložkov in je tudi po tej plati zelo zahteven projekt. Na tem mestu naj opišem iznajdljivost avtorjev pri sestavi lastniških zaporedij pri prvih gruntih. Prve hube – grunte v svojem začetku niso imeli hišnih številke, te so bile uvedene šele približno leta 1750. Zahvaljujoč dejstvu, da je nastajajoča avstrijska državna oblast dala vpisati hišne številke po istem vrstnem redu, kot so bile prej vpisane hube – grunte v urbarju Loškega gospostva, sta avtorja lahko naredila celotni lastniški in poznejše rodovni vrstni red za vsako domačijo. Seveda sta to sama odkrila pri raziskovanju starih zapisov iz urbarjev in poznejših katastrov. Avtorja

Avtor Lojze Demšar. Foto Robert Rijavec.

sta veliko vsebine poiskala tudi iz mnogih ostalih virov, pomembnih za to temo, iz vsemogoče sodobne literature, župnijskih arhivov, veliko informacij, predvsem starih fotografij, pa tudi pri prebivalcih z opisanega področja.

Prva predstavitev knjige je bila 20. januarja 2011 v Žireh, s poudarkom na Žireh z okolico. Knjiga hiš na Žirovskem pa je bila predstavljena tudi v Zavratacu 27. 2. 2011, v gasilskem domu. Predstavitve sta se udeležila oba avtorja in tudi ostali sodelavci, ki so bili udeleženi pri organizaciji tiska in kreativnem oblikovanju knjige. Popetrena je bila s kulturnim programom Kulturnega društva Zavratac, seveda je bil najprej pozdravni govor gostom. Dvorana gasilskega doma je bila napolnjena do zadnjega kotička. Po predstavitvi je sledilo še druženje in pogovor z gosti. Za konec moram zapisati tudi, da je že kakšno leto prej izšla ena knjiga zgodovinskega značaja, Ledinska Kronika, ki pa opisuje življenje v Ledinah in njeni okolici po zapisih ledinskega župnika Janeza Jelenca. Tudi ta knjiga se s svojo vsebino dotakne naših krajev. Vsak najden podatek o naši preteklosti je zelo dobrodošel, tako se nam dopolnjuje mozaik le-te in imamo na razpolago zgodovinske knjige, ki zelo podrobno opisujejo naše kraje. Vemo pa, da knjiga ostane, tudi če se sodobni elektronski sistem "podre".

Janko Rupnik

Kultura

GLASBA POVEZUJE

Glasba nas povezuje, se glasi pregovor. To popolnoma drži, saj se med sabo povezujejo glasbeniki, pevci, nenazadnje pa tudi vsi, ki jim je glasba pri srcu. Tako se je tudi naš zbor, se pravi Cerkevni mešani pevski zbor Zavratac, pod vodstvom Marka Kržišnika udeležil takega nastopa, kjer s(m)o se med seboj še bolj povezali.

V nedeljo, 3. aprila, je v Idriji potekalo srečanje dekanjskih zborov. Na srečanju je nastopilo devet zborov, ki prihajajo iz Črnega Vrha, Idrije, Cerknega, Zavratac, Godoviča ... Vsi iz ene dekanije. Dogodek se je odvijal v cerkvi sv. Jožefa s pričetkom ob 17. uri. Kljub temu da je nastop trajal skoraj dve uri, so bili poslušalci zelo zadovoljni. Naš zbor je nastopil kot osmi. Zapeli smo nekaj pesmi. Na nastopu smo tudi prvič imeli oblečene na novo sešite obleke za ženske, moški pa so imeli nove srajce in kravate. Ko smo vsi zbori odpeli svoj del, smo se pevci iz vseh župnij združili v en zbor in skupaj zapeli še dve pesmi. V cerkvi je bila zelo dobra akustika. Po koncu je sledila še pogostitev za vse, ki smo nastopali.

Na koncu smo se vsi polni novih doživetij, novih poznanstev in lepih trenutkov, ki smo jih vtisnili v spomin, vrnili domov z mislijo na naslednjo nedeljo, ko nas je ponovno čakal nastop.

Anita Bezeljak

PRIMORSKA POJE

Primorska poje oz. revija odraslih pevskih zborov se odvija že od leta 1970. Nastopi so po celotni Primorski v pomladnih mesecih.

Cerkveni mešani pevski zbor Zavratac se je v nedeljo, 10. aprila 2011, udeležil nastopa v okviru projekta Primorska poje v Italiji. Nastopili smo pri Slovencih v zamejstvu, v kraju Boršt, v vasici nad Trstom. V Boršt smo se odpeljali kar z avtobusom. Poleg 28 članov zbora je šlo z nami še malo »navijačev.« Na nastop smo seveda povabili

vse, ki so želeli iti. Imeli smo malce težav, da smo našli to malo vasico Boršt. Sprejela nas je prijazna, odprta domačinka, ki nas je pospremila do prostorov, kjer smo se pripravili na nastop. Nastopili smo v cerkvi, tako kot še trije ostali zbori. Prvi zbor, ki je nastopal, je prihajal iz Hrvaške. Ostali trije zbori pa smo prihajali iz Slovenije. Medtem ko smo čakali, da bomo nastopili, smo se sprehodili še po vasici in uživali v pomladanskih sončnih žarkih. Po koncu nastopa smo imeli še zakusko, na kateri smo vsi skupaj zapeli še nekaj pesmi, potem pa počasi odšli proti domu. Med čakanjem na avtobus nam je starejša domačinka polepšala večer, saj nas je povabila na dogodek, ki ga po njenem mnenju ne bi smeli zamuditi. To je praznik češenj v prvem vikendu v juniju.

Na poti domov smo na avtobusu prepevali različne pesmi, domov pa prispeli v poznih večernih urah. Kljub temu da smo bili kar precej utrujeni, smo bili mnenja, da je bil za nami en lep dan in da že veselo pričakujemo novo Primorsko poje.

Anita Bezeljak

NOVA PODOBA
PEVCEV IN
UREJANJE ARHIVA

Letošnje pevsko leto je bilo poleg pevskih podvigov posebno tudi zaradi novosti, ki bodo v bodoče zagotovo pripomogle, da

bodo poslušalci ob našem petju še bolj uživali.

Kot prvo naj omenim, da smo pridobili kar nekaj novih moči. Okrepile so se ženske vrste, ker pa imamo veliko načrtov, si v naslednjem letu želimo tudi novih tenorjev in basov.

Altistke in sopranistke so v okrepljeni zasedbi začele razmišljati o novi podobi zbora in idejo s trudom tudi uresničile. Pri tem se želimo še posebej zahvaliti naši pevki Ani Rejc, ki je v rekordnem času in z veliko zagnanosti sešila ženske obleke in moške kravate. Prvič smo se v preobleki predstavili navzven na Dekanijskem srečanju župnijskih pevskih zborov v Idriji. Mnogo poslušalcev je prepoznalo v našem nastopu tako glasbeno kot zunanjo usklajenost zbora.

Ob vsem naštetem ostaja glavni namen zbora petje pri bogoslužju. Kot ste verjetno prepoznali, smo se naučili nekaj novih pesmi. Nekatere smo našli v župnijskem notnem arhivu, ki ga v letošnjem letu urejamo. Skladbe smo namreč po kategorijah (Marijine, darovanske, obhajilne, božične ...) in abecednem redu razvrstili na tiste, ki jih zbor že pozna, in tiste, ki na nas čakajo v prihodnosti oziroma so spomin na pevske čase zbora v preteklosti.

Poleg tega pa ste najverjetneje tudi opazili trenutno prenavljanje kora. Novi položaj orgel bo omogočil bolj enotno postavitve pevcev in s tem lepše soustvarjanje bogoslužja. Obenem pa bo zaradi prestavitve lažje obnavljati igralnik pri orglah, ko bo to potrebno.

Vse omenjeno in zagnanost zbora za skupno dobro vlivata upanje, da bo naslednja pevsko sezona res nekaj posebnega.

Andreja Kržišnik

Pevski zbor na srečanju dekanjskih zborov v Idriji.

LOGATEC SKOZI OČI UMETNIKOV 2011

Stopili smo v poletje in pred nami je čas, ki nam ponuja številne dogodke in prireditve na prostem. V številnih krajih pri nas in drugod se bodo odvijale tudi ustvarjalne delavnice in likovne kolonije. Ena zgodnejših je potekala v sredini maja v Logatcu, katere udeleženec sem bil tudi sam.

Javni sklad za kulturne dejavnosti Logatec je v sodelovanju s Knjižnico Logatec ob praznovanju knjižničnih dni organiziral letos tretjo slikarsko kolonijo z naslovom **LOGATEC SKOZI OČI UMETNIKOV 2011**. Ustvarjalna prireditev je potekala v soboto, 14. maja, in v nedeljo, 15. maja, pred Knjižnico Logatec in v sosednjem Narodnem domu, deloma pa tudi v bližnji logaški okolici. Udeleženci HELENA ANGELSKI, DRAGA ERIČ, KSENIA MAKAROVIC, JOŽE MATJAŠEC, ANDREJ MIVŠEK, FRANC MUSEC, VID SARK, TANJA-PINA ŠKUFCA in MATEVŽ ŠKUFCA smo ustvarjali na temo **OHRANIMO NAŠO NARAVO**. Tematiko je organizator izbral z namenom, da širše predstavi lepote in posebnosti logaške naravne dediščine, ki jo zaznamuje kraško okolje z mnogimi kraškimi pojavi in posebnostmi, pa tudi z namenom osveščanja javnosti o potrebnosti varovanja in ohranjanja naravnega okolja, katerega ljudje s svojimi posegi v prostor žal vse prevečkrat in prehitro ogrožamo.

S prireditvijo smo pričeli v soboto dopoldne

ob 9. uri pred Narodnim domom. Ko smo se vsi zbrali in seznanili s temo ter programom, nas je organizator najprej osvežil s sokovi in obvezno kavo, vmes pa smo prigriznili še pecivo in sadje ter se tako pripravili na krajši pohod, kjer smo nabirali motive za ustvarjanje. Pred tem nas je malo prestrašila manjša ploha, a k sreči nam je bilo ta dan nebo naklonjeno kljub slabši vremenski napovedi. Krenili smo torej na pot okrog Logatca. Od Narodnega doma smo krenili na Čevico z manjšo cerkvico in najstarejšo hišo v Logatcu, nato smo pustili zadnje hiše za sabo in krenili po travniškem grebenu na Koš mimo dobro ohranjenega kozolca v gozd. Po gozdni poti nad Blekovo vasjo smo prispeli do vojašnic in krenili naprej proti Taboru. Na tem območju, kjer se dvignjena nad naseljem izmenjujeta gozd in travnik, je znano arheološko najdišče iz bronaste dobe, gradišče na Velikih bukvah nad Taborom, ki ga kasneje v železni dobi poselijo Kelti. Znano pa je, da je bilo območje današnjega Logatca poseljeno že v antiki (poštna postojanka), ko je skozenj potekala cesta iz Ogleja v Emono. Po ogledu »najstarejšega« del Logatca, naselja Tabor, nas je pot vodila preko glavne ceste mimo obnovljenega renesančnega gradu iz okoli leta 1600, kjer je bil sedež logaškega gospostva, skozi park, nato dalje ob potoku Logaščica (kjer sem motiv za ustvarjanje našel jaz) po travniški poti pod Skirco nazaj

Slike z razstave. Foto Saša Musec.

do Narodnega doma. Po zasluženem kosilu smo odložili vilice, prijeli za čopič in pričeli z ustvarjanjem. Začasni atelje v Prešernovi dvorani je bil odličen, saj je dvorana z okni obrnjena na travnik, stran od cest in naselja, da smo kar pozabili, da smo v urbanem okolju. Z ustvarjanjem smo nadaljevali v nedeljo preko celega dne, deževno in hladno vreme pa nam ni omogočilo še kakega zanimivega izleta v okolico Logatca (koliševke, Ženčk, Putikove štirne, Vranja in Skednena jama, ponori Unice, Planinska jama, Žejna dolina ...). Uspešno ustvarjanje in prijetno medsebojno druženje smo zaključili ob 17. uri z začasno razstavo nastalih del.

Slikarsko kolonijo je spremljalo še veliko drugih kulturnih prireditev: bukvarna, lutkovna in kiparska delavnica za otroke, zaključek predšolske bralne značke s predstavo Debela repa in ulična predstava za otroke in odrasle Leto 2012. Tako gre vsekakor pohvala in zahvala organizatorjem za pester dvodnevni dogodek.

Nastala dela smo čez teden dni, 23. maja, postavili na ogled še v Galeriji Hiša sonca na Notranjski ulici, kjer se je pred tem ravno iztekla moja predstavitev risb in slik z naslovom **Zunaj sem**. Odrptje razstave je obogatil Kvartet klarinetistov GŠ Logatec (katere učenci redno sodelujejo pri takih dogodkih) pod vodstvom profesorja Marjana Grdadolnika. Za promocijo projekta slikarske kolonije **LOGATEC SKOZI OČI UMETNIKOV 2011** bodo organizatorji izdali knjižna kazala, na katerih bodo natisnjena naša nastala dela, tako da jih boste pridni člani logaške knjižnice lahko še dolgo občudovali med branjem knjig.

Andrej Mivšek

Ustvarjalci v akciji. Foto Matevž Škufca.

Intervju

SLAVKO KUNC, NAŠ SOSED ČEZ ČRNO

Za tiste, ki ga ne poznate, je to Slavko Kunc iz Dolov, izhaja pa iz rodu Črnskih. Črna je zemljepisno ime potoka oz. grape zahodno od Zavrata, kjer je bil nekdanji majhen zaselek s štirimi hišnimi številkami (manjša kmetija z mlinom ob potoku in tri višje ležeče bajte v lasti gruntov iz Dolov). V Črni se reče prav tako njegovi domačiji, kjer je bil rojen in ki je edina v tem zaselku preživela neusmiljeno obdobje zaraščanja odročnih travniških in obdelovalnih površin v drugi polovici dvajsetega stoletja, ko so ljudje odhajali v mesta s trebuhom za kruhom. Pred letom 1900 je bila tam Črna 4, kasneje Črna 2, sedaj pa nosi naslov Dole 28. Zaselek Črna je uradno nastal leta 1770, kot navajata v Knjigi hiš na Žirovskem Petra Leben Seljak in Alojz Demšar. Ime je najverjetneje dobil po tem, da teče potok po ozki dolini skozi temen smrekov gozd. V avstrijskem popisu prebivalstva iz leta 1780 so omenjene 3 hiše z 12 prebivalci; leta 1880 pa 3 hiše z 19 prebivalci, kar je nelogično, saj sta avtorja v omenjeni knjigi navedla podatke (do leta 1880) o štirih hišah: Črna 1 – Gantarjeva bajta, Črna 2 – Zakovška bajta, Črna 3 – kmetija in mlin pri Bizjak (ime po priimku lastnikov Bezjak, kot ga še danes lokalno uporabljamo) in Črna 4 – Mrakova kajža. Zanimivost iz Knjige hiš na Žirovskem je tudi podatek, naveden iz urbarja terezijanskega

katastra iz leta 1754, da je ob potoku Črna (najbrž ob levem pritoku) v tistih časih stal tudi mlin v lasti Mrakove kmetije iz Dolov, ki pa že leta 1825 ni več obstajal.

Danes, ko spomin in sledi na življenje večine nekdanjih prebivalcev Črne izginjajo in jih najdemo le še v zgodovinskih knjigah in arhivih, poznamo predvsem naravne znamenitosti in lepote tega območja: slap Bizjak, grapa in izvir Črne, razgled na pečinah Hrečevca ... in kako skromno pot, ki so jo včasih uporabljali gozdarji, danes pa jo najverjetneje uporabljajo samo še pohodniki in lovci. Marsikdo iz Zavrata se še danes, ko si vzame kako uro za hojo v naravi in jo mahne na Kovk ali Hrečevca, rad malo ustavi v Črni, če je le Slavko tam.

Slavko, v tem pogovoru bi bralcem najprej predstavila vašo domačijo in prednike. Od kje so vaše korenine?

Kunci, stari ata Anton in stara mama Ivana, so bili včasih bajtarji pri Mraku v Doleh, stanovali so v bajti pod Stradovcem. Sestra od starega ata je potem nasledila Mrakov grunt, ker je njihov naslednik padel v prvi vojni na ruski fronti. V Črni pa je bila takrat Mrakova kočja, kjer so stanovali delavci – hlapci, pastirji, drvarji ... Tu so imeli najprej travnike in steljnike, kasneje so moji predniki izravnali tudi njive, kar se danes vidi po kupih

Slavkova družina – zadnja generacija otrok, ki so odrasčali v Črni. Fotografija je bila posneta v Zavrata ob Marijini in Slavkovi birmi (na fotografiji so še najmlajša Ivica ter starša Milka in Janez). Vir Slavko Kunc.

kamenja, ki so ga pobrali in zložili pod njivo. Tako je ona dala to zemljo v last svojemu bratu – mojemu staremu atu. Kasneje si je v Črni ustvaril družino moj ata Janez, Mrakovo kmetijo pa je nasledil njegov brat. Atu Janezu in mami Milki so se rodili štirje otroci: Ivan (ki je po enem mesecu umrl), Marija, jaz in Ivica.

Glede hiše ni znanih kakih točnih podatkov in letnic. Na tem mestu je že nekaj sto let in je postopoma dobila današnjo obliko.

Slavko ob kozolcu v Črni. Foto Andrej Mivšek.

Slavkova domačija v Črni. Foto Andrej Mivšek.

Intervju

Prvotno so bili zidani klet in vogalni stebri – ostalo je bilo grajeno iz lesa. V naslednji fazi so pozidali stene, nazadnje so jo še zvišali, da so imeli večje prostore.

Kdo so bili vaši sosede? Kaj je s temi hišami danes?

Naš bližnji sosed je bil Markič (po rodu iz Jeličnega Vrha), ki se je poročil z Amalijo. Tu je bila v času mojih otroških let hišna številka 1. Spominjam se, da je bil nekakšen zobozdravnik – imel je posebne kleščice, s katerimi je po potrebi komu izruval boleč zob. Tu so imeli že od nekdaj, kolikor daleč nazaj mi je znano, hišo in zemljo v svoji lasti. Ker pa nista imela svojih otrok in naslednika, so dediči domačijo prodali. Kasneje smo mi odkupili prodane travnike, ki se držijo z našimi, katere smo vsako leto pokosili, da se niso zarasli.

Pri nas je bila hišna številka 2, številko 3 pa je nosila Zakovška kočica (od kmetije v Zakovku). Podobno kot pri nas je bila tam skromna hiša s travniki in njivo nekdanje lasti večje kmetije, kar so s časom (kot se je takrat marsikje dogajalo) dali v last enemu svojih sorodnikov ali delavcev – z določenimi obveznostmi do kmetije. Okrog Zakovške kočice je zemlja črna in zelo rodovitna, še danes tako rastejo koprive in ostale trave, da se še zarase ne. Zadnji lastnik, ki je tu živel, je bil Franc Bogataj. Ta je po potrebi hodil po okoliških kmetijah in pomagal pri različnih opravilih. Njegov vzdevek je bil »Palikuča«, ker se je kot otrok igral z vžigalicami in zakuril stegnjen kozolec s senom, ogenj pa je zajel tudi hišo zraven, ki so jo potem za silo popravili, a se je do danes že podrla.

Hišna številka 4, kot zadnja v Črni, pa je bila pri Bizjaku, kjer je bila manjša kmetija in so bili poznani kot mlinarji. Od tam so se po prvi svetovni vojni zadnji stanovalci izselili po okoliških kmetijah. Od teh štirih domačij so se tri že podrle in zarasle. Nam jo je kljub vsem oviram uspelo ohraniti, zraven pa tudi del Markičevih travnikov.

Iz Zavrata se lepo vidi vaša hiša s kozolcem in travniki. Vidi se, da je niste zanemarili in da so travniki redno košeni. Kakšna je vaša življenjska pot, je bilo težko vztrajati?

Moja prva redna služba in moj poklic se pričneta po osnovni šoli, ko sem se kot vajenec zaposlil na Zidgradu v Idriji in se

Ruševine nekdanje Zakovške bajte. Foto Andrej Mivšek.

usposobil za zidarja. Iz Črne sem na začetku hodil v službo peš ali s kolesom – dobri dve uri hoje, ob vsakem vremenu, in želel sem si na boljše. Kasneje sem kolo zamenjal z motorjem. Pozimi je bil naš delavnik od pol osmih do pol štirih. Ponoči sem odšel, ponoči prišel. Ker so bile sobote delovne, sem v teh mesecih doma videl dan samo ob nedeljah. Ko je bil sneg, sem se bal, da bi zamudil, in zato šel zjutraj od doma še bolj zgodaj – tako sem velikokrat gazil prvi. Moj ata, ki je bil takrat tudi zaposlen na Zidgradu, pa je hodil mimo Bevka čez Mraljviše v Godovič na avtobus – je bilo malo bližje. Leta 1973 sem se preselil v Dole k ženi Nadi. V Črni sta še nekaj let ostali mama in sestra Ivica, ki se je nato preselila v Idrijo, mama pa k sorodnikom. Na Zidgradu sem vztrajal do leta 1990, ko sem nastopil službo hišnika vzdrževalca v Mestnem muzeju Idrija. Kljub službi, gradnji nove hiše in družini nam je uspelo vseskozi skrbeti za domačijo v Črni. Včasih bolj za silo, zadnje leto, odkar sva se oba z ženo upokojila, pa zopet bolj zagnano. Največja težava pri ohranjanju domačije v Črni je bila slaba cesta. Včasih je bila naša »uradna« pot iz Dolov po Mrakovem mimo Bevka in Hrečevca, kjer se spusti navzdol do nas. Od sosedu Markiča pa je šla en del tam, kjer gre tudi sedanja, potem pa nižje proti Zakovku. Del poti, ki gre čez travnik do Marjance, pa je bila včasih le steza. Prvič

je bila tu pot narejena, skopana na roke, kasneje smo jo vso poširali, da je bila prevozna za avto in delovne stroje. Najprej smo zamirali skale, nato je groba dela opravil buldožer, na koncu pa smo jo uredili še na roke. Spomnim se, ko je buldožer opravil delo, je prišlo deževje in pot je bila tako blatna, da še v škornjih ni bilo pametno iti po njej. Pri tem napornem delu sta nam veliko pomagala Janez Bevk in Mile Anžetov. Na začetku je bila pot še bolj slaba, da sem še poleti moral kdaj dati verige na fička, da sem prišel v Dole.

Drugi naporen projekt pa je bila obnova električne napeljave. Spomnim se prve elektrike, ko sem bil še otrok, okoli leta 1957. Ata je rekel, da je treba napeljati elektriko v Črno, pa naj stane, kar hoče, in za veliko stvari je poskrbel sam. Napeljava poteka od Zakovka do Zakovške kočice v Črno (pri Markiču niso imeli elektrike). Po nekako tridesetih letih se je trasa zarasla, drogovni strohnili in je bilo treba celo napeljavo obnoviti. Takrat so ravno gozdarji iz bivših republik bivali v hiši v Črni (ti so upravljali s podržavljenimi gozdovi), ko se je napeljava prekinila in je zmanjkalo luči. Tako je tudi Gozdno gospodarstvo prispevalo, pritrnilo naši pobudi, da se napeljava obnovi. Težko smo prepričali Elektro k temu, ker je poraba ene hiše majhna. In smo spet sami s pomočjo prijateljev posekali traso, razvozili in

Intervju

Bizjakov mlin sto let pozneje.

Foto Andrej Mivšek.

Bizjakov mlin okrog leta 1910. Vir Knjiga hiš na Žirovskem.

namestili drogove na svoja mesta - na nekatere nedostopne kraje smo lahko prišli le s konji, na koncu pa še zasuli luknje, v katerih so bili zasidrani drogovi. Od takrat je minilo že veliko let in napeljavo bo treba kmalu spet obnoviti ...

Iz otroških let se spominjam, da sem se čudil električnemu drogu, ki sem ga opazil, kako štrli iz srede gozda. Nad Zakovško kočo se je namreč še videl del trase z električno napeljavo. Ko omenjate ureditev poti, me zanima, kako je bilo s potmi včasih, kako ste bili povezani z Zavraticem in Dolami? Kje ste hodili v Zavratic?

Poti, ki so danes še vidne po gozdovih, so uporabljali gozdarji za spravilo lesa in oglja. Bile so ozke (v glavnem za konje) in so se večinoma zarasle ali pa so razširjene in primerno utrjene za delo s traktorjem.

Ljudje v Črni so bili včasih tesno povezani z Zavraticem. Tja so hodili k maši in verouku, v šolo, v gostilno (k Birtu, v Štacuno, k Češmel), sprva tudi v mlekarino - stari ata je mleko nosil v Zavratic, ata pa v Dole. Moja generacija je šola začela obiskovati v Doleh, kar pa je bilo neugodno zaradi urnika verouka v Zavraticu - ali sem šel k verouku in manjkal v šoli ali obratno, tako da sem bil vedno oštevan. Raje sem hodil v Zavratic. Z veroukom smo začeli eno leto prej kot s šolo in do Zavrata sem dobro poznal stezo in ljudi, ki sem jih srečal. Na poti v šolo v Dole pa mi je bilo zelo nerodno, ko so me ženske ogovarjale, in ko so to opazile, so me še bolj dražile.

V Zavratic je vodila dobro uhojena steza od naše hiše v grapo, čez brv, nato na Jarn grič po Brnkovem in po dolini do Anžeta. Od nas je bilo hoje za dobre pol ure, če si hitro hodil. Kadar je bila visoka voda Črne,

smo šli v Zavratic pod Hrečevcem čez Malavice; zgodilo se je tudi, da je voda odnesla brv.

Kadar smo šli k maši, smo za pot obuli navadne čevlje, »tahmašne« pa nesli s sabo v cekarju, da smo se potem preobuli v Brnkovem kozolcu. Kadar je bilo deževje, smo imeli mokre in blatne tudi nogavice in smo se kar s takimi preobuli v »tahmašne« čevlje ...

S čim so se ukvarjali včasih v teh krajih, kako so se preživljali? Je kdo takrat morda delal v rudniku v Idriji?

V Črni smo bili včasih v glavnem bajtarji, z nekaj malega zemlje, da je bilo komaj za preživetje. Imeli smo malo njiv, kako kravo in nekaj ovc, da smo si sami lahko pletli jope, kape, nogavice in rokavice. V glavnem pa smo delali na kmetijah »žarnade«, da smo odslužili oranje, prevoz ipd., saj nismo nikoli imeli lastnega konja in vsega, kar sodi zraven. Možje so hodili tudi v gozdove tesat trame in napravljat drva. Takrat, ko še ni bilo mehanizacije, so v teh odročnih gozdovih les v glavnem stesali kar na mestu, kjer so ga posekali, ali pa so kuhali oglje - da so si čim bolj olajšali spravilo, ki so ga opravili s konji. Po drugi vojni so možje in tudi moj ata delali v zadrugi (po kmetijah so kosili in spravljali seno). Ko so jo ukinili, so šli sekati na gozdno. Oglarji so sem prišli od drugod. Spominjam se enega, ki je prišel iz Čičarije in je, medtem ko je postavljaj kopo, stanoval pri nas. Ko pa je zakuril in se je oglje kuhalo, je bil vedno

pri kopi in si je napravil tam kolibo iz lubja. Kuhal si je polento, včasih sem mu jaz nesel malico, in je na veliko preklinjal. Kasneje, ko so z gozdovi upravljali delavci iz gozdne službe, pa so posekali bukev, jo razžgali, scepili in zložili v drva, da so se posušila. Za njimi pa so prišli »južnjaki« s konji in znosili drva iz gozda (kasneje so jih prodali za kurjavo). Tudi ti so občasno stanovali pri nas v Črni.

V rudniku je delal stric Jože. Sredi noči je vstajal in hodil peš v Idrijo. Bil je od atov brat - pri nas rojen, kasneje je nekaj časa živel pri sosedu Markiču, nato v Zakovški bajti, kjer se je poročil z Bizjakovo Micko, potem pa sta se preselila v Idrijo. Žene so rade klekljale. Moja mama, Marjana od Zakovške kočice in Lukatova Marjanca (sosedica, ki pa je že spadala pod Dole) so se dobivale vsak večer pri eni izmed njih in ob petrolejki klekljale ter klepetale do jutra. Nato šle domov »vardevat« in popuščkat, potem pa malo spat in skuhat južno, popoldne pa v »žarnado«. Čipke so nosile v Klekljarsko zadrugo v Idrijo. Kasneje, da so več zaslužile, so jih »švercale« v Gorico - tja sem nekajkrat peljal mamo kar z mopedom.

Kako je bilo pa z zdravnikom tiste čase?

Ste si kaj sami pomagali?

No, zdravnika skoraj nismo rabili, smo bili odporni in utrjeni. Če se je pa kdo kaj poškodoval (enkrat je ata nekje padel), je šel k Birtu v Zavratic, drugje v okolici zdravnika ni bilo. Doma smo poznali osnovna zelišča - arniko,

Intervju

lapuh za čaj, lipo ... Sušili smo tudi sadje, ki je zrelo okoli doma.

Pri porodih je prišla »babca« z Gor. Ko je na svet prišla moja sestra Ivica, jo je ata šel iskat na njen dom. Spomnim se, kako se je vrnil s košem, v katerem je nosil pribor za porod. Čez nekaj časa je za njim prišla še ona in jaz seveda nisem vedel nič, za kaj gre.

Kakšne spomine imate na otroštvo?

Najbrž vam ni bilo z rož'cami postlano?

Doma smo bili revni in že v otroštvu je bilo treba delati. Delati je bilo treba na roke in vse je bilo treba znositi – ali v košu ali v butari. Ni bilo vode v hiši – iz studenca nedaleč od hiše se je po žlebičih natekala v kak obrabljen čeber. Otroci smo hodili po vodo za v hišo in za živino. Tudi pozimi, ko smo morali prej še kidati sneg. Čez dan delo, zvečer domača naloga.

Ko so po vojni podržavili zemljo in ustanovili Kmetijsko zadrugo tudi v Doleh, so moški delali v zadrugi. Poleti, ko so kosili na različnih koncih (na roke, imeli so le eno zadružno kosilnico), sem očetu včasih nesel kaj za kosilo. Na poti pa se mi je pripetilo, da sem se kje zaigral s kakimi kamenčki ob vodi ipd. in sem prispel do očeta precej pozno – potem sem bil seveda oštet. Rib pa nisem lovil, le včasih sem šel v grapo z dojskimi fanti, pa sem bil dober samo za plašenje rib in nošnjo ulova.

Na počitnice je k nam prihajal moj bratranec Franc Gruden iz Godoviča, jaz pa sem hodil k njemu. Tako sva se, ko sva bila prosta, rada potikala okrog. Spomnim se, kako so nama doma prepovedovali, da bi šla na Hrečevce, ker da so tam v skalah zelo veliki in nevarni modrasi. Naju pa je to še bolj podžgalo, da sva šla tja gor potešit svojo radovednost in nič se nama ni zgodilo. Dobro sva se razumela, čeprav sva se kdaj tudi skregala ali stepla.

Ko sem bil otrok, je bil v Zavrtaču za župnika g. Žakelj. Ta me je nagovarjal, da sem primeren za duhovnika in naj grem v semenišče. A sem se odločil drugače, čeprav mi je priskrbel prvo »službo«. Njegova kuharica je bila namreč doma iz Malega Polja nad Colom in po njenem posredovanju sem šel služiti k eni družini v Belo nad Vrhpoljem. Pred mano je bila tam že moja sestra Marija, in sicer dve leti kot pastirica in pestunja. Tako sem tam pasel živino in peti razred obiskoval

v Podkraju. Preden je minilo leto, sem se eno nedeljo odločil, da grem nazaj domov. Tam so me prepričevali, naj ostanem. Rekli so mi, da »če greš nekam služiti, moraš vztrajati eno leto, četudi drva sekajo na tvojem hrbtu«, kar je še podkrepilo mojo odločitev, da grem. Šel sem torej na postajo na Col in čakal na avtobus, a sem bil dan že prepozen. Lahko bi kar sedel tam do naslednjega dne, a so me videli sorodniki teh, katerim sem služil. Živel so blizu, v hiši nad postajo, in so mi rekli, da sem zamudil avtobus in naj prespim pri njih. Dobro se spominjam, kako smo zvečer v hiši pomolili in je nato gospodar sedel za harmonij in so glasno zapeli, kot se za Gospodov dan spodobi. Domov sem šel naslednji dan z avtobusom do Godoviča, dalje pa peš. Naslednjič sem šel od doma, ko sem bil v sedmem razredu. V dvorani prosvetnega društva na Gorah so igrali neko igro. Ob tem dogodku se je Ivan Sedejev ponesrečil z motorjem in si poškodoval nogo. Takratni gospodar Matevž je zato izprosil, da bi jaz šel k njim za pomočnika na kmetijo. In zopet sem šel od doma. Bil sem vesel, da bom imel blizu šolo, da mi ne bo treba hoditi daleč – šola je bila takrat pri Sedeju. Takrat nas je poučevala Rozina, mlada in zavedna tovarišica, in jaz sem bil pogosto »zaprt« po pouku. Je pa tudi tovarišica stanovala pri njih in smo skupaj jedli kosilo. Enkrat jo je Rezka vprašala, zakaj sem tako velikokrat »zaprt« po pouku. Jaz sem samo gledal dol v mizo in ona ni vedela, kaj bi odgovorila. Od takrat naprej nisem več ostajal v šoli po koncu pouka. Po enem letu služenja pri Sedeju sem se vrnil domov v Črno in zopet sem bil velikokrat »zaprt« po pouku. Ker sem bil bajtar, nobene naloge nisem dovolj dobro naredil. Enkrat sem najbolje napisal prosti spis, ki ga je na glas prebrala, potem pa rekla, da sem ga od nekje prepisal. Ko sem hodil v Dole v šolo, mi je na poti do Sedeja Trovtova gospodinja včasih naročila, naj pride mama popoldne v »žarnado« (plet njivo ali grabit seno). Pa se je zgodilo, da sem ji doma pozabil povedati in me je Trovtova naslednji dan okarala, ker mama ni prišla delat. Doma sem potem le povedal mami, a je prišla k Trovtovim kak dan prepozno in me je seveda potem še ona okarala.

Spominjam se tudi, kako je ob neki posebni

priložnosti prišel k nam župnik. Doma so mi zabičali, da se moram lepo obnašati ... Pridno sem sedel na peči v kotu in župnik je v miru opravil svoj posel. Potem pa je stopil k peči in mi pričel nagajati. Tako dolgo, da sem začel brcati in tolči okrog sebe. Župnik me je pustil pri miru, ko je odšel, sem bil pa spet okaran. Pred starši sem se zagovarjal, da mi je on začel nagajati.

Kako je bilo pa pozimi, ste bili kdaj »odrezani od sveta«?

Da bi bili odrezani od sveta, tega takrat nismo poznali. Snega je bilo veliko in bolj ko je medlo, bolj mi je bilo všeč. Veliko smo gazili tudi otroci – ko smo imeli čas, smo šli in zgazili stezo že kak dan prej za k maši ali verouku. Če pa kak dan nismo mogli od doma, ni bilo nobene škode.

Vaša hiša v Črni stoji na samem. Imate, glede na to, da ne živite stalno tam, kaj težav z divjadjo? Ste se kdaj srečali s kako nenavadno živaljo?

Divjadi je vedno več, še jeleni so stalno prisotni. Kot otrok se spomnim, da je fižol vedno uspeval – sedaj imamo pa vso njivo ograjeno. Včasih v gozdu nikoli nisi slišal žage, traktorja in ostalih strojev kot danes in divjad se je bala, težav nismo imeli. Danes se hrupa in človeka ne bojijo več. K sreči dobro sodelujemo z lovci, ki nam tudi nekaj povrnejo ob nastali škodi.

Zadnje čase je pogost gost pri nas medved. Pred leti, ko sem tu in tam videl njegove stopinje, mi ljudje niso tega verjeli, danes pa to ni nič nenavadnega. Enkrat pozimi sem šel v Črno po smrekico za jaslice. Avto sem pustil pri Marjanci in šel peš do naše hiše po sekuro. Bilo je okoli 25 cm snega in zagazil sem v breg nad hišo do roba gozda. Ko sem izbral primerno drevesce in se napotil nazaj proti avtu, sem opazil poleg mojih še ene stopinje – medvedove, ki jih prej ni bilo. Gledal sem okrog in poslušal ... Pričelo se je že temniti, tako da nisem imel kaj čakati in sem šel del poti nazaj po njegovih stopinjah. Potem so te skrenile drugam. No, pa še eno zgodbo izpred nekaj let o srečanju z medvedom lahko povem. Na jesen, ko so slive ob poti do hiše bogato obrodile, sem opazil, da jih hodi jest medved (opraskano deblo, pomečkana trava in kakšen iztrebek). Nekega petka smo se z Marjanom Dermoto

Intervju

Čez planke

KLAGENFURT/
CELOVEC

in Jožetom Lazarjem zmenili, da ga gremo pričakat. Proti večeru se zapeljemo tja, gremo v hišo, si za potrpežljivost natočimo kozarec vina, odpremo okna proti kozolcu ter na drugo stran proti dolini in tiho čakamo ter opazujemo. Po kakih desetih minutah se že pojavi njegova postava in odkoraka proti drevesom. Potem pa naenkrat obstane, se obrne in jo ucvre nazaj po dolini – najbrž nas je zavohal.

Nekdaj sem na naših travnikih videval tudi ostarelega gamsa temne barve, najbrž se je na stara leta umaknil iz tropa v samoto. Ko je tekkel po strmini, je tako opletal, da sem mislil, da se bo prekucnil čez glavo.

Obdelala sva kar nekaj snovi iz življenja v preteklosti. Morda za konec še kakšna misel za prihodnost?

Po vseh teh zgodbah, ki smo jih doživeli v Črni, je čas vedno tekkel naprej, zato sva se v tem obdobju do neke mere postarala tudi midva z ženo Nado. V času najinega gospodarjenja v Črni sva se po svojih močeh trudila, da sva s prigaranimi sredstvi postopoma kupila nekaj strojev in pripomočkov za lažje opravljanje dela na domačiji. Želiva si, da bi tudi najini otroci (ali kdo od njih) obdržali stik s Črno, saj je to edini košček, ki še ni poraščen z gozdom v vsej prostrani dolini Črne od Malavic do Podklanca.

Drugače pa je našim otrokom Črna priljubljena predvsem zaradi piknikov, ki jih tu skupaj pripravimo za družino in prijatelje. Kadar pa imamo podaljšan piknik, ki vključuje tudi prenočevanje na kozolcu na svežem senu (kar je danes že prava redkost), je to za otroke še toliko bolj zanimivo in veselo.

Ob koncu naj se vam zahvalim za izčrpen pogovor in vam zaželim še veliko zdravja in zanimivih zgodb in se pridružim vašim željam, da bi v Črni vztrajali tudi vaši nasledniki in jo tako ohranili tudi v prihodnje. Ta pogovor je nastal v Črni po hladnem deževnem dnevu, v soboto, 28. maja, zvečer, ob topli peči in prijetni družbi (prisotni: Slavko in Nada Kunc, Jože Lazar, Z. 24, za kratek čas se je oglasil še Jože Lazar, Z. 16, in spodaj podpisani).

(Opomba: ime Črna je v tem pogovoru uporabljeno tako za ime domačije kot tudi za ime zaselka.)

Andrej Mivšek

Vsak sliši, da ta ali drugi študira v tujini. A le redkokdo si lahko to predstavlja. To je moja zgodba o uspehu, samostojnosti, prijateljih, veselju, samoti, razočaranjih in še marsičem. Še posebej pa o izjemnih 11 letih bivanja, doživetij, šolanja ter študiranja v „slovenskem“ Celovcu.

Celotna zgodba se začne ob koncu osnovne šole, ko pride na vrsto nacionalno preverjanje znanja ali po domače eksterci. Sam nisem nikoli razumel, zakaj je celotno nadaljnje šolanje, študij ter celo življenje odvisno od dveh preizkusov znanja. A pustimo sedaj to. Kot vsak povprečen Slovenec sem dobil bore malo točk za ta dva opravljena izpita. To je pomenilo, da bi se lahko vpisal v nekaj srednjih šol, ki pa niso bile na posebno dobrem glaslu. Že od malih nog pa sem točno vedel, za kateri poklic se hočem izučiti. To je bil poklic trgovca.

Nastopil je prelep sončen dan, dan odprtih vrat Srednje trgovske šole Kranj. Bilo nas je več kot 50. Prostora vsaj za pol manj. Tako nagneten, nekateri so ostali celo zunaj, ker ni bilo prostora, smo čakali na rektorja, ki nas je seveda pustil čakati. Ko se je prikazal, je povedal, da je ta srednja šola zelo velika ter uspešna. Zaradi te velikosti pa imajo pouk tudi zunaj te glavne stavbe, v kateri smo se nahajali. Športna vzgoja 500 metrov po cesti naprej, matematika 200 metrov po cesti v nasprotno stran, biologija čez cesto. Po še nekaj dodatnih informacijah in približno desetih minutah je bilo vsega konec. Ko sem izstopil skozi vrata šole sem bil pri sebi že odločen, da bom šel po stopinjah sestrične, ki že študira na Dvojezični zvezni trgovski akademiji v Celovcu.

Na veliko začudenje nisem čutil prav nobenega strahu pred neznanim. Prej sem se veselil novih poznanstev in prijateljev. Vsak začetek pa je težak in tudi ta ni bil izjema. A s časom se je šolanje razvilo v rutino. Zajtrk, pouk, kosilo, pouk, malica, kratek premor, učna ura, večerja ter prost večer. Vsak teden po 36 ur pouka, kar je velikokrat pomenilo pouk od 07:45 pa vse

Vir internet

do 17:25. Bila je tudi velika razlika pri učiteljih. Od sedaj naprej so bili to gospod in gospa profesor. Ocene pa so bile obrnjene. Enica je bila najboljša možna ocena, petica pa najslabša. Bivanje v internatu je imelo veliko prednosti, pa tudi kakšno slabo plat. Bilo je veliko prijaznih domovcev, ki so ti bili pripravljeni pomagati. A zasebnih koticov, kamor bi se lahko nekdo umaknil, praktično ni, kar je nekaterim povzročalo velike težave. V razredu nas je bilo malo, 22 vsega skupaj. Sami neznanci. Vsi pa so govorili slovensko. A ta slovenščina je bila, milo rečeno, čudna. To je koroška slovenščina z njihovimi premnogimi narečji, ki, po pravici povedano, tudi približno ne zveni kot slovenščina. Z veliko potrpljenja ter želje ljudje premikamo gore. In sčasoma sem se tudi jaz navadil razumeti. Kot v vsakem razredu so najprej tudi v našem nastale razne skupinice, ki so se družile in pogovarjale med seboj. Na eni strani Slovenci, na drugi Avstrijci oziroma koroški Slovenci. Sčasoma so se te linije ter razlike zabrisale. A pravi preizkus nas je šele čakal. Nekega dne smo imeli eni angleščino in drugi italijanščino, ki je bil daleč najtežji predmet za vse. Vsakič, ko smo se menjali, smo si izmenjali podatke o morebitni nenapovedani kontroli znanja. Enkrat je nasprotna skupina zanikala, da bi imeli to preverjanje. Tako smo si vsi oddahnili. A ko je prišla v razred profesorica, je hitro postalo jasno, da so nas poslali na led. Uro kasneje je bila na vrsti religija, katero je poučeval salezijanec ter župnik, ki smo mu vsi rekli Hanzu. Ta je takoj videl ter predvsem

Čez planke

slišal, kako se kregamo in vpijemo eden čez drugega, saj smo bili jezni, ker nam druga skupina ni povedala za preizkus znanja. Naslednji dve uri smo imeli razpravo o tej tematiki. Neverjetno, a Hanzi si je vzel čas za nas učence in popolnoma opustil učni načrt, kar se mi še vedno zdi neverjetno. Ti dve uri pogovora sta in vedno bosta ključna prelomnica vseh 11 let, ki sem jih preživel v Celovcu, kajti od tega dne naprej smo postali ne samo prijatelji, ampak skupnost, katere še ni dosegel nihče v več kot 20-letni zgodovini šole.

Od tega trenutka naprej smo bili nepremagljivi. To se je praktično pokazalo tudi pri uspehu vsakega posameznika. Zavoljo te skupnosti smo videli in dosegli vse, kar se doseči da. Od večdnevih izletov v Rim, Prago, Dunaj, itd. do uspehov pri neverjetni in še vedno neprekašani organizaciji maturantskega plesa, ki je vrhunec za prav vsakega dijaka. A na koncu je kot vedno v življenju neki preizkus. V našem primeru je bilo potrebno po štirih letih in pol „uživanja“ resno stopiti na plin ter prestati zrelostni izpit oziroma maturo. Tu se je pokazala naša tako imenovana nepremagljivost, kajti skoraj vsi smo prestali maturo z dobrim uspehom ali celo odliko. Po opravljeni maturi ter maturitetnem potovanju se je bilo potrebno odločiti, kako naprej. Študirati hočem! Ampak kaj? Pa pogledjmo: Izračun točk kaže 23. To pomeni,

da grem lahko prav kamor koli hočem. SUPER! A nočem nazaj v Slovenijo. Predolgo sem že v Celovcu. Pa še zelo všeč mi je tu. Kako mi ne bi bilo, saj je Vrbsko jezero, v katerem se lahko vsak dan ohladim, če le želim, oddaljeno samo pet kilometrov. Celotna kotlina je obkrožena z gorami. A do doma imam samo uro in pol z avtom. Tega ne bi zamenjal za Ljubljano za nič na tem svetu. Tako sem se odločil študirati v Celovcu. Ker me je že kot dijaka privlačila tehnika, sem se odločil in izbral študij telematike (telekomunikacije ter informatike) in mrežne tehnike na visoki šoli FH Kärnten. Po opravljenih sprejemnih izpitih so bili vsi navdušeni nad mojim znanjem nemščine, jaz pa nad priložnostjo študiranja v Celovcu. Pride čas in prvi teden predavanj. Vse je zanimivo, a kaj ko pa ne razumem prav ničesar. Razumem vsako besedo posebej. A tudi sanja se mi ne, kaj pomeni celota. Tako mine teden, dva, mesec in semester. Ko pridejo na vrsto izpiti, se ta prelepa hišica iz kart podre. Tu se vsak takoj počuti samega, osamljenega ter pozabljenega. Nikoli si nisem predstavljal, da bo to tako težko. Po popravnih izpitih in enim izpitom pred komisijo je bilo sanj in upanja konec. Na izbiro sta bili samo dve možnosti. Odit nazaj v Slovenijo in poizkusiti tam ali pa ponovno poizkusiti v Celovcu. Prvo možnost sem zelo hitro ovrigel. Ostala je le druga.

V naslednjih treh letih je bilo potrebno veliko

znoja in znanja, a končno sem prišel do svoje prve diplome in po treh izjemno zahtevnih zagovorih do akademskega naziva. Pot je bila izjemno trnova in težka, a nihče ni trdil, da bo drugače. Odločen sem bil študij nadaljevati. Pri sebi sem si rekel: »Samo še dve leti.« In res, ti dve leti sta praktično poleteli mimo in zopet sem pisal novo diplomu s tematiko, ki mi je bila izjemno všeč in katero sem z veseljem preučeval.

Med tem pisanjem se je odvijalo svetovno prvenstvo v nogometu v Južni Afriki. Med gledanjem nogometne tekme med Slovenijo ter ZDA in Anglijo pa sem tudi javno doživel pravo podobo koroških Slovencev. Pred tekmo s(m)o se vsi zbrali pred slovenskim barom v samem centru Celovca, tam popili pivo in se odpravili na glavni trg Celovca, kjer je bil postavljen velik zaslon. Tu s(m)o javno in neverjetno glasno pred vsemi ljudmi zapeli Zdravljico. Še zdaj se mi naježi koža, če samo pomislim na ta dogodek. Za Zdravljico so bile na vrsti seveda še vse ostale slovenske navijaške pesmi. Vsi s(m)o nosili slovenske nogometne drese ter mnogi še slovensko zastavo. To je bil neverjeten prikaz lojalnosti, strasti in pripadnosti zamejskih Slovencev. To neverjetno navijanje, ta strast se lahko kosa z vsako slovensko skupino v Ljubljani ali katerem koli drugem slovenskem mestu. Resnično je to bil dogodek, ki mi bo ostal v spominu do konca življenja.

Po napisani diplomi je sledil zagovor. A tokrat sem bil že bolj izkušen, kar mi je pomagalo. Opravil sem ga zelo hitro. Po posvetu so me povabili nazaj in sporočili, da sem opravil diplomu z dobrim uspehom. Sledile so verjetno zadnje dvomesečne počitnice mojega življenja, zatem pa še podelitev diplome ter akademskega naziva. Po 11 letih bivanja in šolanja ter študiranja v Celovcu se spominjam tega časa kot najlepšega doslej. Po približno 1.300 urah pouka na trgovski akademiji ter še mnogo več na visoki šoli sem spoznal neverjetno število novih ljudi, prijateljev ter znancev. Po več kot 80.000 kilometrih ter 600 urah, preživetih v avtu na poti iz Žirov v Celovec ali obratno, še vedno smatram odločitev za šolanje v Celovcu kot eno izmed najboljših v življenju.

Matic Mrak BSc, dipl. inž.

Iz zgodovine

KAKO SO ŽIVELI

NADALJEVANJE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

PORODI

Verjetno bi bilo bolj umestno, da bi o tej temi pisala ženska. Moj namen je le opisati dogajanja in razmere, ki so spremljale rojstva v starejših časih. Edini ohranjeni starejši dokumenti s tega področja so župnijske evidence, ki so bile vodene v smislu cerkvenih oblasti, po prvih popisih prebivalstva pa tudi s strani svetne oblasti, posebno z namenom imeti evidenco zaradi vojaških služb. Po primerjavi krstnih, mrliških in poročnih knjig med sabo na osnovi datumov iskalec dobi z branjem med vrsticami določeno sliko o poteku dogodkov na tem področju.

Vsi vemo, da so bile družine številčnejše, ženska je rojevala vso svojo dobo rodnosti, v veliko primerih že kar od osemnajstega, devetnajstega leta naprej. Smrtnost pri otrocih do enega leta starosti je bila zelo velika. Ženske so rojevale na svojih domovih, v mogočih in nemogočih razmerah. Marsikatera dandanašnja mlada mamica bi se zgrozila nad takratnimi pogoji rojevanja. Prisotna je bila brezobzirna krutost narave do človeka, ki mu je bilo dano zaživeti ali pa tudi ne. Veliko mater je ob porodu umrlo zaradi različnih vzrokov. Ustno izročilo iz naših krajev pove žalostne primere, ko je pokojna mati na mrtvaškem odru poleg sebe imela tudi mrtvega novorojenega otroka. Podobno tudi zapis v župnijski mrliški knjigi: "Deček brez imena, star dve minuti, krščen v sili". Zato so bili tudi vsi krsti v takratnih časih še isti ali takoj drugi dan po rojstvu otroka. To je bilo nekaj najbolj žalostnih dejstev iz starejše zgodovine, ki pa jih ne moremo zanikati. Vedeli so tudi, da je porodnica še nekaj časa po porodu glede zdravja zelo občutljiva, od tod tudi pregovor, "da ima porodnica en mesec še vedno krsto pod posteljo". Treba pa je zapisati, da se je človek vedno lotil vsake težave organizirano in hotel izboljšati tudi način poteka obnavljanja človeškega življenja. Kako je bilo z zdravniki na tem področju, ni kakšnih podatkov. Krstne knjige zavraške župnije po letu 1833 že vsebujejo

tudi rubriko, kjer je poleg krstnih botrov vpisano tudi ime in priimek babice, torej je že bila organizirana strokovna pomoč izkušene ženske pri porodih. Gotovo je ta babiška služba obstojala že prej, vendar starejše krstne knjige te rubrike za vpis babice nimajo. Tudi po ljudskem izročilu iz Zavrata, tako priča pripoved moškega, ki ga je babica kod moža porodnice dala poklicati, da je pomagal pri porodu svoje žene, so si, ko je šlo za vprašanje obstoja življenja, pomagali na vse načine. V zvezi s krsti je zanimivo tudi sledeče. V Zavratu je bila župnija, ustanovljena leta 1788, prej je Zavratac spadal pod žirovsko faro. Prvi krst v zavraški fari je vpisan 27. novembra 1788. leta. Prej so novorojenčke iz Zavrata, Potoka, Dolov, Sv. Treh Kraljev krščevali samo v žirovski župniji, torej v Žireh. To potrjujejo tudi krstne knjige žirovske fare do tega leta. Lahko si mislimo nošnjo otroka h krstu v takratnih razmerah, ko ni bilo poti, razdalje velike, vremenske razmere pa bolj ali manj ugodne.

BOLEZNI LJUDI

Tudi bolezni so bile do ljudi neusmiljene. Človeštvo so pestile razne epidemije. Nešteto bolezni se v sodobnem času da pozdraviti z operativnimi posegi, v veliko primerih v starejših časih obolelemu ali poškodovanemu človeku ni bilo pomoči. Pogled v starejšo zgodovino. Že ljudsko izročilo iz naših krajev pripoveduje o eni najhujših smrtni bolezni, ki so jo imenovali "kuga". O njej s širšega področja Slovenije veliko piše tudi zgodovinar Dr. Josip Gruden v knjigi Zgodovina slovenskega naroda. Po njegovem zapisu naj bi ta bolezen prišla iz Azije v letih okrog 1349, okužila vso Evropo, v našo domovino pa naj bi bila zanesena iz Italije. Ta bolezen je globoko posegla v življenje preprostih ljudi, ki si niso znali pomagati. Gotovo so to bolezen istovetili z drugimi nalezljivimi boleznimi s podobnimi bolezenskimi znaki. V knjigi lahko beremo: **"Vendar so se ljudje najbolj bali one kuge z oteklinami (buboni), ki jo še dandanes nazivamo in kateri so nekaj zaradi črnih peg na koži rekli tudi črna smrt. Eden se je dolgo krvavo potil, drugi se je zgrudil kakor od strele zadet in umrl na poti, zopet drugi je izdihnil dušo, ko je hudo kihnil, in od tod**

tudi navada, da še zdaj pravimo pri kihanju: »Bog pomagaj!«" Še drugačna bolezenska stanja bolnikov, ki jih zgodovinar tudi opisuje, so bila prav strašljiva. Ta bolezen je bila strah in trepet ljudi že ob koncu prvega tisočletja. Iztrebila je po cele vasi. Preprosto prebivalstvo je hitro ugotovilo, da je bolezen hudo nalezljiva, in se je proti njej tudi borilo. Že takratne oblasti so po mestih uvajale karantene z bolniki, omejevale so gibanje ljudi, ogibali so se obolelih, okrog so hodili s pokritimi obrazi kot zaščito pred okuženim zrakom. Tisti, ki so nujno prihajali v stik z bolniki, so nosili dolge povoščene plašče in maske na obrazu. Preživeli so prazne domove za umrlimi tudi požgali, prav tako pokojnikove reči, pokojnike so pred pokopom potresali z živim apnom. Hiše z bolniki so označevali z belimi križi na vhodnih vratih. Držali so se splošnega pravila: Ogibaj se okuženih mest in ljudi. Ta bolezen se je skozi opisano obdobje vsake toliko časa pojavljala v epidemijah. Zgodovinar piše, da se po epidemiji leta 1645 na Kranjskem ni več pojavila, svoj smrtonosni pohod je zaključila leta 1680 na Štajerskem. V Škofji Loki in okolici je razsajala leta 1582..

Po splošnem pregledu podatkov za naš kraj, ko kuge že ni bilo več, je bila umrljivost, predvsem otrok, zelo velika. Na splošno so ljudje dočakali nižjo starost in jih je veliko umrlo kmalu po petdesetem letu starosti. Ravno tako pa so nekateri dočakali tudi do osemdeset ali devetdeset let.

Spet bom uporabil podatke, ki dajejo sliko za naše ožje kraje in že za mlajši čas. Poslužil se bom župnijskih zapisov - mrliških knjig ter tudi nekaj zapisov iz Arhiva Republike Slovenije. Veliko ljudi srednjih let je umrlo za pljučnico, tuberkulozo, otroci za otroškimi boleznimi, davico. Dr. Gruden v svoji knjigi našteva več otroških kožnih bolezni, ki so bile v starih časih še smrtno. V zvezi s tem omenja "osepnice", verjetno ošpice, h katerim so takrat prištevali več vrst kožnih bolezni. Uradno zapisano pa je povečano število smrti zaradi bolezni črnih koz v naši fari. Na dodatnem listu v mrliški knjigi je zapisanih 10 smrti zaradi bolezni črnih koz, in sicer samo v mesecih januarju, februarju in marcu leta 1882. Povečana umrljivost zelo mladih ljudi in otrok pa je bila v letih od vključno 1880. do približno

Iz zgodovine

1884. leta. V Zavratacu je za kozami umrla mlada mati, stara 28 let, gospodar grunta, star 42 let, takratni krčmar v Zavratacu, star 37 let, in gospodar grunta v Potoku, star 24 let. Je primer, ko so iz ene družine v Doleh umrle tri osebe v dveh dneh. Ljudsko izročilo za Zavratac tudi pove, da je bil primer, ko sta na mrtvaškem odru pri eni hiši ležala tudi dva pokojnika istočasno. V Arhivu Rep. Slovenije, enota v Idriji, obstoja iz tistega obdobja tudi odlok županstva v Doleh o obvezni prijavi vsakega najmanjšega suma pojava črnih koz. Tudi izven obdobja epidemije črnih koz najdemo primere, ko sta otroka istih staršev umrla samo v presledku nekaj dni.

Ljudje so si seveda pri zdravljenju boleznih pomagali na različne načine, ker medicina še ni bila kdo ve kako razvita in za podeželskega človeka tudi težko dostopna ali predraga. Nekako ob koncu srednjega veka je oblast že začela organizirano usposabljanje, lahko bi rekli, zdravnike, ki so pri zdravljenju uporabljali preprosta sredstva, zdravilna zelišča proti raznim boleznim, opravljali so tudi že preproste kirurške posege. Uporabljali so naravne "anestetike" - čaje za delno omamljanje pri kirurških posegih. Po pripovedovanju starejšega možaka iz Žirov naj bi nekako na začetku dvajsetega stoletja oboleli premožnejši ljudje že obiskovali zdravnika v Idriji. Po večjih mestih so že obstojale "ubožnice" - domovi za stare obolele ljudi in reveže. Naj napišem tudi zgodbo, ki sem jo prebral pred časom v neki knjigi o zdravniku in njegovih zdravniških prigodah iz starejših časov, bridko resnico o revščini in potrpežljivosti ljudi. "Neki možakar se je tako poškodoval, da je bilo potrebno rano zašiti. Poklicali so zdravnika, le-ta je vprašal poškodovanega možakarja, če bo zdržal brez omame, ker bo sicer poseg dražji. Poškodovanec pritrdi in korajžno prestane šivanje. Ob koncu hudomušno reče zdravniku, da bo drugič rajši dal poklicati živinozdravnika, ker ga gotovo ne bo nič bolj bolelo, šivanje bo pa verjetno cenejše." Starejši se še spomnimo moža iz Zavrataca, Franca Leskovca, Birta, ki se je spoznal na zdravilstvo, bil pa je pravi strokovnjak na področju zdravljenja izvinov, izpahov in zlomov človeških udov. Po pripovedi njegove hčere Julijane Leskovec ga je

možakar iz Zavrataca celo poklical na pomoč pri porodu svoje žene. Poleg naštetih večšin je znal izruvat oboleli zob, kuhal je razna učinkovita mazila, skratka z obilo naravnega talenta se je spoznal na bolezni pri ljudeh in živalih. K njemu so se zatekali po pomoč tudi ljudje iz širše okolice Zavrataca. Njegova izobrazba je bila prva svetovna vojna, kjer je služil kot bolničar v avstrijski vojski. Pravilno lego kosti ali zlom kjer koli na človeškem telesu je znal ugotoviti samo s prefinjenim otipom svojih prstov. Zlomljene ude ali izpahe le-teh je utrdil s pomočjo lesenih deščic in povojev, ostalo je naredila narava. Uspešno je ozdravil celo zlom stegenice brez vsakršnih vijakov in kovinskih ploščic. "Če je nekdo zlomil nogo v stegnu, sta dva močna možakarja potegnila poškodovančevo nogo v smeri od kolka proti kolenu, da se je zlomljena kost vsaj delno vrnila v pravo lego, kar je naravnaval Franc Leskovec, in potem nogo utrdil - imobiliziral s pomočjo letev in povojev. Gotovo je bil ta postopek zelo boleč za poškodovanca, vendar zdravljenje uspešno." Bil je tudi primer, ko je neki možak izpahnil gleženj, ki ga je po hospitalizaciji v ljubljanski bolnišnici še vedno bolel. Nazadnje je prišel še k Francu Leskovcu, če bi mu morda lahko on kako pomagal. Le-ta je ugotovil, da ena kost v gležnju ni v pravi legi, in mu jo naravnal na pravo mesto, nakar

možak ni več imel težav z nogo. Še pripoved pokojnega Franca Leskovca: "Tisti, ki smo se v vojaški bolnišnici ukvarjali s poškodbami udov, smo morali za vajo znati popolnoma sestaviti človeško okostje."

Veliko smrti je najbrž povzročila tudi pljučnica, ki se je pri zdravih ljudeh pojavila ob različnih poškodbah, ko je moral poškodovanec (največkrat so to bili hujši zlomi udov) zaradi poškodbe nekaj časa ležati. (Vrsta pljučnice, ki rada nastopi v primeru, ko mora poškodovanec zaradi poškodbe dalj časa ležati in je lahko smrtna.) **Kot zanimivost še nekaj podatkov o številu rojstev v zavraški fari v času bolezni črnih koz. Povprečno število rojstev nekako do leta 1900 se je vrtelo od 15 do 20 na leto. Kakor da bi narava hotela nadoknaditi izgubljena življenja v letih epidemije črnih koz, so bila prav ta leta najbogatejša z rojstvi, in sicer:**

Leto	Število krstov v zavraški fari
1880	29
1881	20
1882	22
1883	20
1884	16
1885	28
1886	29

Franca Leskovca - Birta (na desni) s svojo družino. Fotografijo hrani Janko Rupnik.

Iz zgodovine

BOLEZNI ŽIVALI

Seveda so tudi domače živali boleale in so se ljudje spet najbolj bali epidemij. Naj se navežem na ljudsko izročilo iz prve polovice sestavka "Kako so živeli" iz prejšnje številke OGLARJA, ko je kmetu iz okolice Zavrata poginila vsa živina. Sedanji gospodar, na čigar kmetiji se je to zgodilo, je po pripovedovanju prednikov vedel povedati tudi, da je takrat prišla mimo neka popotnica ali beračica, ki je svetovala, da morajo v hlevu v precejšnjo globino (po sedanjih merah nekako približno 80 cm) izkopati v tla in odstraniti tlak, pač kakršen je takrat bil, in na novo nasuti tlak v hlevu. Seveda si lahko mislimo, kako so bili takrat hlevi grajeni. V navedenem primeru je verjetno šlo za epidemijo vraničnega prisada, vendar so nekateri že vedeli, da klice te bolezni preživijo v tleh še precej časa, tudi več let. O parkljevki in slinavki bom pisal kot laik, sicer pa se podatki ujemajo z medmrežnimi. Parkljarjem se ognojiijo parklji, ustna votlina in dlesni, obe obolenji nastopata istočasno. Obolele živali so v večjih primerih ozdravele, vendar so jih morali hraniti z raznimi močniki, s kuhano peso ali z repo, ker niso mogle žvečiti običajne krme, da so jih ohranili pri življenju. Še do nedavnega pa so proti grizi pri govedu uporabljali učinkovito domače zdravilo; v vodi so skuhalih hrastovo lubje in to tekočino dajali piti obolelim živalim. Hrastovo lubje vsebuje tanin, ki zdravilno učinkuje pri zdravljenju te bolezni.

Še v začetku dvajsetega stoletja so kovači, ki so se učili za podkovske kovače, poleg podkovske šole marsikdaj naredili tudi nekaj šole za zdravljenje bolezni pri domačih živalih. Iz svojih otroških let se spomnim, da so pripovedovali o domačem živino-zdravniku, ki je imel vzdevek "Klepc". Bil je doma iz Črnega Vrha, samouk, obolele živali je zdravil tudi v naši okolici. Spomnijo se ga tudi sedanji prebivalci Črnega Vrha. Sam se pa še spomnim Janka Starmana, kovača iz Žirov, ki je tudi poznal bolezni domačih živali in jih zdravil.

V hudi stiski so se ljudje posluževali tudi dokaj razširjenega načina zdravljenja – **zagovarjanja bolezni** pri ljudeh in pri živini. To so običajno delali malo bolj prebrisani ljudje, posebneži in berači, ki so popotovali

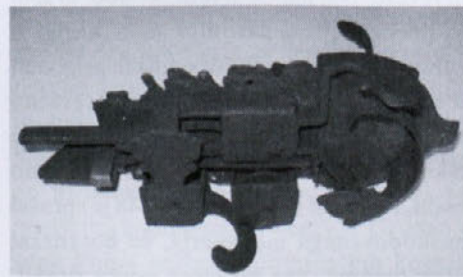
v svojem načinu življenja iz kraja v kraj. Koliko je bilo od takega načina zdravljenja učinka, je seveda vprašanje, vendar so ljudje vedno imeli upanje v najboljše. Na osnovi tega zaupanja je tako zdravljenje tudi delovalo. Spet podatek iz ljudskega izročila, ki pravi, da so bili tudi zagovori učinkoviti. Za take zagovore so obstojale tudi knjige z besedili za zagovarjanje bolezni, ki so jih imenovali "Kolomon". Zanimivo besedilo, kako bi lahko vsak oče z "zagovorom" obvaroval svoje otroke pred kačjim pikom, se glasi nekako tako: "Gad, gadica, kača, kačon, pober se v gorovje, skalovje, ti pust moje pr mir, jaz bom pa tvoje." To je zapisano po ljudskem izročilu iz Zavrata. Opis bom primer, kako je "zagovarjanje" potekalo oziroma učinkovalo. Pri enem od kmetov iz Zavrata svinja ni hotela dobiti prašičkov. Prosili so soseda, da je šla v Žirovski vrh k nekemu možaku, klicali so ga Polonkar, ki se je spznil na te stvari. Ta ji je dal košček kruha, v katerega je prej nekaj mrmral, potem naj bi ga dali svinji, da bi ga pojedla in bi pozitivno učinkoval na njeno obnašanje. Dotični gospodar mi je povedal, da so tako storili in učinek je bil res pozitiven. (Možakar v Žirovskem vrhu je bil **Matija Kavčič – Polonkarjev Matic**. Njegove sposobnosti "zagovarjanja" mi je potrdil tudi njegov sedaj živeči vnuk Marko Kavčič.)

ROKODELSTVO

Rdeča nit življenja v preteklosti je gotovo bilo tudi rokodelstvo. Poleg hrane, obleke, obutve, strehe nad glavo, je bilo za življenje nujno potrebno še nešteto orodij in pripomočkov. Treba je zelo pozitivno oceniti vsestransko znanje ljudi že takrat, kako so znali marsikaj kvalitetno, lepo, uporabno in obstojno izdelati. Kakor dandanes obstaja pretok znanja in informacij, vedno so evropski narodi z razvojem malce pred nami, ravno tako zgodovinarji opisujejo že v starejših časih, pod nemško in avstrijsko oblastjo, dotok znanja iz teh dežel. Slovenci smo vedno zelo učljiv narod in smo tudi v starejših časih učinkovito osvajali vse znanje. Zgodovinarji navajajo, da je sicer tudi takratna oblast zelo podpirala širjenje rokodelskega znanja pri svojih podložnikih. Tako med reformami avstrijske cesarice Marije Terezije najdemo organizirano

pospeševanje rokodelskega znanja tudi pri kmečkem prebivalstvu z namenom, da bi le-to izkoristilo tudi zimski čas za izdelovanje različnih izdelkov. Viške teh izdelkov so prodajali ali izmenjavali po sejnih. V času loškega gospostva je Škofja Loka veljala za najrazvitejše obrtno mesto na Gorenjskem, verjetno tudi zaradi svoje zemljepisne lege (prometna – tovarna, povezava na Primorsko.) Državna oblast si je v končni fazi od razvitejše obrti obetala tudi več dohodka v državno blagajno. Na področju ostalega izobraževanja sta v Ljubljani v tem času delovala dva moža: Janez Giel, ki je poučeval o poljedelskih veščinah, in jezuit Gabrijel Gruber, ki je širil znanja tehnične narave.

Ljudje na podeželju so bili sposobni izdelati vse izdelke, ki so jih rabili za vsakdanje življenje. Kaj vse je bilo potrebno izdelati? Vse za gradnjo stavb, žgati apno, zidati, kuhati oglje, tesati, narediti stavbno pohištvo, pokriti streho s slamo. To so bili zidarji, krovci, mizarji. Posebna pomembna obrt je bilo kovaštvo. Kovači so bili pravi mojstri svojega dela. Za takratne čase je bilo kovaštvo, lahko bi rekli, kompletna ponudba na "kovinarskem" področju. Pri izdelavi večine orodij, ki so jih takrat uporabljali, je bil udeležen kovač. Ročno so kovali tudi vse vrste žebeljev. Ustno izročilo, pa tudi nekaj pisnih virov, pove, da je po naših krajih večina gruntov imela svojo kovačijo in kovača.

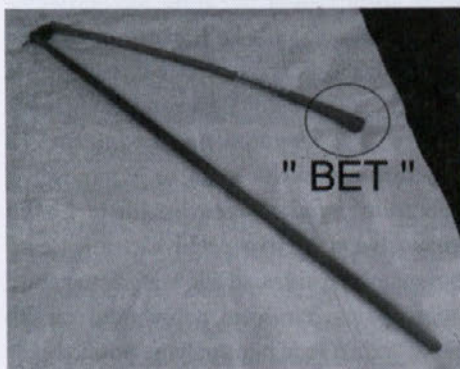

*Ključavnica, mojstrsko delo kovača.
Foto Janko Rupnik.*

Neposredno s kovaštvom je bilo povezano kolarstvo – izdelovanje lesenih delov vseh takratnih prevoznih sredstev, vozov, sani in vprežne opreme. Mojster s tega področja se je imenoval "kolar", star izraz "bognar". Ne smemo pozabiti na izdelovalca konjske vprežne opreme (komatov) – sedlarja, rekli so mu "zokler". Pomembne obrti so bile

Iz zgodovine

strojenje usnja, izdelava obutve, platna in obleke, vsakovrstne lesene in lončene posode, žlic in še bi lahko naštevali. Ciklus letnih časov v naši geografski legi je človeku vsilil tudi določen ritem življenja, po katerem se je moral ravnati. V poletnem času je večina ljudi delala kmečka dela, treba je bilo pridelati živež in se pripraviti na zimo. Seveda je nekatere obrti bilo treba opravljati vse leto: mlinarji, strojarji, kovači, ki so običajno imeli le malo zemlje, so se preko celega leta ukvarjali z obrtniškim delom s svojega področja. Že takrat so si ljudje znali razporediti delo, da je vsak preživel in da je bil skupni učinek najboljši. Za poletjem je prišla zima in dela zunaj ni bilo več. Če zima ni bila prehuda, so dobri gospodarji na gruntih tudi pozimi organizirali opravljanje raznih del, predvsem dela v gozdovih.

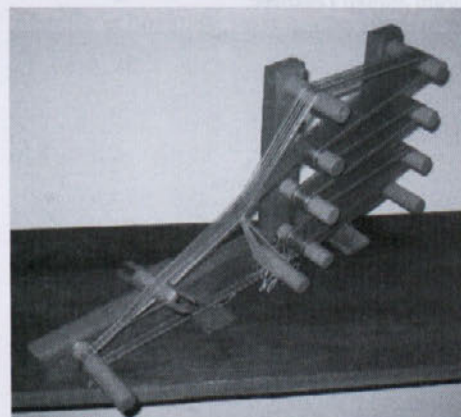
‘Cepec’, rekli so mu tudi ‘cep’. Preprosto orodje za ročno omlatenje žit (predhodnik mlatilnic za žito ali sedanjih sodobnih žitnih kombajnov). Snope posušenega žita so razprostrli po lesenem podu in z udarci ‘cepca’ ločili žitno zrnje od slame. ‘Bet’ se je okrog toporišča lahko vrtel, tako da ga je ‘mlatič’ nekako vrtel v krogu mimo svoje rame in udarjal po snopu. ‘Mlatil’ je lahko en sam ali več ‘mlatičev’, seveda so morali ujeti medsebojni ritem. Stari ljudje so vedeli povedati, da je bilo lepo poslušati udarjanje ‘cepcev’, kadar so mlatili trije ali štirje ‘mlatiči’ istočasno. Foto Janko Rupnik.

Ker so žito mlatili še ročno s cepci, se je mlatev zavlekla tudi v zimo za tista žita, za katera mlatev ni bila tako nujna. Seveda so pšenico vedno takoj omlatili, da je bil kruh. Hlapci in dekle so tudi znali opravljati razna enostavna rokodelska dela, ženske so predle, pletle – ‘štrikale’, moški so tudi mizarili, kar je bil kdo sposoben delati, da je bil tudi zimski čas izkoriščen. Ljudsko

izročilo našega kraja pove, da so na enem od gruntov v Zavratcu ‘posli’ pozimi tudi klekljali. Ko so se začele pojavljati manjše samostojne domačije, ki niso nudile pogojev za popolno preživetje ob njihovem imetju, je bilo običajno in tudi nujno, da so domači znali opravljati eno ali več rokodelskih opravil, kar jim je olajšalo preživetje. V župnijskih zapisih – poročnih knjigah, kjer je župnik ob poroki zapisal tudi stan ženina, je bil kdaj zapisan tudi njegov rokodelski poklic. Ta podatek je vedno sovpadal z bajtarskim stanom.

Statve, vir: medmrežje. Naprava za ročno tkanje platna. Širina stkanega platna je znašala približno od 70 do 80 cm. Sistem tkanja je potekal nekako tako: Za navedeno širino je bilo vzdolžno napetih niti; polovico spodaj, polovico (vsaka druga) zgoraj. Tkalec je v roki držal motek – ‘čolniček’ z navito nitjo, ki ga je prečno pretaknil med spodnjimi in gornjimi nitmi, nato je s pomočjo nožnega vzvoda vzdolžne niti med sabo zamenjal in ponovil pretikanje. Med spodnjimi in zgornjimi nitmi je imel tudi palico, s katero je potlačil pretaknjeno nit, da je bilo platno trdno stkano.

Tkanje sistem, vir: medmrežje. Fotografija prikazuje način prepletenih niti in pretikanje ‘čolnička’ s prečno nitjo.

Za naš kraj in okolico najdemo vpisane mlinarje, krčmarje – ‘birte’, strojarje,

‘streharje’ – krovce – mojstre za slamnate strehe, krojače, čevljarje. Po svojem spominu bi za naš kraj napisal še dve mojstrstvi. Janez Remic, ‘Ajzže Lovretov’, z Lovretovega griča nad Zavratcem je izdeloval vse vrste lesenih žlic. Božič Matevž, domače ime ‘Ceglar’, pa je poleg svojega znanja izdelave cementne strešne opeke znal z žico oplesti okrogel lončen model za peko potice. Tak velik model (domač izraz – ‘modu’) je zaradi neprestanega izpostavljanja visokim temperaturam rad počil, zato so ga gospodinje dale oplesti, dokler je bil še cel. Matevž pa ga je tako mojstrsko opletel, da je trdno stal skupaj, četudi je bil počen. Opleten je bil po sistemu klasične žične mreže. Pri opisovanju teh večšin ne smemo pozabiti na ostale prebivalce naših krajev, od katerih je velika večina znala izdelati kateri koli izdelek. Večina moških je znala opravljati preprosta mizararska dela, izdelati kmečko orodje, leseno posodo, plesti košare in koše, skoraj vsaka ženska je znala presti volno ali predivo na kolovratu, nekateri pa so bili tudi prav univerzalni v svojih znanjih.

Lesene vile, ki so jih uporabljali za spravilo sena. To orodje se je uporabljalo do nedavnega in bi ga še dandanes našli pri kakšni domačiji. Foto Janko Rupnik.

V letih okrog 1890 smo v Zavratcu imeli tudi kamnoseka – ‘štancarja’. Za konec bi bilo mogoče potrebno zapisati še nekaj splošnih stvari o življenju v preteklosti. Čeprav bi morda mislili, da je bilo kmečko prebivalstvo neuko, temu ni bilo tako. Res je sicer, da so imeli način življenja povsem drugačen. Danes se lahko marsikdo temu čudi, vendar so bili ljudje zelo iznajdljivi prav na vseh področjih. Bodisi v stavbarstvu, izdelovanju orodij, oblek, obutve. Znali so upoštevati prav vse naravne zakonitosti, da so vedno dobili idealne rezultate svojega dela. Narava je bila do njih preveč neizprosna, da bi si lahko privoščili napake v svojem načinu življenja. Morda danes niti ne poznamo marsikatere metode pri kakem

Iz zgodovine

delu. Kako vzdržljiva so stara ostrejša pri stavbah, namesto žice so uporabljali naravne materiale – "zvite enoletne leskove palice".

Leskovo šibo so ročno zvali v radialni smeri, da se je les po dolžini razslojil, takega je bilo možno kriviti in oblikovati na vse načine.

Uporabljali so jih največ pri vprežni opremi in vozovih. Na fotografiji je volovski dvojni jarem, ki je s "stremenico" pritrjen na oje voza. Foto Janko Rupnik.

Mizar, kolar in kovač so bili sposobni narediti vsa orodja za kmečka, hišna opravila in stavbno opremo. Vse surovine so našli v naravi, jih znali uporabiti, le hrano je bilo potrebno pridelati, poskrbeti za obleko in obutev.

VOJAŠKE SLUŽBE

Ena od velikih nadlog prebivalstva so bila vojskovanja in tudi vojaške službe. Zgodovinski podatki povedo, da so se vojskovanja med narodi vrstila že ves srednji vek ter se nadaljevala v polpretekli in novejši čas. Tako niso zaobšla tudi prebivalstva v dobi vladanja loškega gospostva in pozneje državne avstrijske oblasti v naših krajih.

Najprej o Turkih. Turki so se na Slovenskem pojavljali v večkratnih časovnih obdobjih. Pustošenje oziroma pohodi turške vojske so se dotaknili tudi naše okolice. V zvezi s tem imamo kar nekaj pisnih virov. V Knjigi "Ledinska kronika" je kar nekaj opisov ropanja turške vojske v okolici Ledin in Žirov, sicer bolj v obliki ljudskega izročila, je pa navedena približna letnica 1475, 1476, kar se ujema s podatki iz drugih pisnih virov. O turških vpadih na Logaškem v letih 1496–1498 najdemo opisano tudi v knjigi Moj mali veliki Novi svet, avtorice Tilke Jerič. Zgodovinar Josip Gruden pa opiše pot Turkov nazaj iz Gorice čez Črni Vrh v Žiri v loško, polhograjsko in logaško okolico.

Zelo zanimive in za naše kraje kar natančne podatke poda tudi vsebina knjige Knjiga hiš na Žirovskem, ki zajema podatke iz urbarjev Loškega gospostva. Navaja, da so Turki ropali in požigali tudi po žirovski in hlevnovrški županiji in našteje tudi takrat obstoječe hube – kmetije, ki so bile požgane. V hlevnovrški županiji, pod katero je spadal Zavratac, je omenjena tudi požgana kmetija kmeta "Rasnosnika". - Po urbarskih podatkih to kaže na kmeta iz Zavratac iz leta 1501, pri sedanjem Možinatu.

Franc Remic – Možinatov starejši, z vojaškimi odlikovanji, ki se je za cesarja, še pred prvo svetovno vojno, vojskoval v Bosni. Fotografijo hrani Stanko Leskovec.

Franc Remic – Možinatov, mlajši. Fotografijo hrani Stanko Leskovec.

Prebivalstvo se je proti Turkom branilo na vse mogoče načine. Prva je bila signalizacija s kresovi po visokih hribih, kjer so prav v ta namen imeli pripravljene grmade lesa in dežurnega opazovalca, da je takoj prižgal ogenj, čim ga je opazil na drugem, za to določenem hribu, kar je pomenilo bližanje turške vojske. Ljudje so se pred Turki zapirali v cerkve, v takih primerih so tudi graščaki ponudili svojim podložnikom zatočišča na utrjenih gradovih, kjer so se lažje upirali turški vojski.

Ljudje so v namen obrambe gradili na težje dostopnih krajih utrdbe – tabore. V zvezi s tem imamo spet zanimiv podatek za Zavratac. Zgodovinar Gruden našteje take tabore po Notranjski, med njimi tudi tabor v Logatcu, tabor pri Zavratacu in tabor v Žireh. Kot zavetišča pred Turki so ljudje uporabljali tudi naravna skrivališča – podzemeljske jame. Po Valvasorju Gruden zapiše dobesedno: »Med najzanimivejše (tabore) pa spadajo tako zvane "Matjaževe kamre" pri Zavratacu nad Logatcem. Ta prostorna in skrita jama se je zapirala z železnimi vrati. Napravilo jih je Loško gospostvo v varstvo prebivalstva.« Če se povrnemo v tisti čas, so bile Matjaževe kamre dobro skrite v zaraščeni, neprehodni soteski, skozi katero še ni bilo speljane poti.

Kot laik na področju jamarstva sam Matjaževih kamr podrobneje ne poznam. Dr. Mihevc Andrej, slovenski jamar, ki je Matjaževe kamre natančno raziskal, potrjuje, da je v nižjem predelu le-teh tudi vodni izvir. Kot take so bile idealno skrivališče in zatočišče za takratne prebivalce pred Turki.

Obramba prebivalstva proti Turkom je imela vsebinski smisel za obstoj prebivalstva na rodni zemlji, niso pa imele smisla za prebivalstvo vojne, ki so se dogajale na tujih tleh, pa so se jih morali naši fantje udeleževati v službi za obstoj avstrijskega cesarstva. Zgodovinarji pišejo, da je Avstrijska cesarica Marija Terezija v prvih letih svojega vladanja imela veliko vojn v zvezi z ohranitvijo svojega cesarstva. Prva v zgodovini je uvedla vojaški nabor in tudi poseben vojaški davek v denarju. V ta namen je dala natančneje popisati imetje podložnikov (izdelava terezijanskega katastra), v zvezi z obveznim naborom pa je uvedla (v prejšnjih številkah Oglarja) že omenjeno štetje prebivalstva.

Iz zgodovine

Janez Kogovšek – Svetlikov. Fotografijo hrani Mirko Kogovšek.

Če upoštevamo dejstvo, da večina moških ni marala vojaške službe, je bilo to služenje vojske dokaj krut poseg v življenje ljudi. Takrat je bila vojaška služba namreč še dosmrtna. Zaradi tako strogih vojaških obveznosti so se mladi moški izogibali vojaškemu služenju in se v času naborov tudi

Franc Jereb – Sopovski. Fotografijo hrani Mirko Jereb – Sopovt, Rovte.

skrivali pred oblastjo po gozdovih, dokler niso bile vojne enote številčno popolne in se je nabor končal. (Iz tega so nastale zgodbe o rokovnjačih, možeh, ki so tudi dalj časa živeli po gozdovih, da so se izognili naboru.) V vojsko so pobirali le postavne fante, določena je bila tudi minimalna višina moža, rekli so ji “vojaška mera”. **“Vojaške službe so bili oproščeni duhovniki, uradniki, zdravniki, meščani, rudarji, trgovci in drugi. Vsak zemljiški gospod je imel pravico oproščati od vojaštva in je to svojo pravico tudi mnogokrat zlorabljal, ker je oproščal plemiče in bogataše, siromašnim staršem pa nemalokrat jemal edine sinove. Tako se je zgodilo, da so skoraj le kmečki sinovi in dninarji služili za vojake”** (dobeseden navedek iz knjige ZSN).

Naštel bom nekaj podatkov o državnih vojaških ukrepih, ki jih podaja medmrežje. **1754. leta se začelna prvo štetje prebivalstva in hiš zaradi vojaške obveznosti, na vsakih 150 hiš en vojak. Med vojaškimi obvezniki so bili moški med 17. in 40. letom starosti. Vojaška služba je bila dosmrtna ali do težje invalidnosti.**

1771. leta je bila v Avstriji je uvedena splošna vojaška obveznost do zapolnitve vseh vojaških formacij.

1802. leta so vojaško službo omejili na obvezno služenje od 17. do 40. leta starosti,

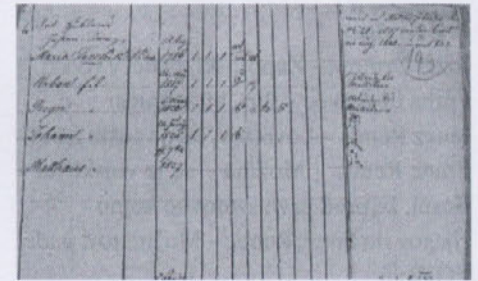
s tem da je bilo obvezno v pehoti služiti 10 let, v konjenici 12 let in v topništvu 14 let. 1845. leta je služenje v vojski skrajšano na 8 let.

Tu sem se kar malo oddaljil od našega kraja. Sprehajali pa smo se v času po letih 1760–1770, v času vladanja cesarice Marije Terezije, gotovo pa ta dogajanja niso zaobšla tudi našega kraja in okolice. Kar star zapis, ki pove, da so tudi iz našega kraja bili cesarski vojaki, sem našel v družinskih listih zavraške župnije, kjer je župnikov zapis za dva sinova Marije Trček, ki je vpisana kot gostač na gruntu Johana Remica, Zavratac 4, pri Možinatu, in naprej njena sinova:

Militar – Urlaub 1842 L

Gregor, roj. 6. marec 1820; v opombi napisano **Militar – Urlaub 1841 L**

Zapis župnika v nemškem jeziku navede vojaščino – **Militar**, naprej je zapisana tudi letnica vojaškega dopusta – **Urlaub**.

Star zapis, ki nam pove, da so bili fantje iz naših krajev cesarski vojaki že sredi devetnajstega stoletja. Arhiv župnije Zavratac.

Franc Lazar – Nivarjev. Fotografijo hrani Jože Jereb – Rovte.

Jakob Gantar – Rupnkovov – starejši. Fotografijo hrani Rado Gantar.

Iz zgodovine

Da so bile te službe še pred prvo svetovno vojno res dolgotrajne, se spomnim še iz marsikaterih pripovedi starejših ljudi, ki so povedali, da so njihovi očetje služili kar celih osem let skupaj. V prvi svetovni vojni in pred njo se je vojskovalo za cesarja kar nekaj mož iz Zavrata in Potoka. Starejši se nekaterih še spomnimo. O njih je ohranjenih tudi nekaj vojaških fotografij. Naštel bom tiste, za katere mi je uspelo izvedeti.

Iz Potoka:

Anton Kogovšek – Mravljišk

Janez Leskovec – Maloviški, padel v Galiciji

Janez Kogovšek – Svetlik

Franc Bogataj – Urbanov, bil ranjen v Galiciji, potem bil premeščen na soško fronto, kjer je delal na vojaški žičnici

Lojze Bogataj – Urbanov, padel v Galiciji

Pavel Bogataj – Urbanov, padel v Galiciji

Jakob Ipavec – Apajtar, (spada pod Medvedje Brdo), bil na soški fronti

Iz Zavrata:

Jožef Drmota – Zapotoški, padel v vojski

Franc Leskovec – Birt, bil bolničar

Janez Remic – Lovretov, bil na soški fronti

Franc Remic – Možina – se je vojskoval v Bosni, že pred prvo svetovno vojno

Njegov sin Franc Remic – Možinatov, padel v Galiciji

Jakob Gantar – Šoštar

Jože Gantar – Slabetov. Verjetno so fotografije vojakov najstarejše fotografije ljudi iz naših krajev. Vojaška tehnika vedno kot prva uporablja vse napredke tehnike, tako so gotovo tudi prvi uporabljali fotografiranje. Fotografijo hrani Franc Gantar.

Matic Mivšek – Česmelev, bil skupaj s Šoštarjem, ki je bil v vojni ranjen, mu pri tem pomagal in mu tako rešil življenje

Jakob Gantar – Rupnik

Franc Lazar – Vrhovski

Matevž Ipavec – Iz Grabna (domačija – pozneje "Pri Angeli"), padel v vojski

Jakob Kavčič – Matjaž

Jože Gantar – Slabetov, padel v vojski

Franc Lazar – Nivarjev, padel na Madžarskem

Franc Kogovšek – Lomar, bil v Puli

Franc Jereb – Sopovski

Anton Leskovec – Žnidarjev

Gotovo so bili še drugi iz naših krajev. Ti preživeli udeleženci prve svetovne vojne so marsikaj pripovedovali o vojnih dogodkih, obujali spomine, posebno ko so se srečali "vojaški kameradi". Ob kozarcu vina je bilo povedanega še kaj več, kot se je resnično dogajalo. Pozneje pod italijansko okupacijo pa so se začele redne vojaške službe naših fantov, v katere so bili vzeti vsi, ki so ustrezali vojaškemu predpisu, v mirnem čas pa je bil rok služenja tudi veliko krajši. Druga svetovna vojna pa je že mlajša zgodovina.

PRENOS INFORMACIJ

Danes imamo nešteto tehnik za prenos informacij. Kako je to delovalo včasih? Po glavnih prometnih poteh naše dežele je že dolgo časa delovala pošta s poštnimi kočijami. Novice so prenašali tudi ljudje, ki so tovorili blago od morja v notranost dežele in nazaj. Druga oblika izmenjave novic so bili trgovski sejmi po večjih naseljih. Stari zgodovinski podatki nakazujejo, da so pri poselitvi slovenskega ozemlja tudi s strani nemškega prebivalstva ti priseljenci prinesli tudi veliko splošnega znanja v naše kraje. Med prvimi lastniki kmetij ob organizirani poselitvi naših krajev je bilo veliko nemško govorečih prebivalcev. Prav gotovo je to priseljevanje prineslo tudi novosti med slovenski narod.

Blaznik opisuje tlako podložnikov z vsega gospostva na loškem gradu, spet možnost prenosa novic in znanja. Iz ljudskega izročila vemo in ko beremo stare povesti naših pisateljev, v njih zasledimo tudi berače – stalne popotnike brez lastnine, ki so vse

življenje popotovali iz kraja v kraj, prosili za hrano, istočasno pa prenašali novice. Ko se je tak popotnik ustavil v kaki vasi, so bile najprej na vrsti novice, ki jih je prinašal s sabo. Vedno so ljudje takega prišleka najprej vprašali, kakšne novice prinaša, in prav v ponos mu je bilo, da je vedel čim več povedati. Na osnovi naštetega lahko rečemo, da so se novice, znanje in novosti verjetno dobro prenašale na preprost način. Da je bilo življenje ljudi zelo odprto tudi na sosednje oddaljene kraje, kažejo tudi zapisi porok, kjer se vidi, da so se poročali iz naše fare v Idrijo, Žiri, Gorenjo vas, Lavrovec, Rovte, Zaplano, Logatec, Col in še bi lahko našteval.

Ta sestavek nima kdove kako veliko dokumentarne zgodovinske podlage, veliko je napisanega na osnovi ljudskega izročila. Ljudsko izročilo se sicer lahko marsikdaj zmoti, ko gre za številke, najsi bo letnice ali rodovne podatke. Pri splošnih podatkih ali raznih dejstvih, ki so označevala preteklost, pa se lahko v veliki meri opiramo na tak vir podatkov. Poskušal sem prenesti na papir tudi po spominu iz pripovedovanja naših starejših, tudi že pokojnih sovaščanov in okoličanov, ki so v svojih otroških letih še poskusili star način življenja.

Posel – hlapec dekla, pastir

Anestetik – sredstvo za omamljanje

Bet – gibljivi del "cepca"

Mlatič – oseba, ki je s pomočjo cepca mlatila žito

Galicija – Sedanja Poljska

Vojaški kamerad – vojni tovariš

Viri: medmrežje

Josip Gruden: Zgodovina slovenskega naroda - ZSN

Tilka Jerič: Moj veliki mali Novi svet

Janez Jelenc: Ledinska kronika

ARS Slovenije – enota v Idriji

Župnijski arhiv Zavratac

Pogovori s krajanji Zavratac in Potoka

Janko Rupnik

Poezija

V tej številki objavljamo tri pesmi Simona Gregorčiča

MAVRICA

Biserna lestva se vzpenja v oblak,
spušča se onkraj na zemeljski tlak,
mavrica pisana, božji prestol.
Angeli hodijo gor in dol,
zlate kropilnice v rokah drže,
zemljo prežejno hlade in pojé.
Gori na stolu pa Večni sedi,
kapljici vsaki on srečo deli:
pade na polje – rodi zelenjad,
kane na drevje – obilen dá sad,
kaplja na njivi – dá žito zlató,
kaplja na trti pa – vince sladkó.
Sreča se spuščá na sleherno stvar,
kadar zaliva nebeški vrtnar.

KUPA ŽIVLJENJA

Pod tabo pekčl in nebo nad teboj,
a zemlja visi med obema
in gori in doli zajema
ti kupo življenja kipeči napoj:
zdaj bôli pekla, zdaj veselje neba,
pogosto pa vmes!
Glej, to ti je res usoda svetá!
Kedor je možak,
strupene se kupe ne brani,
sladké se nikdar ne upijani,
no vedno ostane enak,
in vedno ohrani
si pokoj sladák!

TI VESELO POJ

Le zelëni, senčni gaj,
dúhti nad menoj:
jaz kot list uvel sedaj
mrjem pod teboj.

Kaj ti, drobni ptiček, dem:
le veselo poj!
Poj, četudi jaz sem nem,
stari znanec tvoj!

Ti lahkó imaš srcé,
in lahkó perut,
nič ne veš, kaj je gorjé,
kaj obup je ljut.

Radostno, krepkó žgoliš
vrh zelenih vej,
vedno v cvetju le živiš,
srečen si vselčj.

Ko si v južni zletel raj,
bil je gaj zelen,
ko priplaval si nazaj,
spet je pomlajen.

Meniš pač, da lanski list
dom ti spleta še,
in da jaz sem vedno tist,
ko zdaj leta še!

Ti ne veš, da zimski čas
cvet je naš umrl,
ne, da je življenje mraz
to srce mi strl.

Toda, ptiček, kaj zato,
če umiram jaz?
Kaj, če cvetje prelepo
vzel je zimski mraz?

Glej, zelen je znova gaj,
sončno je nebo,
zemlja cvete kot nekdanj
živo in lepó.

Le skoz jasni zrak, moj ptič,
pa skoz senčni gaj,
kaj bi motil te listič,
suh in mrtev zdaj?

Kaj ti mari, če molči
stari znanec tvoj?
Srečen bodi, ptiček, ti
in veselo poj!

BIOTSKA PESTROST NA TRAVNIKU

V okviru projekta eko šole, katere zastavo smo pridobili lani, letos nadaljujemo z dejavnostmi in mednje sodi tudi naslednja raziskovalna naloga **BIOTSKA PESTROST NA TRAVNIKU**, ki smo jo učenci izvedli na travnikih v okolici Zavrataca.

K temu raziskovanju nas je spodbudila stara fotografija z letošnjega koledarja, ki ga je izdalo KD Zavratac, prikazuje pa že starejše učence na travniku pred šolo, bogato posutem z različnimi cvetovi, kar se kljub črno beli fotografiji odlično vidi. Travniki so bili neprimerno bolj poraščeni z raznovrstnimi cvetlicami, česar na žalost ne opazimo v današnjih časih. Sklenili smo ugotoviti prisotnost določenih vrst cvetlic, ki rastejo na naših travnikih, in jih tudi poimenovati, ter vzporedno ugotavljati vzroke izginjanja. Učenci smo v parih raziskovali različna travnata rastišča ter na manjšem področju prešteli vse vrste cvetlic, ki tam rastejo. Pomagali smo si s tabelo z navedenimi cvetlicami, v katero smo zabeležili vrsto rastline, ki smo jo na tistem območju opazili. Cvetlice smo predtem skupaj poimenovali, novo neznano vrsto pa skupaj poiskali v strokovni literaturi. Potem smo primerjali rezultate in jih glede na prisotnost cvetlic na travniku razporedili v tri skupine; pozno košeni travniki z raznovrstnimi cvetlicami, travniki – pašniki z ripečo zlatico in zgodaj košeni travniki z regratom.

Naše ugotovitve so naslednje:

Na travnikih v okolici Zavrataca lahko v tem letnem času (prva polovica junija) opazite naslednje cvetlice, razvrščene po barvi v tri skupine:

Modre, vijolične, roza: travniška kadulja, travniški glavinec, jetičnik, dlakavi skrečnik, kukavičja lučca, njivsko grabljišče, razprostrta zvončnica, repuščevolista zvončnica, navadni gadovec, krvomočnica, materina dušica

Rumene: regrat (lučke), ripeča zlatica, kozja

brada, navadna nokota, ranjak, podlesni črnilec, ozkolistni škrobotec, vrbolistni oman, škrbinka, navadni lapuh, dimek, svinjak

Bele: ivanjščica, marjetica, navadna pokalica, navadni dežen, rman

Travnikov, ki bi bili gosto posejani z rožami, je zelo malo. V glavnem so to robovi ali travnate površine, ki se običajno kosijo dosti pozneje, ko je travnik že dozorel in rastline odvržejo seme. Na teh smo opazili skoraj vse zgoraj naštetе rože.

Na travnikih, ki se najprej pokosijo, razen regrata ni bilo rož. Prevladujejo trave. Ker se travnik pokosi preden rastline zacvetijo in dozori seme, se z zgodnjo košnjo te rastline počasi izločujejo.

Na pašnikih prav tako ni bilo zaslediti več vrst rož. Razraščča se ripeča zlatica, ki je živina ne poje. Spet pa je prisotnost cvetlic na teh odvisna od časa paše – pred ali po cvetenju rož.

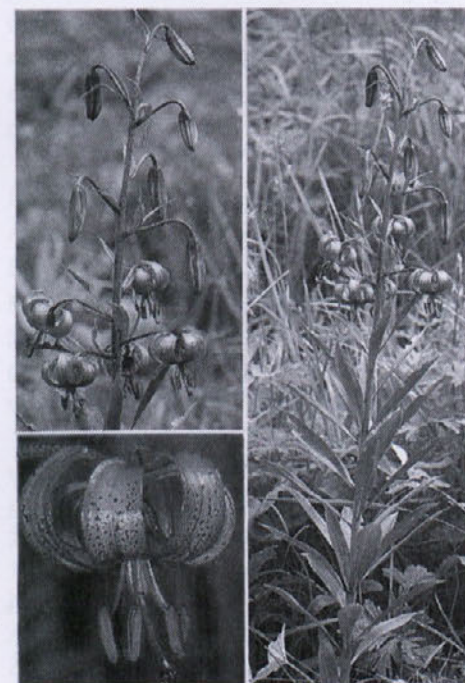
Ugotovili smo, da veliko rož izumira. Vzroki izumiranja so: prehitra košnja, izsuševanje močvirja npr. močvirska logarica, ki raste na močvirskih travnikih. Zato smo veseli vsakega travnika, kjer nas rože še razveseljujejo s svojimi barvami.

Med izvajanjem dejavnosti smo postali pozorni tudi na dve zelo redki cvetlici, ki lahko iz naše okolice izgineta, če ne bomo dovolj pozorni.

Maruša Rejc, Maša Menegatti, Larisa Bogataj, Gaja Kuščer, Robi Kogovšek, Mitja Kogovšek, Marcel Tušek, Jakob Pintar, Ana Bogataj, Žiga Menegatti, Karla Pintar

NAVADNI GADOVEC smo opazili samo na treh mestih, v robovih ob cesti.

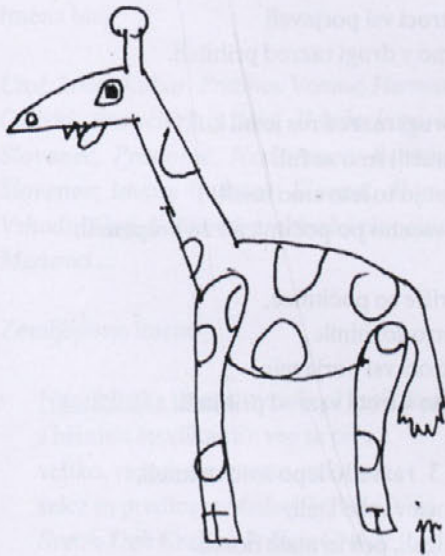
ZLATI KLOBUK ali **TURŠKI NAGELJ** je trajnica, ki jo opazimo med grmovjem, pogosto tudi ob cesti, v bukovih gozdovih. Zraste visoko od 50 do 100 cm. Ime je rastlina dobila po zlato rumeni luscasti čebuli. Steble je pokončno. Kratko vejicasti listi se razraščajo v spodnjem delu v isti ravnini (6 do 8), zgornji pa so razporejeni v spirali, običajno po eden. S stebela visi do 3 – 10 roza cvetov. Venčni listi se med cvetenjem zavijajo nazaj, da prašniki molijo ven.

ZAKAJ-ZATO

ZAKAJ IMA ŽIRAF A DOLG VRAT?

- ker jo je v glavo brcnil Chuck Norris
- ker je pojedla žleb
- ker si ga je pretegnila

Ne, tudi to niso pravi odgovori. Dolg vrat ima zato, ker se je v preteklosti prila godila življenju v savani. Tako lahko doseže listje visoko na drevju.

ZAKAJ IMA KAMELA GRBO?

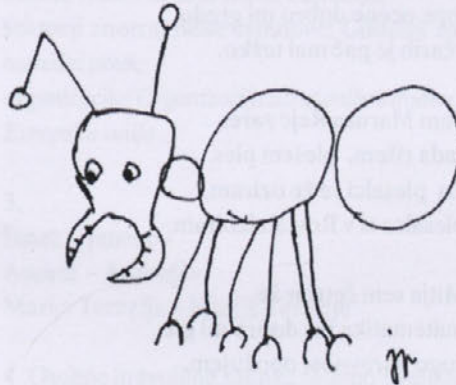
- ker ima priraščeno sedlo
- ker sta nanjo padli skali in ima buški
- ker je shujšala v sredino hrbta

To so sila zanimivi odgovori, a ne pravilni. Kamela ima grbo zato, ker v njej shranjuje vodo.

ZAKAJ MRAVLJE GRIZEJO?

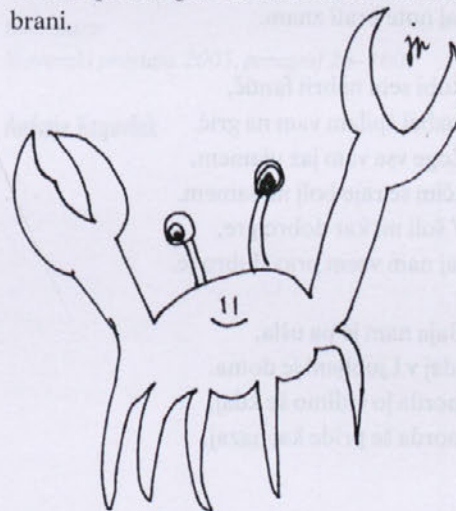
- ker si s tem brusijo zobe
 - da ugriznejo znanstvenika, ki ji preučuje
 - da lahko prestrašijo slona, žirafa
- Ne, to niso pravi odgovori. Mravlje grizejo zato, da se branijo ali ulovijo plen.

ZAKAJ IMA RAK KLEŠČE?

- ker je po poklicu krojač
- ker hoče biti najstrašnejša žival na svetu
- ker se rad smeji ljudem, ki jih uščipne v zadnjico

To niso pavi odgovori. S kleščami lovi in se brani.

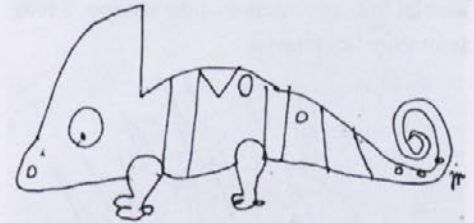
ZAKAJ SE KAČA PLAZI?

- ker čisti tla
 - ker vadi trebušni ples
 - ker ima rada vsakodnevno masažo
- Tudi ti odgovori niso pravilni. Kača nima nog, zato se premika tako, da se plazi.

ZAKAJ KAMELEON SPREMINJA BARVO?

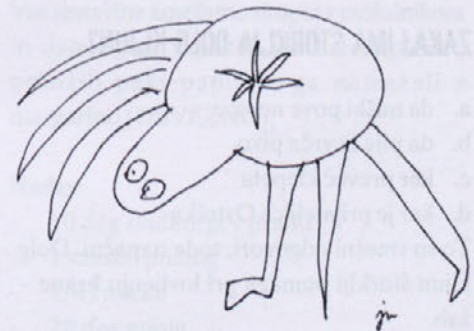
- ker je dobil živčni zlom
 - ker ima vročino
 - ker je v sorodu s semaforjem
- Kameleon se s spreminjanjem barve prikrije, v barvo pa tudi sporoča svoje počutje.

ZAKAJ PAJEK SPLETA MREŽO?

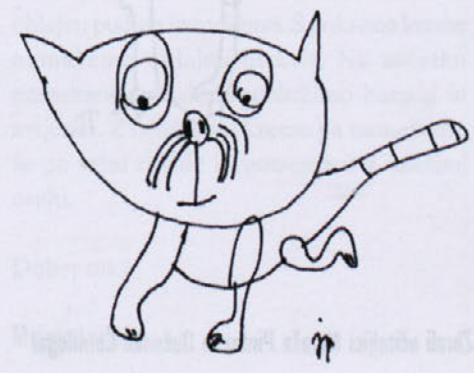
- tako si izdelava vetrokaz
- ker spleta tančico za nevesto
- ker ima rad urejeno stanovanje in si dela zaveso

Vsi odgovori so napačni. Z mrežo lovi plen, mrežo pa izdelava s pomočjo predilnih nogavic v zadku.

ZAKAJ MUCA PREDE?

- ker je pojedla čebelji panj
 - tako muca smrči
 - ker plete jopico za zimo
- Ne, to niso pravi odgovori. Mačka prede, kadar je zadovoljna in sita.

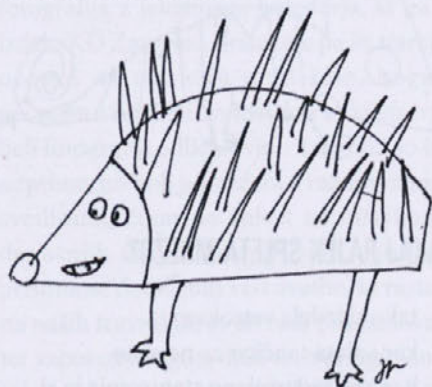

Šolske strani

ZAKAJ SE JEŽ ZVIJE V KLOBČIČ?

- a. to je miš, v katero so se započili zobotrebci
- b. ker misli, da je žoga
- c. ker je vesoljski krompir

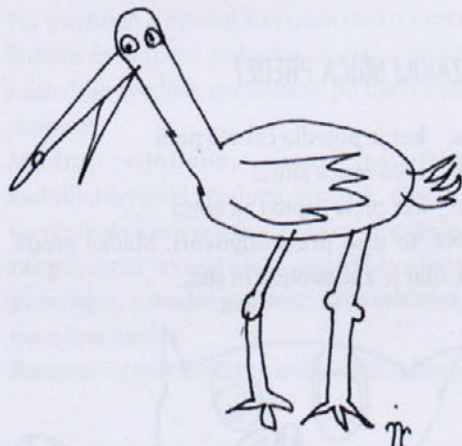
Ne, to niso pravi odgovori. Jež se zvije v klobčič in se spremeni v bodečo kepo. S tem se brani v nevarnosti.

ZAKAJ IMA ŠTORKLJA DOLG KLJUN?

- a. da miški pove novice
- b. da pije iz vrča pivo
- c. ker preveč klepeta
- d. ker je prijateljica Ostržka

To so smešni odgovori, toda napačni. Dolg kljun štorklji pomaga pri lovljenju hrane - žab.

TO SMO MI,
ČETRTRAJI

Sem Larisa Bogataj,
v Zavrattu je ful fajn,
lepe ocene dobro mi gredo,
včasih je pač mal težko.

Sem Maruša Rejc zares
rada rišem, plešem ples.
Za plesalci se že oziram,
plesalca si v Rovtah izbiram.

Mitja sem četrtar že,
matematika res dobro mi gre,
žogo naravnost obožujem,
nad šolo pa včasih že obupujem.

Sem Maša Menegatti,
tko se piše tut moj ati.
sem za vse hece vrste
in imam prav spretne prste.
Klavir igram,
saj note brati znam.

Robi sem nabrit fantič,
fuzbal špilam vam na grič.
Žoge vse vam jaz ujamem,
učim se raje bolj na samem.
V šoli mi kar dobro gre,
saj nam vsem prav dobro je.

Gaja nam je pa ušla,
zdaj v Ljubljani je doma.
morda jo vidimo še kdaj,
morda še pride kaj nazaj.

ODHODNI SPEV

Ko smo prišli v prvi razred,
smo reda se naučili.
Ko Maja je prišla,
smo vi zavpili,
tako smo se razveselili.
Ko prišla je ura poldne in še čez,
nam je rekla, konec za danes, čist res.

Prišle so počitnice,
hitro so minile,
otroci vsi porjaveli
smo v drugi razred prihiteli.

Drugi razred res je bil kul,
naučili smo se ful.
Tanjo to leto smo imeli,
a vseeno po počitnicah že hrepeneli.

Prišle so počitnice,
hitro so minile,
otroci vsi porjaveli
smo v tretji razred prihiteli.

V 3. razredu lepo smo se imeli,
poštevanko šteli,
migali, peli in malo noreli.

Prišle so tretje počitnice,
še hitreje so minile,
otroci vsi veseli
smo v četrti razred prihiteli.

Iz Idrije pridiral je dvakrat na teden teacher
Peter,
ki prodal nam je angleščine na meter.
V 4. razred za nami
prišli so prvi črvi,
zdaj predajamo jim ključ
za 5 pametnih buč.

Mi v Rovte zdaj gremo,
a skrbi na vse močno,
kako vam bo hudo,
ko nas več ne bo.
Pazite nase
in učiteljice vaše,
učite se skrbno,
da vam bo kot nam lepo.

PISANJE VELIKE ZAČETNICE

Z veliko začetnico pišemo:

1. prvo besedo v povedi,
2. lastna imena,
3. svojilne pridevke iz lastnih imen,
4. izraze spoštovanja.

1. *Pred zajtrkom popijem kozarec vode.*

2. Lastna imena delimo na

Imena bitij

Uroš, Lovro Kuhar - Prežihov Voranc, Herman Celjski, Frančišek Asiški, Rdeča kapica, Slovenec, Primorec, Neslovenec, Beneški Slovenec; imena ljudstev: *Slovani, Romi, Vzhodni Goti, Indijanci*; prebivalci planetov: *Marsovci ...*

Zemljepisna imena

- **Naselbinska imena** (naseljeni kraji, kraji s hišnimi številkami): vse se piše z veliko, razen: trg, mesto, selo, vas, selce in predloge: *Medvedje Brdo, Vrh Svetih Treh Kraljev, Polhov Gradec, Maribor, Novo mesto, Stari trg, Vrh pri Sveti Trojici, Kostanjevica na Krki ...*

- **Nenaselbinska imena**: prva beseda z veliko, druga, če ni kraj, z malo: *Švica, Bosna in Hercegovina, Velika Britanija, Združene države Amerike, Črna gora, Soča, Šmarna gora, Julijske Alpe, Logarska dolina, Niagarski slapovi ...*

Deli naselbinskih imen se ravnajo po nenaselbinskih: *Slovenska ulica, mestni log, Ulica Pohorskega* (vojaške organizacije pišemo z veliko) *odreda, Prešernov trg ...*

Stvarna imena:

prvo besedo pišemo z veliko začetnico: *Republika Slovenija, Slovar slovenskega knjižnega jezika*, časopisi: *Delo*; imena rubrik: *Pisma bralcev, Črna kronika*; imena prireditev: *Zlata lisica, Melodije morja in sonca*;

nagrade, poimenovane po ljudeh: *Prešernova nagrada, Borštnikov prstan*; stranke: *Slovenska ljudska stranka*; ustanove: *Klinični center Ljubljana, Gorenjska banka, Osnovna šola Ivana Cankarja*; sektorji znotraj neke ustanove: *Oddelek za razredni pouk*; organizacije: *Organizacija združenih narodov, Evropska unija ...*

3.

Janez - Janezov
Andrej - Andrejev
Marija Terezija - Marije Terezije

4. Osebne in svojilne zaimke pišemo z veliko kot izraze spoštovanja. Lahko jih pišemo tudi z malo.

Hvala za *Vaše/vaše* pismo.

Vljudno *Vas/vas* vabimo, da se udeležite proslave ob dnevu državnosti.

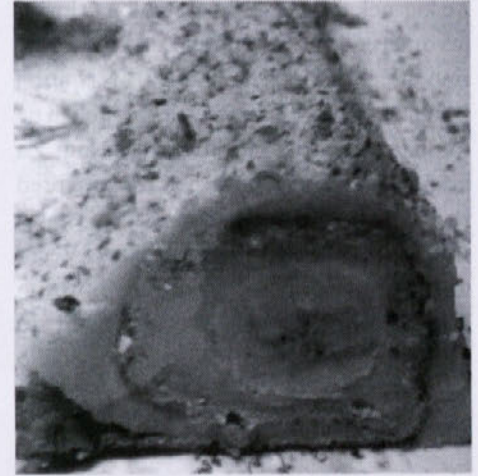
Zelo *Te/te* pogrešam.

Literatura:

Slovenski pravopis 2003, paragraf 26-160.

Andreja Kogovšek

BANANINA RULADA

Potrebujemo:

- 4 jajca
- 10 dag sladkorja v prahu
- 5 dag moke
- 5 dag mletih orehov
- sok polovice limone

Vse sestavine zmešamo skupaj z mešalnikom in damo peči v pekač, na katerega smo položili peki papir in ga namazali z margarino (OBVEZNO).

Nadev:

- 10 dag sladkorja v prahu
- 1 vanilin puding
- 1/4 l mleka
- 20 dag masla
- 2 banane
- rum

Za tako količino kreme je potrebno speči dva biskvita.

Puding skuhamo v mleku in ohladimo. V mešalniku penasto umešamo maslo, dodamo rumenjaka, sladkor v prahu in rum. Dodamo ohlajen puding in mešamo. S polovico kreme namažemo ohlajen biskvit. Na začetku namazanega biskvita položimo banani in zvijemo. Z ostankom kreme pa namažemo še po vrhu rulade in potresemo z mletimi orehi.

Dober tek!

Mateja Lazar

Razvedrilo in prosti čas

KRESOVANJE

Že kar nekaj let se tudi v Zavratcu pripravi prvomajski kres. S pripravo na kresovanje smo pričeli že v petek, 29. 4. 2011. Najprej smo posekali dve smreki, veje pa speljali na Rupnikov grič, kjer smo jih zložili na kup. Za hrano in pijačo smo poskrbeli v soboto pred začetkom prireditve. Na ta dan smo postavili šotor ter poskrbeli za razsvetlavo. Večer nam je popestrila glasbena skupina Thehillbillies. Kresovanje je trajalo do zgodnjih jutranjih ur. Obiskovalcev je bilo kar veliko in upam, da bo tako tudi naslednje leto.

Boštjan Kogovšek

VICI

Dirigent

Lojze se je prijateljem pohvalil, da je postal dirigent v operi, in prijatelja obiščeta opero, da ga vidita, kako maha s palico okoli sebe. Po predstavi ga vprašata: »Ali si res tako slabo dirigiral, da so te obmetavali z jajci in paradizniki?«

»No, saj so nekateri tudi ploskali,« se skuša izmotati Lojze.

»Ja, ampak samo takrat, ko te je kdo zadel!« mu odgovorita prijatelja.

Drog

Na cesti je pobalin srečal policista in ga vprašal: »Ali veste, kakšna razlika je med vama in tistim električnim drogom?«

»Kakšna?« vpraša policist.

»Tisti drog je zabit v zemljo, vi ste pa v glavo,« je hitro zinil pobalin in hotel uiti.

A policaj ga hitro zgrabi za ramo in ga vpraša: »Ali veš kakšna je razlika med teboj in tistim drogom? Tisti drog bo ostal tam, kjer je, ti pa boš šel z mano,« mu odgovori policist.

Opravilo

Umrla sta brata. Eden je šel v nebesa, drugi v pekel.

Ko sta se po več letih pogovarjala v onostranskem življenju vpraša prvi onega, ki je šel v pekel, kako se ima: »Jaz vsak dan naložim voziček drv in jih peljem do peči in zakurim.«

»Jaz pa moram čistiti zvezde, oblake pihati v vse smeri, vsako jutro moram sonce zbuditi, da ne zaspi,« našteva prvi brat.

»Zakaj pa imaš toliko dela?« se začudi drugi brat.

»Ni ljudi, premalo nas je v nebesih!« zastoka prvi brat.

Operacija

»Katerega pa bomo danes operirali?« vpraša kirurg.

»Tega domačina, ki je požrl teniško žogico,« mu je odgovorila sestra.

»Kaj pa tale možakar išče tukaj?« vpraša kirurg in pokaže na možkega, ki je stal poleg pacienta.

»Čaka na žogico, da bo lahko odigral tenis do konca!« mu odgovori sestra.

Spanec

Študent, ki je ponoči delal, da je imel za preživetje, podnevi pa študiral in obiskoval predavanja, je zadremal v predavalnici.

Profesor je stopil do njega in mu dejal: »Spiš med mojim predavanjem, kaj?«

»Hotel sem, pa govorite preveč na glas,« odgovori študent.

Olga Vehar

Med starima zakoncema

»Dragi, ali sem še vedno tako lepa kot pred leti?« Vpraša žena moža. »Seveda si, žena, samo da danes za svojo lepoto porabiš več časa,« pravi mož.

Teolog je poučeval mlade kaplane

Pridiga mora imeti lep uvod in jasen konec. Pa potrudite se, da bosta slednja dela pridige drug drugemu čim bližje.

Jože Lazar (Z. 16)

SUDOKU

4			2	7			
8	6		9		4	1	
		9	7	8			
6	2					8	7
			1	2	3		
		5	3		8		1 2
			5	6			3

Ali veste?

ALI VESTE?

Da je na cerkvenem koru veliko novega. Poleg predstavitev orgel je v teku tudi usklajevanje novega sedežnega reda pevcev, ki se jim obeta povečava pevskega polja.

Da imamo na koru, sedaj ko so orgle na počitnicah, najsodobnejši elektronski pripomoček za spremljanje pevskega zbor.

Kako postaneš Slovenec? Preplavaš Kolpo!

Podatki, ki jih zbirajo v okviru projekta Svit, so za območje idrijske občine zelo spodbudni in odražajo visoko raven odgovornosti naših prebivalcev do lastnega zdravlja. Prebivalci idrijske občine so namreč po odzivu na vabila na preventivne preglede, ki jih pošilja Svit, daleč na prvem mestu v državi, saj se je lani na odzvalo kar 72,6 % tistih, ki so dobili vabilo na preventivni pregled. Pri tem prednjačijo ženske v občini Idrija, ki so se na vabilo odzvale kat v 75 %, moški pa v 70 %. Med slovenskimi regijami prednjači severna Primorska, kjer odzivnost znaša 61,5 %, v ljubljanski regiji, kamor sicer zdravstveno sodi idrijska občina, pa je bil odziv na vabila 59,5 %.

Program Svit je pravzaprav namenjen ljudem, ki ne kažejo nobenih bolezenskih znakov. Če je bolezen odkrita dovolj zgodaj, so možnosti popolne ozdravitve zelo dobre, če pa je odkrita pozno, so lahko posledice hujše. Zgodnje odkritje bolezni je torej najboljša popotnica za nadaljevanje življenja.

Statistični podatki kažejo, da je v letu 2010 v idrijski občini živelo 11.930 prebivalcev. Lani se je v idrijski občini zgodilo 111 rojstev, žal pa število smrti še vedno presega število rojstev, saj je lani v občini umrlo 120 ljudi, torej 9 več, kot se jih je rodilo, kar kaže na negativen demografski prirastek.

Zanimivo pa je tudi dejstvo, da so se v zadnjih letih na Idrijskem okrepila migracijska gibanja, ki pa tudi kažejo negativen trend, saj se je lani v idrijsko občino priselilo 531 ljudi, izselilo pa kar 551.

Da je 1. 6. 2011 stopil v veljavo Občinski prostorski načrt občine Idrija (OPN). To je osrednji občinski prostorski akt, ki upošteva državne prostorske akte in razvojne ter varstvene potrebe občine, načrtuje prostorske ureditve lokalnega pomena ter določa pogoje umeščanja objektov v prostor. OPN je podlaga za izdajanje gradbenih dovoljenj in tudi zato so sprejetje tega dokumenta graditelji in drugi načrtovalci posegov v prostor tako težko pričakovali, sploh ker se je sprejemanje tega dokumenta zavleklo na več let. Razlog tiči tudi v dejstvu, da se je medtem spremenil krovni zakon, ki ureja to področje, da je podzakonske akte država sprejemala šele tekom postopka, v skladu z zakonom pa je pri sprejemanju tega dokumenta potrebna pridobitev mnenj in uskladitev pripomb cele vrste državnih in drugih inštitucij – nosilcev urejanja prostora.

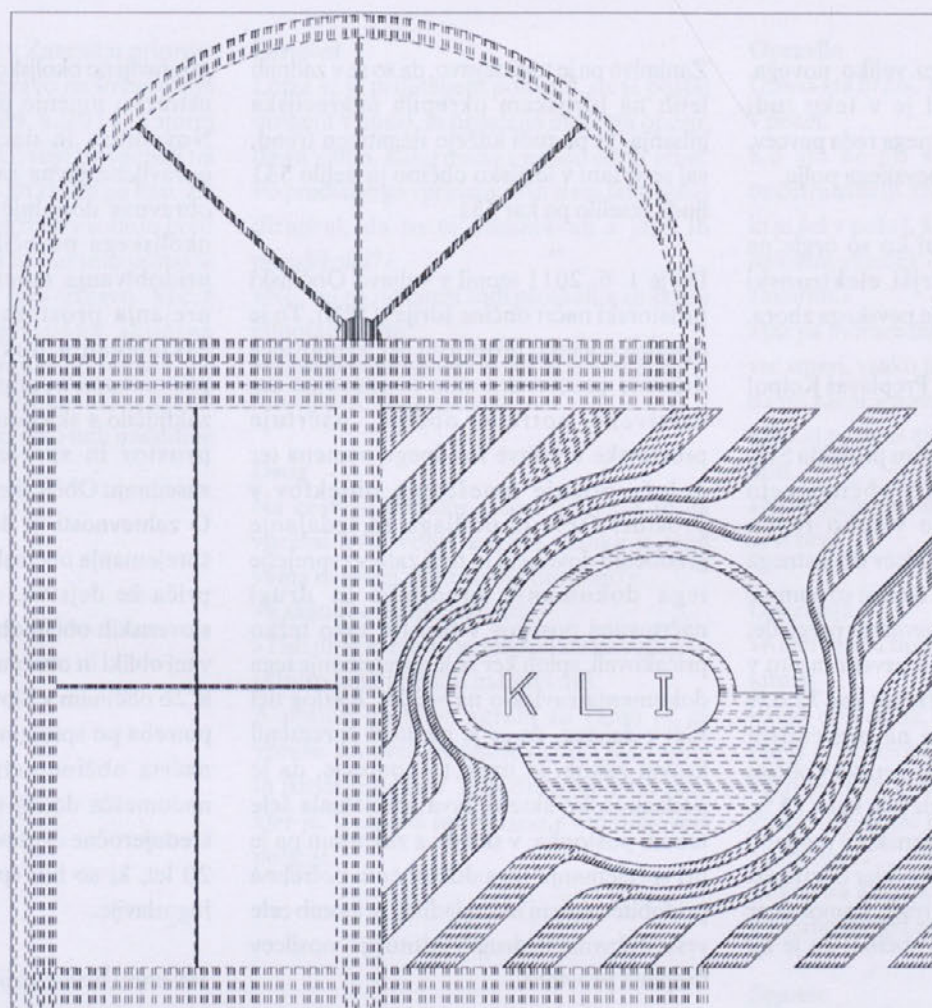
Občina Idrija je na podlagi določil Zakona o urejanju prostora in programa priprave Strategije prostorskega razvoja in Prostorskega reda Občine Idrija leta 2005 pričela s pripravo obeh omenjenih dokumentov. Z uveljavitvijo Zakona o prostorskem načrtovanju sta se pomembno spremenila način in vsebina priprave ter sprejemanja občinskih prostorskih aktov, zato je župan Bojan Sever avgusta 2007 sprejel ugotovitveni sklep v zvezi z nadaljevanjem postopka priprave novih prostorskih aktov Občine Idrija. Izdelan je bil dopolnjen osnutek OPN z upoštevanjem smernic nosilcev urejanja prostora,

pripravljeno okoljsko poročilo in pridobljeno ustrezno mnenje okoljskega ministrstva. Novembra in decembra 2008 so bile opravljene javna razgrnitev in več javnih obravnjav dopolnjenega osnutka OPN in okoljskega poročila, sledilo je obdobje pridobivanja mnenj pristojnih nosilcev urejanja prostora na predlog OPN in usklajevanja dokumenta z njihovimi pripombami in popravki, ki se je uspešno zaključilo s sklepom ministra za okolje in prostor in sprejetjem dokumenta na zasedanju Občinskega sveta.

O zahtevnosti in dolgotrajnosti postopka sprejemanja občinskih prostorskih načrtov priča že dejstvo, da je od skupno 212 slovenskih občin občinski prostorski načrt v tej obliki in obsegu doslej uspelo pridobiti le 26 občinam v Sloveniji. Tudi sicer je bila potreba po sprejemu novega prostorskega načrta občine velika, saj ta dokument nadomešča doslej veljavne dolgoročne in srednjeročne družbene plane, stare več kot 20 let, ki so bili sprejeti še za časa bivše Jugoslavije.

vir: <http://www.idrija.si/>

Zahvale

OBČINA IDRİJA

jskd

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI
OBMOČNA IZPOSTAVA IDRİJA

JAVNI SKLAD ZA KULTURNE DEJAVNOSTI
REPUBLIKE SLOVENIJE, IZPOSTAVA IDRİJA

B

ZALOŽBA BOGATAJ
ABC MERKUR d.o.o. Idrija,
telefon: 05 377 37 47, 05 372 22 80

Vsem sodelujočim zahvala pri oblikovanju glasila in lepo praznovanje Urhove nedelje.

Fotografija: Robert Rijavec